

Mira Pallenschat og Mari Skoge

Når volden blir vanlig

En kvalitativ studie av unge menneskers
opplevelse av normalitet i voldelige parrelasjoner

Hovedoppgave i profesjonsstudiet i psykologi

Veileder: Anne Iversen

Desember 2020

Mira Pallenschat og Mari Skoge

Når volden blir vanlig

En kvalitativ studie av unge menneskers opplevelse
av normalitet i voldelige parrelasjoner

Hovedoppgave i profesjonsstudiet i psykologi
Veileder: Anne Iversen
Desember 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Ved hjelp av kvalitativ analyse undersøker vi i denne oppgaven følgende spørsmål: Hvilken betydning har opplevelsen av normalitet i unge menneskers forståelse av egne erfaringer med partnervold? Normalitet betegner her resultatet av en kontinuerlig og aktiv prosess av meningskapning. Denne foregår på tvers av ulike områder, betinget av kontekstuelle faktorer. Det metodiske utgangspunktet for studien er fortolkende fenomenologisk analyse av data fra semistrukturerte intervjuer med fem informanter som hadde erfart partnervold i ung alder. Analysen viser at det foregikk en kompleks prosess av meningskonstruksjon rundt voldserfaringene i dynamikken mellom det normale og det unormale. Den kognitive konstruksjonen av normalitetsopplevelsen spilte derfor en viktig rolle i hvordan informantene forsto sine opplevelser i det voldelige parforholdet. Normalitetskonstruksjonen var av sentral betydning for deres beslutningsprosess mot å enten bli værende i forholdene eller å avslutte dem.

Abstract

In this paper, we qualitatively investigate the impact of the sense of normality on how young people give meaning to their personal experiences of intimate partner violence using a qualitative research approach. The concept of normality as used in this paper denotes the result of a continuous and active process of sense-making. This process takes place on several levels and depends on contextual factors in the life of the youth experiencing partner violence. The methodological starting point for this research is an interpretative phenomenological analysis of the data that emerged from five semi-structured interviews with women who had experienced violent intimate relationships at a young age. The results of our analysis revealed a complex process of sense-making concerning the dynamics between normality and abnormality in the interpretation of intimate partner violence experiences. We found that the cognitive construction of experiencing normality played an important role in how the participants had interpreted the violent relational dynamics. The construction of normality was also central to the participants' decision-making process toward either remaining or leaving their violent partners.

Forord

Denne hovedoppgaven er del av det siste kapittelet i vår tid som studenter ved profesjonsstudiet i psykologi. Prosessen som har ledet til den ferdige teksten har vært lang, men også både spennende og givende. Å skrive denne oppgaven og å gjennomføre studien som den baserer seg på, har vært noe av det mest lærerike vi har gjort ved studiet. Med dette fikk vi mulighet til å få et unikt innblikk og fordype oss i et tema som vi brenner for.

Vi har viet mange timer til denne oppgaven. Arbeidet har til tider vært utfordrende og frustrerende. Likevel er vi takknemlig for hvordan det har lært oss selv og hverandre å kjenne og for hvordan vi har fått testet fleksibiliteten og samarbeidsevnene våre. Partnervold er et sensitivt tema som kan være utfordrende å jobbe med. Det har derfor vært grunnleggende for oss å kunne samarbeide tett. Det har vært givende og nødvendig å sammen kunne drøfte aspekter ved temaet. Samarbeidet har i tillegg gitt oss muligheten til å variere måten vi jobbet på. Vi har på den måten kunnet skrive utkast av avsnitt separat, men gjennom omfattende arbeid sammen gjort dem til en felles, sammenhengende og forståelig helhet, som vi begge ser på som vårt. Ved å jobbe på denne måten har vi kunnet utfordre hverandre og være kritiske til arbeidet vårt, samtidig som vi har kunnet lene oss på hverandres styrker gjennom hele prosessen. Samlet sett har arbeidsprosessen med hovedoppgaven vår gitt oss innsikt i viktige aspekter for klinisk psykologi og i hvordan psykologisk forskning utføres. Dette vil vi bringe med oss til hovedpraksis og til senere som ferdige kliniske psykologer.

Vi ønsker først og fremst å uttrykke vår oppriktige takknemlighet til alle som på ulike måter har bidratt til denne oppgaven og den underliggende studien, selv om dette er for mange til å kunne trekke frem hver og en spesifikt. Vi vil imidlertid spesielt takke informantene våre, som valgte å dele deres erfaringer og opplevelser og med det gjorde studien vår mulig. Vår takknemlighet går i tillegg til Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Psykologisk Institutt for muligheten til å skrive denne oppgaven. Vår veileder, Anne Iversen, fortjener i tillegg en egen takk som vår viktigste støttespiller. Hennes engasjement for forskningstemaet har motivert og inspirert oss. Vi er takknemlige for tilbakemeldingene, som hun formidlet på en god, støttende, og motiverende måte og med det drev oss fremover. Avslutningsvis ønsker vi å takke venner, familie og samboere, for å stadig ha hørt på hva vi har å si om arbeidsprosessen og dens utfordringer, fra start til slutt. Takk for å ha tilbudt tanker, engasjement, kritikk og støtte når vi trengte det.

Innholdsfortegnelse

Introduksjon.....	5
Partnervold som samfunnsproblem og forskningsfelt.....	5
Presentasjon av problemstillingen.....	7
Oppgavens innhold og struktur.....	8
Teori.....	10
Voldsformer og voldsdynamikk.....	10
Kognitiv meningsdannelse.....	15
Normalitet.....	20
Metode.....	22
Studiens formål og problemstilling.....	22
En kvalitativ tilnærming med fortolkende fenomenologisk analyse.....	23
Rekruttering.....	24
Utvalg.....	25
Datainnsamling.....	26
Analyse.....	28
Resultater.....	30
De oppsummerte narrative.....	31
Overordnede områder for meningskonstruksjon.....	41
Personlige kognisjoner – Normaliteten som forventes.....	41
Den sosiale relasjonen – Individet og forholdet i en sosial kontekst.....	45
Parforholdet – Samspeillet og voldsrelasjonen mellom partene.....	50
En brist i normalitetskonstruksjonen.....	58
Diskusjon.....	62
Volden.....	62
Personlige kognisjoner.....	63
Den sosiale relasjonen.....	65
Parforholdet.....	67
Normalitet og unormalitet.....	69
Etter volden.....	71
Begrensninger og implikasjoner.....	71

Konklusjon	74
Referanser.....	76
Appendiks A. Plakat for rekruttering av deltakere	84
Appendiks B. Intervjuguide	85

Introduksjon

Partnervold som samfunnsproblem og forskningsfelt

For snart 20 år siden publiserte Verdens helseorganisasjon en verdensomspennende rapport om vold og relatert helseproblematikk, der partnervold ble presentert som en svært omfattende trussel (WHO, 2002, s. 13). Rapporten viste at en av faktorene, som fører til økt sårbarhet for å bli utsatt for partnervold som kvinne, er å leve i samfunn med store likestillingsutfordringer og kulturelle normer som støtter mannlig dominans i form av skjeve maktforhold innenfor det økonomiske, sosiale og seksuelle. Samtidig understrekes det at problemet forekommer i alle land og alle samfunnslag. Dette bekreftes av nordisk forskning på temaet. Thoresen og Hjemdal (2014, s. 81) fant i en nasjonal forekomststudie at rundt 17 prosent av både norske menn og kvinner hadde blitt utsatt for fysisk vold av en partner. Den høye prevalensen finnes også i våre naboland, og blir av Wemrell og kolleger (2019) betegnet som et nordisk paradoks. I kontrast til hva en ville forventet med hensyn til rangeringen på likestillingsindekser i disse landene står livstidsprevalensen for partnervold mot kvinner i Norden blant de høyeste i Europa. Dette er i overenstemmelse med prevalenstall presentert av European Union Agency for Fundamental Rights (EUAFR, 2014, s. 32). Litteraturen illustrerer med dette hvordan våre forforståelser om fenomenet ikke nødvendigvis sammenfaller med realiteten og aktualiserer partnervold i det norske samfunnet som et relevant forskningsområde.

En annen kontraintuitiv tendens i litteraturen om partnervold er de gjennomgående høye forekomsttallene i ungdomspopulasjonen, til tross for at disse parrelasjonene typisk kjennetegnes av lav grad av formell forpliktelse (Marcus, 2017, s. 113). I fravær av bindende betingelser som felles bolig, barn og økonomi, er det naturlig å anta at terskelen for å bryte ut av voldspregede relasjoner er lavere. Empirien viser dog at langvarig voldsdynamikk i ungdomsforhold ikke er et atypisk fenomen. Forekomsten av partnervold stiger gjennom ungdomstiden, med en topp i tidlig voksenalder for så å synke igjen i tyveårene (Marcus, 2017, s. 129). Ved metaanalyse fant Leen og kolleger (2013, s. 161) at prevalensen for fysisk vold i ungdomsforholdene ligger på mellom 10 og 20 prosent, noe som ligner på forekomsten for partnervold generelt i Norge (Thoresen & Hjemdal, 2014, s. 81). Tall på seksuell og psykisk vold var vanskeligere å anslå grunnet varierende metodebruk på tvers av undersøkelser. En trend var likevel at den psykiske voldsformen var hyppigst forekommende for begge kjønn, mens jenter oftere ble utsatt for seksuell vold.

Litteraturen indikerer at voksen- og ungdomspopulasjonene deler sentrale trekk ved hvordan partnervold erfares. Chung (2007, s. 1293) fant eksempelvis flere fellestrekk ved ettervirkninger partnervoldsutsatte kvinner opplevde, gjeldende uansett livssituasjon. Dette kunne være skader fra fysisk vold, ikke-planlagte graviditeter ved seksuelle overgrep eller kronisk frykt overfor partneren. Videre fant Chung (2007, s. 1923) en generell trend i at de voldsutsatte unnskyldte og rettferdiggjorde volden. Dette var typisk motivert av personlige faktorer som skam over det en ble utsatt for, håp om endring og et ønske om å opprettholde lojalitet overfor partneren. Dette reflekterer en gjennomgående tendens til at voldsutsatte, uansett alder og livsfase, i tiden de blir værende i voldelige relasjoner mer eller mindre bevisst motarbeider representasjoner av partneren som voldelig og forholdet som usunt.

Forskningen på feltet har også identifisert særtrekk ved partnervold hos unge. Noen funn fremhever her betydningen av de sosiale, familierelaterte og akademiske omgivelsene for både forekomst og opplevelse av partnervold hos gruppen. Eksempelvis kan generell voldsutøvelse i det sosiale miljøet predikere egen utøvelse av partnervold (Foshee et al., 2011, s. 349). Videre fant Leen og kolleger (2013, s. 165) i sin studie av partnervold i ungdomsforhold at aksepterende holdninger overfor vold i det sosiale miljøet, og at venner utøvde partnervold, hadde mer prediktiv verdi for personlig partnervoldsutøvelse enn å bevitne vold mellom foreldre. Forskerne fant også at kjennskap til vold i det sosiale miljøet påvirker persepsjonen av egne voldserfaringer, da nettverket bidrar til å skape en standard for hva som aksepteres i parrelasjoner. Capaldi og kolleger (2012, s. 245-248) fant at lav grad av foreldreinvolvering, samt mangel på sikkerhet og skoletrivsel og -tilknytning kan knyttes til økt risiko for partnervoldsutøvelse.

Personer mellom 16 og 24 år bruker i større grad digitale kommunikasjonsplattformer enn eldre aldersgrupper i Norge (Røgeberg, 2018). Denne tendensen har betydning for hvordan utøvelsen av partnervold hos ungdom skiller seg fra den en ser i mer etablerte forhold. Barter og kolleger (2017, s. 376) studerte unges bruk av online-metoder i partnervold, og fant at sosiale medier var hyppig brukt som middel for å utøve kontroll og å overvåke partnere. Slike metoder ble betraktet som mer lettvinne enn offline-metodene. Stonard og kolleger (2014, s. 412) hevdet i sin studie at digital vold typisk forstås som mindre alvorlig enn den som skjer i direkte, menneskelig interaksjon, da det rapporteres som enda vanskeligere å markere grenseovergangen mellom hva som er akseptabelt og ikke. Dette kan

heve terskelen for at unge forlater forholdet eller søker hjelp, ettersom den voldsutsatte kan ha utfordringer med å begripe og interpretere sine opplevelser som voldelige.

Partnervold kan resultere i alvorlige helsemessige og sosiale konsekvenser for den voldsutsatte. Ifølge en stortingsmelding fra Justis- og beredskapsdepartementet (Meld. St. 15 (2012–2013), s. 75) er det en sterk sammenheng mellom slike voldserfaringer og generell reduksjon i funksjonsnivået, og fysiske og psykiske helseplager. Problemenes alvorlighetsgrad skal øke i takt med antallet voldshendelser en utsettes for. På det relasjonelle planet kan psykososial funksjon, herunder etablering av nye relasjoner, kompliseres av voldserfaringene (Zlotnick et al., 2006, s. 270). Slik problematikk kan gi betydelige ringvirkninger for det fremtidige sosiale livet, og livskvaliteten generelt. Dette empiriske bakteppet taler for at partnervold bør prioriteres i forskning, i forebyggingsarbeid, samt på individuelt og klinisk nivå.

Litteraturen peker i retning av at flere psykologiske prosesser kan virke opprettholdende i voldelige parforhold. Kunnskapen om fenomenet i forskningen bør derfor også dekke grunnleggende psykologiske aspekter av relevans. Forskning har indikert at disse trer i kraft uavhengig av formelle bindingsforhold til partneren, som unges parrelasjoner preges av i mindre grad enn voksnes. Å studere unge mennesker som typisk er preget av færre slike bindinger, kan muligens gi mer direkte tilgang på de psykologiske aspektene i fenomenet. Det finnes i tillegg langt færre studier om unge mennesker i voldelige parrelasjoner, enn av samme fenomen hos voksne. Med dette fremheves relevansen av nye studier som har fokus på unge individers partnervoldserfaringer

Presentasjon av problemstillingen

Vi vil i denne oppgaven belyse fenomenet partnervold i unge parrelasjoner, med opplevelsen av *normalitet* som utgangspunkt for analysen. Det å bli utsatt for vold i en kjærighetsrelasjon blir allment betraktet som avvikende og uønsket i vår kultur. Et spørsmål som dermed kan reises er hvordan mennesker likevel kan skape en forståelse av voldelige opplevelser som normale, og hvordan dette relateres til avgjørelsen om å bli værende i slike forhold. Likeledes må det stilles spørsmål om hva som får denne opplevde normaliteten til å bryte slik at ønsket om et brudd kan utvikles og bruddet fullføres. Problemstillingen for oppgaven er som følger: *Hvilken betydning har opplevelsen av normalitet i unges forståelse av egne erfaringer med partnervold?* For å belyse problemstillingen vil vi se på

psykologiske prosesser som kan virke inn i dynamikken mellom det subjektivt normale og unormale hos unge mennesker som har erfart partnervold. Samtlige informanter i studien tok selv opp temaet i intervjuene. Opplevelsen av det normale var også noe de var opptatte av å forstå på intervjutidspunktet. Vi mener denne tendensen indikerer at normalitet har vært sentralt i hvordan informantene gjør mening ut av relasjonene.

Undersøkelsen sentreres med dette rundt begrepet normalitet, som i denne sammenhengen refererer til hva som oppleves som vanlig og akseptabelt for et individ. Normalitet kan i den sammenheng betraktes som en måte å ordne erfaringer og konsepter på, der det trekkes opp grenser mellom det avvikende som bør støtes ut og det ønskelige (Eriksen, 2006, s. 15). Utfall av kognitive prosesser der individer ender med å betrakte et fenomen som normalt, reflekterer heller en personlig, aktiv og kontinuerlig prosess av meningsdannelse, enn at normaliteten kan betraktes som en objektiv, statisk og målbar størrelse (Wehrle, 2015, s. 129). Videre forutsettes en opplevelse av normalitet, at det også finnes noe unormalt som det står i kontrast til. På denne måten kan også normalitetsopplevelsen bryte. Konseptet utbroderes i teorikapittelet og drøftes opp mot våre konkrete funn i diskusjonskapittelet.

Oppgavens innhold og struktur

For å svare på problemstillingen formulert ovenfor, har vi intervjuet unge kvinner som har blitt utsatt for partnervold. Informantene har gitt rike beskrivelser av de konkrete og faktiske erfaringene fra forholdene, men også formidlet retrospektive refleksjoner om opplevelsene sine som helhet og på avstand. I tråd med en fenomenologisk tilnærming, har vi analysert disse normalitetsopplevelsene ut ifra informantenes forståelse av erfaringene fra de voldelige forholdene, slik de subjektivt fremstår i deres bevissthet (Moran, 2002, s. 4). Med en fortolkende psykologisk analysemetode har vi utøvd aktive forskerroller i gjennomføringen av studien. Funnene fra analysen er satt inn i en kontekst av eksisterende empiri og etablert psykologisk teori.

Oppgaven er bygget opp på følgende måte: Etter dette første innledende kapittelet, vil det påfølgende kapittelet inneholde en gjennomgang av psykologisk teori og empiri som fungerer som rammeverk for undersøkelsene vi har foretatt. Det tredje kapittelet beskriver hvordan studien er gjennomført, herunder formelle godkjenninger, generell teoretisk tilnærming, prosedyrene tilknyttet datainnsamling og den spesifikke metoden vi har brukt. Det fjerde kapittelet inneholder kortfattede sammendrag av narrative fra hver informant og en

presentasjon av sentrale resultater fra analysen, underbygget med utdrag fra transkripsjonene av intervjuene. Funnene diskuteres videre i det femte kapitlet. Avslutningsvis, i kapittel seks, vil vi gi noen konkluderende kommentarer om studien.

Oppgaven er skrevet i henhold til referansestilen APA 7th (APA, 2020). Vi har likevel valgt å fravike reglene fra APA-manualen i resultatkapitlet. Alle disse sitatene, uansett lengde, er skrevet inn i ordinære tekstavsnitt, markert med anførselstegn og fremhevet med kursiv skriftstil. Dette gjorde vi for å skape et gjennomgående og dermed tydeligere skille mellom utdrag hentet fra intervjutranskripsjonene og våre egne beskrivelser, kontekstualiseringer og tolkninger av disse. Videre er all tekst i denne oppgaven skrevet med halvannen linje i linjeavstand, etter de formelle kravene til tekstformat for hovedoppgaven.

Teori

Partnervold er et fenomen som i litteraturen har blitt analysert gjennom ulike perspektiv, som syklusteorier for generell vold (Katerndahl et al., 2010, s. 2), tilknytningsteori (Dutton & White, 2012, s. 478), individbaserte psykopatologi-tilnærminger (Elklit, 2018, s. 3332), sosiologiske systemteorier (Lawson, 2012, s. 589) og feministisk teori (Wemrell et al., 2019). I denne studien har relasjonsdynamikk og assosierte intrapsyriske prosesser vært sentrale i de empiriske resultatene, og vi vil derfor rette det teoretiske fokuset i dette kapitlet mot disse temaene. Siden studien omhandler unge voksne, inkluderer teoriseksjonen også brede trekk ved utviklingen i ungdomstiden, som vurderes å ha relevans for voldsdynamikk og de unges forståelse av denne. Den eksisterende litteraturen om partnervold dreier seg i all hovedsak om det å bli værende i voldelige forhold, men med vår teoretiske tilnærming vil vi belyse prosesser som fører til opplevelser av både normalitet og unormalitet. Videre vil vi undersøke hvordan prosessene relateres til enten opprettholdelse eller brudd i forholdene. Gjennomgangen av disse temaene utgjør det teoretiske rammeverket vi vil bruke for å diskutere funnene våre i oppgavens femte kapittel.

Voldsformer og voldsdynamikk

I denne oppgaven vil vi anvende en begrepsdefinisjon av vold som er i tråd med Verdens helseorganisasjons (WHO, 2002, s. 5) beskrivelse av fenomenet. Isdal (2000, s. 36) definerer vold som det følgende: «Enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller å slutte å gjøre noe den vil». Begrepet favner følgelig over mange typer atferd, og i litteraturen om partnervold trekkes det opp skillelinjer mellom psykisk, fysisk, seksuell, materiell og økonomisk vold (Kelly & Johnson, 2008, s. 480). Oppgaven vil ikke behandle de materielle og økonomiske voldsformene, da disse utgjorde liten plass i datamaterialet. Differensiering av former for partnervold gjøres imidlertid ikke bare på bakgrunn av karakteristika av selve voldsutøvelsen, men også ut ifra den relasjonelle konteksten der volden oppstår. Samsillet mellom den voldsutøvende og den voldsutsatte utgjør en voldelig relasjonsdynamikk, og dette bør analyseres helhetlig for å oppnå en rik nok forståelse av fenomenet som er temaet for denne studien (Capaldi & Kim, 2007, s. 259). Noen teoretikere hevder at den faktisk utøvde volden kan betraktes som et symptom på den skadelige dynamikken som oppstår (Dokkedahl & Elklit, 2019, s. 310), som understreker viktigheten av å belyse de underliggende relasjonelle faktorene i et voldelig parforhold.

Den voldelige dynamikken som oppstår i disse forholdene, er kompleks. Bidrag fra begge parter virker inn i relasjonen og rollene kan i ulike kontekster gli over i hverandre eller byttes om på (Mofitt et al., 2006, s. 20). Individenes atferd skjer altså alltid innenfor en relasjonell kontekst og er følgelig gjenstand for sosial påvirkning. Et kontroversielt teoretisk konsept som aktualiseres i denne delen av fagfeltet handler om at voldsofferets atferd kan være med på å fasilitere og fremkalle voldsutøvelsen og -atferden til den andre parten. Muftić og kolleger (2007, s. 341) omtaler dette som *victim precipitation* [offermedvirkning] og fant i sin studie empirisk støtte for fenomenet som en betydningsfull samling av utløsende og opprettholdende faktorer for partnervold. Teoretikerne indikerer ikke at den voldsutsatte skal belastes med noen form for skyld for volden den utsettes for. Istedenfor fremheves betydningen av å studere selve paret og de mellommenneskelige prosessene som oppstår der, for å forstå de komplekse prosessene bak voldsdynamikken i slike forhold (Muftić et al., 2007, s. 329). Dette er også interessant med hensyn til vårt valg av fokus i studien som er på perspektivet til den voldsutsatte.

Sentrale teoretikere innenfor forskningsfeltet har utviklet typologier for å kategorisere ulike former for voldsdynamikk. Kelly og Johnsons (2008, s. 476) typologi består i de fire følgende fire voldsmønstrene: Vold med tvang- og kontrolleringsselementer, voldelig motstand, situasjonsbetinget vold og separasjonsutløst vold. Den første typen kjennetegnes av psykisk mishandling og frykt, gjerne gjennom utøvelse av makt og kontrollerende atferd. Mønsteret forekommer ofte sammen med fysisk vold. I forhold bestående av heterofile individer, er det en overvekt av menn som har den utøvende rollen i denne typen dynamikk. Det andre mønsteret, voldelig motstand, innebærer reaktiv, selvforsvarende vold som respons på volden en selv påføres. Den tredje, situasjonsbetinget vold, handler om vold utløst av eskalerende krangling, der uttrykk for aggresjon, men ikke frykt, er sentralt. Den siste typen, separasjonsutløst vold, betegner den spesifikke voldelige reaksjonen på et brudd, typisk utøvd av den parten som i minst grad forventet separasjonen. De tre sistnevnte typene er mindre kjønnsavhengige og mer kontekstbetingede. Graham-Kevan og Archer (2003, s. 1264) har funnet at de ulike mønstrene for aggresjon og vold kan deles etter kjønnsasymmetrisk intimterrorisme og tilnærmet kjønnsymmetrisk toveis partnervold. Her vil kun den første av Kelly og Johnsons mønstertyper plasseres innenfor intimterrorisme, da kontrollen er et nøkkelement for det konseptuelle skillet. Kontrollerende atferd predikerer videre høyere risiko for høyfrekvent, skadelig og eskalerende vold (Graham-Kevan & Archer, 2003, s.

1262). Litteraturen indikerer dermed at utøvelse av kontroll er en viktig konseptuell parameter som bør vies oppmerksomhet for å kunne forstå partnervold og dynamikken den oppstår i.

Psykisk vold

Gjennomgående empiriske funn viser at den psykiske volden er den mest hyppige (Dokkedahl et al., 2019). Psykisk vold innbefatter aggresjonsuttrykk i form av fornærmelser, ydmykkelser, skremmende og truende atferd, samt utøvelse av makt og kontroll gjennom eksempelvis å isolere en person fra dens sosiale nettverk, drive med overvåkning, eller å begrense tilgang til økonomiske ressurser, utdanning, arbeid eller medisinsk behandling (EUAFR, 2014, s. 72). Litteraturen har vist at den psykiske volden ofte anses som mindre synlig og mindre alvorlig enn fysisk vold. I en studie vurderte deltakerne hvorvidt ulike beskrivelser av hypotetiske atferdsmønstre i parkkonflikter kunne klassifiseres som alvorlig vold. Her fant forskerne at det var en markant høyere terskel for å definere de psykiske voldsuttrykkene som voldelige, relativt til vurderingen av de fysiske voldsformene (Capezza & Arriaga, 2008, s. 239).

Trenden om at psykisk partnervold er vanskeligere å avdekke og identifisere som vold, er også empirisk støttet i yngre populasjoner (Dardis, et al., 2017, s. 3245). Denne forskningen peker mot det subjektive ved vurdering av voldsepisoder og hvordan ulike former for vold vurderes ulikt. Med dette synliggjøres også muligheten for at voldelige erfaringer kan betraktes som ikke-voldelige av den som utsettes for dem og at dette er spesielt aktuelt når det gjelder psykisk vold. Videreført kan slike tolkninger ha stor innvirkning på synet på hele den voldelige relasjonsdynamikken en lever i og prege ens vurdering av normalitet og unormalitet ved situasjonen.

En del av den psykiske volden som fører til sterk frykt og overtilpasning av atferd på den voldsutsatte side, foregår på en mer implisitt måte enn for eksempel direkte, verbale trusler. Et viktig teoretisk konsept i denne sammenhengen er latent vold, et begrep som betegner situasjoner der en relasjonell stemning preget av underliggende trusler om vold fører til de samme negative konsekvensene som å bli offer for mer konkret og synlig voldsutøvelse (Isdal, 2000, s. 67). I parforhold preget av latent vold frykter den voldsutsatte å utløse voldsepisoder på grunn av de kjente negative konsekvensene. Derfor reagerer individet emosjonelt og endrer sin atferd i henhold til dette. Fenomenet illustrer det teoretiske overlappet mellom eksplisitt voldsutøvelse og relasjonsdynamikk innenfor dette

forskningsfeltet. I tillegg fremheves kraften i relasjonelle elementer som det kan være vanskelig å konseptualisere som voldelige handlinger isolert sett, men som likevel er skadelig på lik linje som annen, mer tydelig voldelig atferd.

Fysisk og seksuell vold

Fysisk partnervoldsutøvelse kan innebære atferd som å dytte, klappe til ansiktet, slå med knyttneve, slå med et objekt, sparke og ta kvelertak på partneren (EUAFR, 2014, s. 40). Seksuell partnervold kan bestå i episoder med eksplisitt tvang, med eller uten bruk av fysisk makt, til deltakelse i seksuelle handlinger, men også episoder der den ene parten deltar i seksuelle handlinger grunnet en frykt for konsekvenser ved utøvelse av motstand (EUAFR, 2014, s. 42). Det er utviklet måleinstrumenter for å bestemme alvorlighetsgraden ved episoder av ulike former for angrep i kontekst av partnervold. I litteraturen skilles det mellom alvorlig eller grov vold, og mindre alvorlig vold for å bedre beskrive fenomenet og avdekke forskjeller mellom ulike populasjoner (Straus & Douglas, 2004, s. 508). Her blir eksempelvis det å sparke, eller det å true seg til sex, konseptualisert som grov voldsutøvelse.

Det er gjort en rekke studier på forekomst og konsekvenser av disse voldsformene. Pape (2003, s. 2019) gjennomførte en omfattende studie på norske ungdom, der erfaringer med partnervold i løpet av det siste halvåret ble kartlagt. Hun fant at fysisk vold var lavprevalent, i kontrast til hyppig forekommende ikke-fysisk vold. Nesten ingen respondenter rapporterte grov partnervold. Resultatene fra denne kvantitative studien er i overensstemmelse med Archers (2000, s. 660) metastudie som også presenterer en empirisk tendens der fysisk voldsutøvelse forekommer oftere i par med høy grad av konflikt, der begge parter står for gjensidige krenkelser. En studie av Bonomi og kolleger (2007, s. 987) fant at personer som utsettes for fysisk og seksuell vold rapporterte om nedsatt fysisk helse og flere alvorlige depressive symptomer, relativt til kontrollgruppen. Sammenhengen var langt sterkere hos gruppen som var utsatt for seksualvold. Empirien presentert her indikerer at de tre ulike voldsformene er aktuelle å studere i den unge populasjonen og at noen aspekter ved volden hos ungdomspopulasjonen skiller seg fra volden innenfor mer etablerte parforhold.

Utviklingspsykologiske aspekter

På bakgrunn av at informantene i denne studien har fortalt om opplevelser med partnervold som de erfarte i midi- og sen ungdomstid, er utviklingspsykologiske faktorer også del av det empiriske bildet som presenteres i denne oppgaven. Christie og Viner (2005, s.

301) presenterer i sin kliniske oversiktsartikkel om ungdom hvordan disse må forstås som individer i utvikling, med utestående utviklingsoppgaver som skal løses. Sentrale temaer for denne gruppen er utforskning av seksualitet og intime relasjoner, ønske om økt autonomi, søken mot jevnaldrende og forsterket sosial sensitivitet, samt usikkerhet og prosessen mot å bygge en helhetlig identitet (Christie & Viner, 2005, s. 301). Med hensyn til relasjonsdynamikk er bestemte aspekter ved disse utviklingstendensene relevante. Vi vil derfor gå nærmere inn på de empiriske trendene vi mener er av størst betydning her.

Etableringen av de første intime relasjonene forekommer som regel i ungdomstiden (Steinberg & Morris, 2001, s. 94). Det vil si at relasjonell og seksuell utforskning typisk igangsettes før individet er fullstendig biologisk og sosialt modent, i tillegg til at ungdommen naturlig nok mangler relevante relasjonelle erfaringer å sette nye opplevelser opp mot (Christie & Viner, 2005, s. 301). Ved å studere dette fra et kognitivt skjema-perspektiv (Baldwin, 1995, s. 548), kan usunne og voldelige kjærestereelasjoner som unge mennesker erfarer, på en grunnleggende måte fordreie de kognitive strukturene som brukes for å representere hvordan en selv er i interaksjon med andre. Dette medfører at unge personer formodentlig er mer sårbare for erfaringer med dysfunksjonelle relasjoner.

Videre kjennetegnes utviklingsperioden av en markant økning i tiden ungdom tilbringer med jevnaldrende, istedenfor med familien (Steinberg & Morris, 2001, s. 93). Årvåkenhet og forsiktighet overfor sosial evaluering fra ens sosiale miljø forsterkes samtidig, noe det er funnet robust empirisk belegg for innenfor den biologiske grenen av psykologisk empiri (Sommerville, 2013, s. 124). Som resultat av disse utviklingstendensene får samværet med jevnaldrende stor påvirkningskraft i ungdommens liv, og det sosiale miljøet anvendes som kilde til sosiale referanser som en kan henvende seg til ved usikkerhet. Likeledes skjer det betydningsfull utvikling innenfor det selvpsykologiske. Ungdommen utformer et stadig mer komplekst selvkonsept, der den gjør seg opp en mening om hvordan den er som selvstendig individ på tvers av situasjoner (Steinberg & Morris, 2001, s. 91). Som del av et parforhold, vil også den relasjonelle erfaringen innlemmes i prosessen mot å utvikle dette selvkonseptet. På bakgrunn av dette, kan idealer om et velfungerende kjæresteforhold bli sentralt å oppnå, både for å styrke selvet, men også for å fremstå på en positiv måte overfor det sosiale nettverket (Chung, 2007, s. 1293).

Kognitiv meningsdannelse

Fenomenologisk litteratur sentrerer rundt det å skape mening ut av erfaringer mennesker gjør seg. Når et individ opplever et fenomen, igangsettes prosesser som danner et personlig bilde bestående av kognitive og emosjonelle komponenter som samlet bærer den subjektive meningen som knyttes opp mot erfaringen (Moran, 2002, s. 4). Med utgangspunkt i en fenomenologisk tilnærming til problemstillingen, er prosesser som påvirker meningsdannelsen av voldelige opplevelser sentral tematikk for oppgaven. I konstruksjonen av mening former psykologiske og miljømessige elementer denne personlige representasjonen av virkeligheten (McNamara, 1999, s. 114). Følgelig er måten en opplever grenseoverskridelser, som å bli utsatt for vold, et klart subjektivt anliggende, der de gjeldende miljøbetingelsene virker inn på den enkelte personen. Dette medfører at meningsdannelsen er dynamisk og justeres dersom intrapsykiske prosesser og miljøbetingelser endres. Arriaga, Cappelz og Daly (2016, s. 50) gjennomførte en longitudinell studie om toleransen for aggresjon i parforhold som illustrerer dette poenget. Forskerne fant en tendens til at deltakernes grenser beveget seg mot det mer tolerante i etterkant av selvopplevde voldsepisoder, men at denne dynamikken var betinget av sterk forpliktelse overfor partneren. Forholdet mellom de nevnte faktorene viser noe av det komplekse samspillet av aktive prosesser som ligger til grunn for meningsdannelsen som enten bygger opp eller skaper brist i opplevelsen av normalitet. Vi vil nedenfor presentere normalpsykologiske elementer som kan påvirke unges kognitive sortering av vold som enten normalt eller unormalt og dermed påvirke avgjørelsen om å bli i forholdet eller avslutte det.

Selvpsykologiske aspekter

Behovet for å opprettholde et sterkt og gjennomgående selvkonsept er et grunnleggende menneskelig trekk. Dette er spesielt tydelig gjeldende i Vesten og velstudert innenfor sosialpsykologien (Cialdini & Goldstein, 2004, s. 602). Behovet skaper et motiv for å strebe etter å oppleve seg selv som et autonomt individ som handler på en konsistent måte, der atferd, uttrykte holdninger, affektive tilstander og trekk en tilskriver seg selv, er klart sammenhengende. På den ene side, kan dette selvpsykologiske behovet utgjøre en drivkraft for å avslutte forhold der en utsettes for avvikende uttrykk for aggresjon fra partneren, da dette representerer noe som strider imot de nevnte idealene. På den annen side aktualiseres behovet på en helt annen måte i studier av individer som opplever smertefull vold, men som likevel aksepterer erfaringene og blir i det voldelige parforholdet.

Nicholson og Lutz (2017, s. 478) forklarer denne aksepten av voldserfaringer som en reaksjon på kognitiv dissonans, det psykologiske konseptet formulert av Festinger (1962, s. 93). Teorien indikerer at det oppstår et psykologisk ubehag på grunn av den selvpsykologiske konflikten ved opplevelse av motstridende følelser og kognisjoner som utløses fordi den voldsutsatte er del av et forhold som er kjærlighetsfullt samtidig som det er dypt skadelig. For å fjerne dissonansen og oppnå konsistens, må individet manipulere enten den psykologiske tilstanden eller atferden. I kontekst av normalisering av partnervold, er det nødvendigvis den interne kognitive prosesseringen som justeres. Ved brist i den kognitivt konstruerte normalitetsopplevelsen, vil det atferdsmessige utfallet å forlate forholdet bli mer sannsynlig. Den kognitive justeringen av mening som skjer ved normalisering av vold har blitt illustrert i studien til Arriaga og Schkeryantz (2015, s. 1340). De fant at selv om individer opplever intenst ubehag knyttet til voldserfaringer i parforholdet, attribueres ikke nødvendigvis den psykologiske smerten til den faktiske kilden, altså volden de erfarer. De voldsutsatte kan i disse situasjonene forklare smerten med andre betingelser, som belastende livshendelser utenfor forholdet. Empirien demonstrerer med dette styrken i de selvpsykologiske og relaterte kognitive prosessene som kan bidra til å endre meningsdannelsen rundt det voldelige forholdet.

Noen forskere har i forlengelse av den teoretiske vektleggingen av konsistens, fremhevet følelsen av forpliktelse som et særlig sterkt bidrag til normaliseringsprosessen (Dare et al., 2013, s. 58). Med en initial forpliktelse overfor partneren kan behovet for sammenheng motivere individet til å i større grad vektlegge kognisjoner som støtter opplevelsen av normalitet og positive sider ved å bli værende i forholdet. Faktoren kan i første omgang føre til at individet lettere ignorerer tidlige varseltegn og mindre alvorlige grenseoverskridelser, siden en nylig har sagt seg villig til å være i forholdet, og ønsker å stå for avgjørelsen som ble tatt. Lenger inn i forholdet kan opplevelsen av at en har investert mye i den aktuelle relasjonen utgjøre en kraftfull hindring for å forlate den (Arriaga et al., 2016, s. 50). Dette utgjør dermed en selvforsterkende prosess som får økende påvirkningskraft i den kognitive meningsdannelsen over tid. Forpliktelse som psykologisk konsept går dermed utover de formelle forpliktelsesfaktorene, som ofte trekkes frem som avgjørende for eldre voldsutsatte som blir værende i etablerte forhold. Forpliktelse aktualiseres dermed også for hvordan den unge populasjonen kognitivt representerer partnervolden de erfarer.

Opplevde og faktiske alternativer

Den voldsutsattes oppfatning av hvilke alternative muligheter som er tilgjengelige er et annet relevant tema i partnervoldforskningen. Agens, forstått som evnen til å bevisst og intensjonelt kunne endre sine livsbetingelser på en målbevisst måte (Bandura, 2006, s. 164), er et sentralt begrep i denne sammenhengen, spesifikt i diskusjonen om hvorfor voldsutsatte blir værende i eller avslutter usunne parforhold. Teoretikere som Burkitt (2016, s. 336) mener at agens ikke er absolutt, men må betraktes som noe en har grader av og at styrken på dette er kontekstavhengig. Agens blir også beskrevet som en relasjonell prosess (Harris & Dobson, 2015, s. 146), og i partnervoldkontekst vil dermed aspekter ved relasjonsdynamikken være avgjørende for styrken på dette fenomenet. I tillegg inneholder konteksten alltid innvirkende faktorer en ikke har fullstendig oversikt over. Dette understreker hvordan den voldsutsattes syn på sin egen livssituasjon utvikles fra et ikke-nøytralt ståsted, som ikke behøver å samsvare med vurderingene fra utenforstående. De faktisk tilgjengelige alternativene til å bli værende kan dermed oppleves utilgjengelige for den det gjelder. Empirien viser at det likevel er nærliggende for mennesker å betrakte egen atferd som intensjonell og vurdering av handlingsmuligheter som fullstendig, noe Smette, Stefansen og Mossige (2009, s. 370) i sin studie bekreftet at gjaldt for unge personers evaluering av ansvarsfordeling og agens i hypotetiske situasjoner som involverte seksuell kontakt med mindreårige. Vi kan derfor ofte se motsigelser i menneskers handlingsmønstre og i deres vurderinger av muligheter.

Som del av et voldelig parforhold kan betingelser som svekker opplevd agens føre til at individet ikke gjør noe for å endre situasjonen, selv om en mistrives (McCleary-Sills et al., 2016, s. 224). Den lave graden av agens kan her både tilskrives psykologiske mekanismer som svekker opplevd handlekraft og mekanismer som gjør alternativene utydelige for individet. I denne situasjonen kan det å bli værende i forholdet fremstå som den mest tilgjengelige og “normale” eller normriktige handlingen. Avgjørelsen om dette kan stimulere de selvbeskyttende prosessene beskrevet over, som driver normaliseringen av avvikende erfaringer innad i forholdet videre. Fordi agens ikke er noe statisk konstrukt (Burkitt, 2016, s. 336), er det på samme måte like mulig at den opplevde handlekraften og de persiperte mulighetene også øker i styrke og synlighet for den voldsutsatte. En slik prosess kan utløses av at visse aspekter ved tilværelsen forandres, for eksempel gjennom at spesifikke erfaringer fører til at tidligere voldshendelser tolkes i et nytt lys. Det er funnet at dette kan skje ved at trekk ved partneren endres på grunn av endrede betingelser i dens liv, som resulterer i en

annen relasjonsdynamikk, eller at den voldsutsatte påvirkes av sosiale prosesser, som vil gjennomgås i neste seksjon.

Sosiale prosesser

Meningsdannelse skjer altså ikke i et intrapsykisk vakuum, men formes også av den sosiale konteksten individet befinner seg i. En konstruktivistisk teoretiker går så langt som å betegne mennesker som relasjonelle vesener (Gergen, 2009, s. 5) og hevder med dette at vi blir oss selv gjennom forholdene vi har til andre mennesker, ikke som uavhengige individer. Med tendensen til økt tiltrekning mot jevnaldrende og forsterket sosial årvåkenhet, som er typisk for ungdomstiden og gjort rede for ovenfor, kan de sosiale og relasjonelle påvirkningskildene være av enda større betydning for den unge populasjonen. Tajfel (1974, s. 69) sin sosiale identitetsteori går ut på at identiteten til et individ er fundert i sosial tilhørighet til en gruppe. Spesielt i ungdomstiden kan dette medføre at den større gruppens verdier, mål og interesser prioriteres over ens egne og blir bestemmende for holdninger og atferd (Allen et al., 2015, s. 1575). Dette medfører at unge mennesker i parforhold potensielt vil søke etter å tilfredsstille de sosiale standardene som er satt i sine sosiale omgivelser på en mindre kritisk måte enn de ville gjort senere i livet. Metastudien til Leen og kolleger (2013, s. 166) viste eksempelvis at voldsaksepterende holdninger i miljøet og det at kjente jevnaldrende har erfaringer med partnervold, er dynamiske risikofaktorer for at ungdommer utøver partnervold selv.

Påvirkningskraften fra sosiale aktører rundt ungdommene blir desto mer kraftfull ved en sterkere følelse av usikkerhet. På bakgrunn av dette, vil unge oftere se til jevnaldrende for hva som er akseptabelt og ikke, dersom de selv ikke innehar kunnskap om og erfaring med det aktuelle temaet. Dette vil følgelig også gjelde parforhold i ungdomstiden, som gjerne er individets første erfaring med intime relasjoner og dermed utgjør en kontekst der ungdommen føler seg lite kompetent. Den opplevde mangelen på kunnskap kan medføre lavere tillitt til egne tolkninger av situasjoner, samt en mer aktiv søken og lavere terskel for aksept av andres veiledning. Tendensen til å bruke miljøet som sosial referanseramme kan også gi opphav til motivasjon for å beskytte og opprettholde parforholdet en er i, da dette kan gi status eller andre sosiale fordeler fra jevnaldrende. Chung (2007, s. 1293) fant eksempelvis at jenter ble værende i voldelige forhold fordi de ønsket å beskytte identiteten de hadde bygget opp med partneren som et par. Unngåelse av de sosiale konsekvensene et brudd ville ha for både dem selv og partneren var et mål. Funnene indikerte at jentene ønsket både å unngå at

relasjonsbruddene ble kjent, samtidig som de med beskyttelsen ønsket å hindre at andre fikk vite om volden de hadde blitt påført. Chung (2007, s.1293) knyttet dette til følelser av skam og frykten for å bli dømt av andre fordi jentene opplevde stigma knyttet relasjonsbruddene og volden.

Litteraturen inneholder også empiriske eksempler på hvordan sosiale prosesser kan være sentrale for å bryte normalitetsopplevelsen og forlate voldelige forhold. Eksisterende empiri viser at majoriteten av partnervoldutsatte åpner opp om noen av sine voldserfaringer til minst én uformell støtteperson, eksempelvis en venn eller et familiemedlem (Sylaska & Edwards, 2014, s. 3). Dette aktualiserer det sosiale aspektet ved parrelasjonene, da det oppstår nye sosiale aktører som muligens kan virke inn i den voldsutsattes forståelse av relasjonen. Zapor, Wolford-Clevenger og Johnson (2018, s. 1063) undersøkte hvor langt den voldsutsatte hadde kommet i forsøk på å endre det voldelige forholdet ved å bruke den transteoretiske trinnmodellen for endring, etter DiClemente og Prochaska (1998, s. 5). De fant at endringsprogresjonen sammenfalt med i hvor stor grad man anvendte sosiale støtteaktører, som indikerer at slike sosiale prosesser er av betydning for meningsdannelsen rundt vold og normalitet.

Sosial konseptualisering av partnervold

Overordnede, kontekstuelle faktorer utenfor det lokale miljøet påvirker også individets evne til å identifisere og forstå fenomenet partnervold. På samfunnsnivå hevder Wemrell og kolleger (2019) at fenomenet partnervold generelt drøftes og behandles som om det er sjeldent, eller at det kun utøves i sammenhenger og samspill som er ukjent og avvikende fra det nordiske. Dette resulterer i en fremmedgjøring av fenomenet og kan føre til at det blir vanskeligere for individer å kjenne seg igjen i begrepene som brukes for å beskrive det. Videre er definisjonene, som typisk brukes i dagligtalen for å beskrive vold, snevre og dekker gjerne bare den fysiske voldsutøvelsen, til tross for at voldsformer som den psykiske kan være like skadelige. Problemer med konseptualisering av vold blir til og med tydelig i forskningsmiljøene når en skal se på den samlede litteraturen på feltet under ett. Metastudien til Leen og kolleger (2013, s. 161) nevnt ovenfor, fremhever eksempelvis problemet med inkonsistens i operasjonalisering av atferder som regnes som psykisk vold på tvers av studier, i mangel av en fast og tilgjengelig definisjon. Dette understreker at det mangler anvendelig kunnskap om partnervold også på høyere nivå i samfunnene de voldsutsatte lever i, noe som kan bidra i å gjøre grenseovergangene mellom det normale og unormale enda mer utydelige.

Normalitet

Isdal (2000, s. 233) løfter frem relevansen av å studere normalisering av avvikende voldsatferd gjennom å betegne denne psykologiske prosessen som et særlig problem for voldsutsatte. Ifølge Isdal fører opplevelsen av normalitet til at mulighetene for å forstå vold som vold, og deretter reagere på den, reduseres. På samme måte vil dekonstruksjonen av normalitet sannsynliggjøre gjennomføring av brudd. Dette poenget aktualiserer formålet med fokuseringen vi har valgt for oppgaven. Vi ønsker å styrke forståelsen av normalitetsfenomenet som oppstår i voldelige parforhold, samt hvordan dette kan bryte. Derfor vil vi nå avslutningsvis i dette kapitlet beskrive nærmere hva som menes med opplevelser av normalitet og unormalitet, som kan oppstå som resultat av prosessene nevnt i forrige seksjon. Vi vil gi en kortfattet og oppsummerende beskrivelse av konstruksjonen av normalitet som forløper til en normalitetsopplevelse. Dette vil representere det teoretiske konseptet vi har inkludert i problemstillingen vår. Samtidig ønsker vi å underbygge dette med empiriske eksempler på hvordan konstruktet anvendes praktisk i forskning.

Svartdal (2020) presenterer to teoretiske aspekter som er sentrale for konseptet normalitet. Det første er at normalitet er resultatet av subjektive sosiale vurderinger: Individuer sjekker opp hvorvidt fenomener de erfarer samsvarer med satte standarder. Ulike forhold ved tilværelsen fortolkes og settes videre opp mot normer og kategorier som en kjenner til i eget liv og i samfunnet. Relevant for denne undersøkelsen er sosiale normer og personlige forventninger rundt hva som er ønskelig når det gjelder ungdomsforhold. Det andre aspektet ved konseptet er nærmere relatert til den kliniske delen av psykologien og handler om å betrakte grad av normalitet som grad av adaptasjon. Adaptasjon beskriver hvor godt tilpasset et individs atferd er til å tjene personen positivt på både kort og lang sikt. Det å utøve vold mot sine nærmeste anses som unormalt. Likeledes kan det anses som unormalt, eller til og med uforståelig, at individer velger å bli i parforhold der partneren påfører dem vold, når det finnes andre muligheter for en alternativ livsførsel. Videre anses det å gjennomføre brudd typisk som det normale. Dette er også en betraktning som ble ytret av informantene som deltok i vår studie. I denne sammenhengen er det viktig å understreke at konstruksjonen av det normale også styres av kraftfulle og mindre bevisste prosesser, heller enn å være et produkt av ren kognitiv resonnering (Wehrle, 2015, s. 129). Hvordan dannes så opplevelsen av en normalitet for de som blir utsatt for partnervold?

Eksisterende partnervoldforskning har sett på prosesser innad i voldelige forhold, der ofre gradvis innlemmer volden som del av sine normale liv til den grad at de aksepterer og i mange tilfeller også vurderer den som rettferdig. Wemrell og kolleger (2019) fant at denne normaliseringsprosessen innebærer at det skapes rom for en kognitiv forhandling og nytolkning av den voldelige dynamikken i parforholdet. Goodfriend og Arriaga (2018) hevder at de kognitive prosessene som konstruerer en ny forståelse av voldsdynamikken igangsettes på bakgrunn av ubehaget som oppstår når motstridende følelser rettes mot partneren og forholdet. Å endre sin oppfatning av volden gjør det enklere å håndtere det faktum at de blir værende i forholdet. Den ovennevnte studien til Goodfriend og Arriaga (2018) anvender Bronfenbrenner (1977) sin økologiske tilnærming for å studere fenomenet. Med grunnlag i en slik teoretisk tilnærming kan det midlertidige ved normaliseringen fremheves, samt hvordan de kognitive prosessene til individet er under kontinuerlig påvirkning av betingelser på ulike plan i den voldsutsattes liv. I forlengelse av dette kan med Bronfenbrenner (1977, s. 513) teoretiske modell behovet for å studere fenomenet på ulike nivå i individets liv demonstreres. Dette kan gjøres ved at både relasjonelle faktorer til partneren og sosiale miljøfaktorer i større skala har innvirkning på opplevelsen og normaliseringen av partnervold.

Empirien og teorien presentert ovenfor indikerer likeledes at normaliteten hele tiden kan bryte. Bristen vil kunne bidra til eller påvirke at individet forstår opplevelsene sine som unormale og at det med denne innsikten trolig utvikles et ønske om å avslutte forholdet. Det er viktig å poengtere at en brist i normalitetsopplevelsen ikke nødvendigvis vil utløse brudd i relasjonen, da andre faktorer utenom denne kognitive konstruksjonen kan virke opprettholdende på relasjonen. Det er også mulig at brudd forekommer der den voldsutsatte ikke enda har tatt innover seg det avvikende, eller unormale, som den har blitt utsatt for.

Metode

Denne studien er del av et større kvalitativt forskningsprosjekt ved Institutt for psykologi ved NTNU med mål om å undersøke hvordan partnervold blant unge oppleves av de som utsettes for vold. Prosjektet ble forelagt og godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD). Det ble utformet og gjennomført av én veileder og tre studentgrupper bestående av to studenter i samarbeid. I tilknytning til hovedprosjektet ble det rekruttert 15 informanter. Dette var kvinner i et aldersspenn mellom 18 og 25 år, som hadde blitt utsatt for partnervold i tidligere parforhold. Informantene ble fordelt mellom de tre forskningsgruppene, og det ble gjennomført semistrukturerte intervjuer. Studien vår baserer seg i all hovedsak på intervjuene med de fem informantene vi hadde ansvar for. Vi har likevel også brukt det øvrige datamaterialet til det overordnede prosjektet som korrigeringsgrunnlag for våre funn. Denne studien er dermed én av tre som alle undersøker ulike problemstillinger knyttet til vold som fenomen i unges parrelasjoner. Vår studie tar utgangspunkt i prinsippene og kriteriene til det overordnede prosjektet, men vi har gjort egne metodiske og analytiske vurderinger knyttet til vår spesifikke problemstilling.

Vi vil i dette kapittelet presentere formålet for vår spesifikke studie og bakgrunnen for valg av problemstilling. Vi vil også gjøre rede for de metodiske vurderingene som utgjør grunnlaget for studiens metodologiske og analytiske rammeverk. Følgelig vil vi beskrive hvordan vi har anvendt dette rammeverket i rekrutteringen, datainnsamlingen og videre i analysen. Her vil vi inkludere forskningsetiske vurderinger vi har gjort oss i måten vi har tilnærmet oss studiens formål. Metodekritiske betraktninger vil bli drøftet i diskusjonskapitlet.

Studiens formål og problemstilling

I tråd med det overordnede prosjektet har vi ønsket å undersøke unge menneskers opplevelse av vold i parforhold, for å belyse partnervold som fenomen i seg selv. Samtidig har vi spesifikt studert hvordan unge skaper mening ut av sine erfaringer med partnervold både under forholdet og hvordan de tillegger disse erfaringene mening i ettertid av å avbryte forholdene. Partnervold blant unge utgjør på den måten hovedfenomenet studien undersøker, mens den subjektive meningsskapingen av voldsrelasjonen utgjør vårt fokus innad i dette fenomenet.

Vi har ønsket å undersøke fenomenet partnervold blant unge etter et ideal om å arbeide datanært og refleksivt. I stedet for å arbeide ut ifra en problemstilling som var ferdig utformet ved begynnelsen av datainnsamlingen, valgte vi heller å tilnærme oss fenomenet partnervold på en bredere måte. Vi utviklet den ferdige problemstillingen først etter initiale undersøkelser av tendenser i narrativene til informantene. Under datainnsamlingen dannet vi oss helhetlige inntrykk av forholdenes innledning, utviklingen av volden, og avslutning, for å kunne fange opp de viktigste av deltakernes beskrivelser av og refleksjoner rundt voldsrelasjonen. I denne prosessen la vi merke til at alle deltakerne uoppfordret tok opp normalitet i berettelsen om og refleksjonen rundt forholdene. Normalitet som aspekt i forståelsen av partnervold lot seg underbygge med elementer av den eksisterende litteraturen om partnervold. På den måten brukte vi den tilgjengelige litteraturen om fenomenet til å danne en teoretisk bakgrunn i utformingen av problemstillingen, slik at denne likevel ble datanær. I vår studie har vi derfor valgt å undersøke vold i unges parrelasjoner, med den psykologiske konstruksjonen av normalitet som utgangspunkt, som gjort rede for i teorikapittelet. Problemstillingen for dybdeanalysen ble derfor: *Hvilken betydning har opplevelsen av normalitet i unge menneskers forståelse av egne erfaringer med partnervold?* Med dette vektlegges informantenes egne oppfatninger og refleksjoner om hvorfor de ble værende og hvorfor forholdene ble avsluttet.

En kvalitativ tilnærming med fortolkende fenomenologisk analyse

Kvalitative forskningstilnærminger er opptatte av egenskapene ved fenomener, i motsetning til den kvantitative forskningen, som har som formål å kvantifisere dem (Langdridge, 2004, s. 250). På bakgrunn av vårt ønske om å induktivt eksplorere partnervold blant unge fremfor å teste hypoteser, valgte vi en kvalitativ tilnærming. Mer spesifikt er studien gjennomført etter prinsippene i fortolkende fenomenologisk analyse, som videre i teksten forkortes til IPA. Metoden er en hermeneutisk analysetilnærming innenfor kvalitativ psykologisk forskning, som søker å bedre forstå subjektiv opplevelse av fenomener (Reid et al., 2005, s. 20). IPA ble derfor vurdert som godt egnet til å tjene denne studiens formål.

Fokusområdet innenfor IPA er menneskelig meningskaping av viktige livshendelser (Smith et al., 2009, s. 1). På bakgrunn av empirisk innsikt om hvor stor personlig betydning erfaringer med partnervold kan ha for livene til de voldsutsatte, mener vi at problemstillingen vår er utformet i henhold til denne metodiske rammen. Eksempelvis fant Matheson et al. (2015, s. 564) at senere identitetsbygging kompliseres som følge av slike voldserfaringer. Vi har basert oss på Smith et al. (2009, s. 21-35) sine beskrivelser av IPA som fundert i både det

hermeneutiske, det dobbelt-hermeneutiske og det fenomenologiske. Studien utforsker og fortolker de voldsutsattes egne forståelser og meningsskapende prosesser både under voldsrelasjonen og i retrospekt, samtidig som det generelle voldsfenomenet belyses.

Rekruttering

For å oppnå et datamateriale som er sammenlignbart på tvers av studiene, ble deltakerne rekruttert til det overordnede prosjektet, heller enn til de spesifikke delundersøkelsene. Det ble utformet en plakat ut ifra det overordnede formålet om å komme i kontakt med personer som hadde blitt utsatt for partnervold i ung alder. Plakaten er vedlagt oppgaven i Appendiks A. I teksten på plakaten la vi vekt på å formidle frivillig deltakelse og anonymitet ved potensiell deltakelse. Vi fremhevet at en kunne trekke sitt samtykke til deltakelse på hvilket som helst tidspunkt. Plakaten ble utformet med mål om å være kjønnsnøytral og informasjonseffektiv. Vi fikk innvilget å plassere plakatene på kaféer, treningssenter og studentcampuser i Trondheim, samt krisesenter i flere deler av Norge. Ved å rekruttere på denne måten og gjennom disse arenaene, ønsket vi å nå ut til bredest mulig utvalg av mulige deltakere, via både nøytrale og direkte relevante instanser.

I tillegg publiserte alle forskningsgruppene en digital versjon av plakaten på sine sosiale medieplattformer, med mulighet for videre deling i de sosiale nettverkene. Vi hadde også kontakt med administratorer i støttegrupper for partnervoldsutsatte personer på sosiale medier og fikk gjennom disse personene publisert plakaten i lukkede grupper. På denne måten ønsket vi å nå ut til deltakere over hele landet. Interesserte ble oppfordret til å ta kontakt med veilederen i prosjektet, ikke studentene, som formidlet informasjonen. Samtidig var det viktig å sikre anonymitet gjennom at veileder fordelte deltakere til en studentgruppe som ikke kunne ha forkjennskap til den aktuelle personen.

To hovedkriterier for deltakelse ble nevnt både i plakaten og ved første kontakt med deltakerne: Forholdet der de ble utsatt for partnervold måtte være avsluttet, og deltakerne måtte være mellom 18 og 25 år ved intervju tidspunkt. Det aktuelle forholdet kunne likevel ha foregått før fylte 18 år. Å fastsette disse kriteriene var etisk motivert, i og med at deltakelse i studien kunne fremkalle sterke emosjoner. Som Rubin og Rubin (2011, s. 88) poengterer, bør ikke studiens formål overgå det å ta vare på informantens opplevelser av å skulle svare på undersøkelsen. Ut ifra samme etiske vurderinger ble samtlige deltakere informert om relevante hjelpetjenester, både på rekrutteringsplakaten og etter gjennomført intervju.

Utvalg

Utvalget til det overordnede prosjektet bestod av 15 kvinnelige deltakere. Det var utelukkende kvinner som tok kontakt om deltagelse. Informantene til vår delstudie ble rekruttert som fem av de 15 deltakerne. Vi hadde dermed ansvar for datainnsamlingen og anonymiseringen av disse fem. Følgende karakteristika gjelder for disse informantene:

- Ved intervjutidspunktet var alle deltakerne i nye intime forhold, fire i godt etablerte samboerskap og én i innledningsfasen til en kjærestereelasjon. Alle var unge kvinner i starten av 20-årene.
- Tre av informantene holdt på å ta høyere utdanning, en var ferdig utdannet i fullt arbeid, mens en var i fullt arbeid og tok parallelt opp fag til videre utdanning.
- Parforholdene som intervjuene omhandlet, hadde på det yngste blitt innledet i en alder av 14 år og på det eldste i en alder av 18 år.
- Parforholdene varte på det korteste i underkant av 6 måneder og på det lengste i overkant av 2,5 år. Én deltaker hadde blitt utsatt for vold i to parforhold.
- Ingen av informantene hadde tidligere erfaring med vold, hverken direkte eller indirekte via venner eller familie. Én fikk imidlertid i ettertid vite at et familiemedlem hadde blitt utsatt for partnervold i et forhold som ung.
- Tre av informantene hadde hatt tidligere intime og seksuelle erfaringer med parforhold. Samtidig beskrev alle at de i likhet med sitt sosiale miljø, hadde lite erfaring med intime relasjoner og kjæresteforhold. Relasjonen med partnervold ble likevel av alle beskrevet som første seriøse kjæresteforhold.
- Alle informantene ble utsatt for fysisk vold i løpet av forholdene. Alle opplevde dytting, å bli kvelt, holdt fast eller slått med gjenstander. Én opplevde smertefull bøying av ledd. To opplevde å bli dyttet ned en trapp. Én opplevde i tillegg fysisk vold med slag mot mage med knyttneve, spark mot kropp og ved ett tilfelle mot hodet så hun mistet bevisstheten.
- Alle informantene fortalte om at de mest av alt ble utsatt for psykisk vold. Utøvelse av kontroll og overvåking foregikk i alle forholdene. Sosiale medier ble et grunnleggende middel for dette formålet. Alle informantene ble pålagt restriksjoner for sosialt samvær og atferd innad i forholdet. Nedbryting ved nedverdiggende tilsnakk og kommentarer, kjefting, seksualiserende tilsnakk og trusler mot informanten eller andre som stod dem nær var vanlig i alle partnerrelasjonene. Alle informantene

forteller i tillegg om at truende og skremmende aggresjon eller sinneutbrudd var noe de opplevde flere ganger fra kjæresten. Alle opplevde også ulike former for tvang, eksempelvis til å utføre tjenester eller til å bli med på uønskede seksuelle aktiviteter.

- Tre av deltakerne ble utsatt for grov seksuell vold med fysisk tvang. To fikk skrubbsår eller blåmerker av dette. Tvangen gikk hos to deltakere ut på å gjennomføre seksuell omgang. Én opplevde i tillegg å bli tvunget til å delta i smertefull seksuell eksperimentering langt utenfor komfortsonen sin.
- Fire av deltakerne beskriver å ha mistet lysten for sex i løpet av forholdet, men at de ikke gjorde motstand dersom kjæresten ønsket å ha sex i frykt for annen vold.
- Fire av fem deltakere hadde eller hadde mulighet til nærkontakt med familie. To bodde sammen med familien og mesteparten av samværet med kjæresten foregikk der. To bodde med kjæresten i egen leilighet mesteparten av forholdet. En bodde hos familien under hele forholdet og overnattet aldri med eller hos kjæresten.
- Fire informanter har vært åpne med nåværende kjæreste om å ha blitt utsatt for partnervold. Tre har delt det meste av erfaringene med familien og fire har vært åpne med nære venner.

Vi nevner kun sentrale karakteristika ved fokusinformantene våre siden deres opplevelser og narrativ utgjør grunnlaget for dybdeanalysen vår. De andre deltakerne til prosjektet har vi utelukkende brukt som referansegrunnlag.

Datainnsamling

Datainnsamlingen ble gjennomført gjennom digitale semistrukturerte intervjuer. Deltakerne ble bedt om å fortelle så fritt som mulig om måter volden og andre aspekter ved det tidligere forholdet påvirket deres følelser og tanker om dem selv, kjæresten, forholdet og deres sosiale omgivelser. Vi oppfordret deltakerne til å formidle hvordan de opplevde partnervolden da den pågikk, samtidig som vi ønsket å høre om deres refleksjoner om de samme temaene ved intervjuetidspunktet, fra et retrospektivt ståsted. Samtalene ble organisert etter intervjuguiden som er vedlagt denne oppgaven i Appendiks B. Intervjuguiden var felles for det overordnede prosjektet og ble utarbeidet i samarbeid mellom de tre studentgruppene og veileder. Dette fordi vi ønsket å kunne anvende det helhetlige utvalget som et mer robust grunnlag for å bekrefte eller korrigere tendenser vi fant i våre egne analyser. Samtidig ønsket vi at en felles intervjuguide, på tvers av de ulike forskningsgruppene med sine spesifikke problemstillinger, kunne bidra til at vi kunne holde oss datanære og ikke påvirke deltakeren

for mye ut ifra vårt teoretiske ståsted. Intervjuguiden sikret også at sentrale temaer og opplysninger kom med i datainnsamlingen. Dette var direkte spørsmål om det konkrete informantene hadde blitt utsatt for, hvordan informantene opplevde og reflekterte om volden og dynamikken rundt. Intervjuguiden sørget også for en kronologisk struktur i historiene som ble fortalt, med spørsmål som omhandlet innledning, utvikling og avslutning av forholdet.

Intervjuguiden bestod av både lukkede spørsmål for innsamling av nøkkelopplysninger, som demografisk informasjon, og åpne spørsmål som inviterte til å utdype store tema. Guiden inneholdt også direkte og detaljerte spørsmål om partnervolden, siden deltakelse i prosjektet forutsatte erfaringer med dette og samtykke til å dele disse opplevelsene (for en detaljert beskrivelse av spørsmålene, se vedlagt intervjuguide). Vi tok utgangspunkt i at samtalene i kvalitative intervju bør regnes som unike, ut ifra hvordan intervjuere bør tilpasse spørsmålene etter hva informantene vet og er villig til å dele (Rubin & Rubin, 2011, s. 4).

Vi opplevde at informantene selv tok opp de fleste relevante tema, også om spesifikke voldshendelser. Dette var til tross for emosjonelle reaksjoner fra informantene da de berettet om hendelsene. Gjennom hele intervjuet var det rom for hver intervjuer til å spisse inn intervjuet mot mer spesifikke interesseområder. Denne typen bruk av intervjuguide var i tråd med IPA-idealer om å tilegne et rikt datamateriale med et visst refleksjonsnivå for å oppnå tilgang på de dype meningsdannende prosessene hos deltakerne (Smith et al., 2009, s. 46). Intervjuguiden sikret også at formelle poenger ble inkludert i samtalen. Eksempelvis ble deltakerne påminnet at de ville bli sikret anonymitet. De ble i tillegg oppfordret til å fokusere utsagnene mest på seg selv og sine erfaringer og unngå å gi personidentifiserende informasjon om den tidligere kjæresten.

Intervjuene ble gjennomført med verktøy godkjent av NSD i april og mai 2020. To intervjuere fra forskningsgruppen ledet intervjuet per enkelte deltaker. Bruken av to intervjuere gjorde at vi i større grad kunne gi full oppmerksomhet til informant ved å fordele ansvar for fremdrift og dybde mellom to. Samtidig sikret strategien at vi i samarbeid enklere kunne fange opp, notere oss og gå nærmere inn på tema av særlig relevans for studiens fokusområder. En slik metode for gjennomføring av intervju førte også til forskertrianglering i datainnsamlingsfasen, der vi fikk to perspektiver på førsteinntrykket av informantene og datamaterialet.

Lyddopptak fra intervjuene ble brukt for transkriberingen. Vi transkriberte intervjuene ordrett og anonymiserte potensielt personidentifiserende opplysninger. Navnene som er brukt om deltakerne i denne oppgaven er følgelig fiktive. Filene med rådata ble deretter lagret på krypterte minnepenner, før de ble gjenstand for analyse. Både lagring og oppbevaring av data er dermed blitt gjort i henhold til NSD sine spesifikasjoner.

Analyse

Som nevnt ovenfor, valgte vi IPA som analytisk tilnærming for datamaterialet. Det brukes i IPA relativt små homogene utvalg som med riktig analyse kan gi bredere uttalelser på vegne av den større populasjonen (Smith et al., 2009, s. 3, s. 32). Størrelsen på utvalget i vår studie ble på fem informanter. Med hensyn til studiens metodiske rammer valgte vi å kun utføre dybdeanalyse av intervjuene til informantene vi hadde ansvar for i prosjektet. Vi mener at vi med denne utvalgsstørrelsen i større grad ivaretok det teoretiske rammeverkets vektlegging av det idiografiske (Smith et al., 2009, s. 33), altså at vi lettere kunne å få tak på detaljene og dybden i de enkelte informantenes unike erfaringer. Utvalg i studier med IPA-tilnærming defineres generelt som representative kun for ett perspektiv, heller enn å være et generaliseringsgrunnlag for en populasjon (Smith et al., 2009, s.49). For å likevel prøve å utvide perspektivet fra dybdeanalysen av våre fem informanter, valgte vi å bruke det overordnede prosjektets fullstendige datamateriale som empirisk bakteppe for analysen. Vi har dermed brukt det større datamaterialet refleksivt i analysen, som enten korrigerende eller bekreftende for tendenser i materialet fra vårt eget utvalg.

Analyseprosessen fulgte trinnene i IPA, presentert av Smith, Flowers og Larkin (2009, s. 79), på en fleksibel måte. I forkant av at vi begynte på disse trinnene, brukte vi også tid på å reflektere over våre initiale inntrykk av intervjuene. Dette tok form som diskusjoner rett etter selve gjennomføringen og viktige poeng ble notert ned og brukt supplerende i senere faser av analyseprosessen. De faktiske analysestegene ble påbegynt etter transkriberingen var fullført. De første to fasene gikk ut på at vi ble godt kjent med materialet gjennom å lese tekstene gjentatte ganger og kommentere på ulike elementer som stakk seg ut for oss. Dette foregikk svært tekstnært, med hyppige kommentarer. Disse kunne være rent deskriptive, som for eksempel hvilke hendelser et tekstutdrag beskrev, lingvistiske, som hvordan informanten språklig uttrykte seg, eller bestå av friere assosiative ideer som transkripsjonen stimulerte til.

I tredje fase gikk vi gjennom teksten og fant meningsbærende tema, på et høyere abstraksjonsnivå enn i den andre fasen. Disse ble oppført kronologisk gjennom teksten, uten å stille krav til at de ulike temaene måtte ha en relasjon til hverandre. I den påfølgende fasen ble en slik struktur sentral. Her ble de identifiserte temaene gruppert innenfor ulike domener og subordnet etter abstraksjonsnivå eller størrelsen på temaene. Strukturen ble tydeliggjort gjennom visuell fremstilling i tabeller og tankekart. Tankekartprogrammet XMind ble brukt som digitalt verktøy for å presentere strukturen. En slik presentasjon gjorde det lettere for oss å se hvordan temaene knyttet til en informants intervju relaterte til hverandre. På dette punktet i den analytiske prosessen holdt vi oss fortsatt idiografiske og fokuserte på én informants unike forståelse. Vi plukket også ut utvalgte, illustrerende sitater fra informanten, som ble ytterligere beskrivende for konseptene vi hadde kommet frem til. Som fase nummer fem ble dette repetert for de øvrige intervjuene. Her ble det viktig å forsøke å hindre at inntrykk fra tidligere intervjugjennomganger skulle farge de neste gjennomgangene i for stor grad.

Den siste og sjette fasen bestod i å behandle alle informantene under ett, gjennom å lete etter tendenser og unntak på tvers av datamaterialet. Her ble også interesseområdet konstruksjon av normalitet mer styrende for hvor vi rettet det analytiske fokuset. Denne fasen ble den mest dynamiske og kreative, der vi blant annet utformet nye konsepter og endret på strukturen vi hadde utformet tidligere i analyseprosessen. I denne fasen trakk vi ut de viktigste tematiske elementene som generelt gjorde seg gjeldende og som vil bli presentert som funn i resultatkapittelet.

Vi har gjennom hele den analytiske prosessen vært bevisste vår egne aktive rolle, noe som også er en naturlig del av IPA-tilnærmingen. Med den doble hermeneutikken har vi ikke bare vært opptatt av hvordan informantene konstruerer mening ut fra sine erfaringer, men også gjort våre egne fortolkninger av det informantene formidler overfor oss. Et annet viktig prinsipp for oss var være refleksive. Vi har gjennom analyseprosessen hyppig vendt tilbake til råmaterialet for å kvalitetssikre de slutningene vi har avledet på høyere nivåer i analysen. Videre har vi hele tiden holdt oss tett til materialet. Vi har i denne fasen formidlet ulike tolkninger, problematisert hverandres syn og diskutert oss frem til konvergerende konklusjoner om indikasjonene i datamaterialet om meningselementene. Slik forskningstriangulering kan øke validiteten og reliabiliteten ved analysen (Flick, 2004, s. 178), og har vært bakgrunnen for måten vi har gjennomført analysen.

Resultater

Vi vil i dette kapittelet presentere relevante funn vi har gjort i analysen med utgangspunkt i den følgende problemstillingen: *Hvilken betydning har opplevelsen av normalitet i unge menneskers forståelse av egne erfaringer med partnervold?* Som gjort rede for og nevnt i introduksjons- og teorikapitlene, har fokuset i vår undersøkelse vært på hvordan en konstruksjon av normalitet var del av måten informantene skapte mening av å bli utsatt for vold fra sin partner, og videre hvordan de opplevde den voldelige relasjonen de var del av.

De samlede funnene tilsier at informantene konstruerte en opplevelse av normalitet rundt forholdene gjennom å hele tiden skape subjektiv mening ut av relasjonserfaringene. Dette virker å ha foregått i en kontinuerlig prosess, på flere overordnede områder for konstruksjon. Disse områdene omfatter informantenes oppfattelse av forholdet ut ifra deres tanker og forventninger, av andres syn på forholdene og av interaksjonen med partneren. Konstruksjonen foregikk som en kompleks prosess både innad i områdene og på tvers av dem ved gjensidig påvirkning. Denne prosessen av meningsdannelse ble en måte for informantene å forholde seg til dynamikken mellom opplevd normalitet og unormalitet. Normalitet spilte dermed en sentral rolle i måten informantene forstod og forholdt seg til volden og parrelasjonene.

Vi vil innlede kapittelet med en oppsummering av narrativene, basert på deltakernes egne beskrivelser og kommuniserte oppfatninger. Deltakerne presenteres under fiktive navn og omtales med disse videre i oppgaven. Grunnleggende kjennskap til narrativene kan danne en basis for å bedre forstå hovedtemaene som er hentet ut fra analysen. Videre vil vi presentere funnene våre. Ved hjelp av analysen dekonstruerte vi meningsdannelsen fra narrativene, og vi vil beskrive elementene den bygges opp av. Elementene er sortert innenfor de tre områdene for konstruksjon nevnt over, da disse anses som mest sentrale for informantenes kognitive konstruksjon og normalitetsopplevelse rundt forholdene. Vi presenterer dermed hvert område gjennom de underordnede elementene de er dannet av. Disse vil illustreres med sitater fra intervjuene. Ved å presentere funnene våre i et slikt hierarki, fremheves selve prosessen av meningsdannelsen som er beskrevet i narrativene, samtidig som vi belyser nyansene i hvert av elementene som utgjør den. Avslutningsvis vil vi gå inn på funn fra analysen som kan knyttes opp mot hvordan normalitetskonstruksjonen bristet hos alle deltakerne, samt konsekvensene av dette.

De oppsummerte narrativene

Astrid

Astrid er en kvinne i tjueårene. Hun går på et universitetsstudium og har samboer. I begynnelsen av tenårene erfarte hun et ettårig parforhold preget av vold. Astrid er den av informantene som var yngst da hun opplevde partnervold.

Hun var 14 år gammel da hun møtte en fem år eldre gutt i ungdomsmiljøet i området der de begge bodde. Gutten viste stor interesse for henne, og de begynte å møtes. Astrid husket at gutten av jevnaldrende i miljøet ble betraktet som en spesiell type, da han ofte kunne fremstå aggressiv og provoserende og for eksempel startet slåsskamper. Spenningen Astrid kjente på når hun var med han, behovet for utforskning og grensetesting, samt komplimentene og oppmerksomheten hun fikk av gutten, utgjorde likevel grunner til at hun ville fortsette å møte ham. Astrid hadde ingen form for intime erfaringer tidligere. Den 19 år gamle gutten hadde på sin side tidligere et langvarig forhold.

Astrid og gutten ble etter kort tid et par. I begynnelsen av forholdet tilbrakte de tid med felles venner, og de festet sammen. Den sosiale kontakten med miljøet rundt ble imidlertid gradvis redusert, til fordel for mer alenetid i hjemmet til kjæresten. De begynte tidlig å ha sex, og i denne konteksten la kjæresten alle premisser for dette. Samværet handlet i økende grad om seksuell aktivitet, spesielt eksperimentering etter kjærestens ønsker. Kjæresten kommuniserte at han var berettiget å ha sex med henne. Til tross for at Astrid følte på et ubehag knyttet til opplevd seksuelt press, aksepterte hun i begynnelsen den omfattende seksuelle aktiviteten som noe vanlig i parforhold. Det mest naturlige ble dermed å følge den erfarne kjærestens anmodninger. Videre i forholdet eskalerte det seksuelle presset til å bli hyppigere og handle om utøvelse av mer ekstrem seksuell vold, der kjæresten kunne holde henne fast og fysisk tvinge henne til seksuelle handlinger. Astrid kunne under disse episodene utøve klar motstand og til og med skade seg i forsøkene på å komme seg unna, uten at kjæresten ga seg, eller kommenterte det i ettertid.

Psykisk vold, i form av nedsettende tilsnakk, trusler og overvåking, ble en stadig større del av forholdet. Astrid fortalte at hun i senere tid fikk vite at kjæresten i skjul overvåket alt av hennes digitale kommunikasjon med andre. Astrid trodde et viktig formål ved volden var å svekke selvfølelsen hennes, slik at hun ikke skulle forlate han for noen andre. Parallelt med

eskaleringen av volden, kjente Astrid mer og mer på følelser av skam, skyld og dårlig samvittighet. Hun begynte også å tro på det negative kjæresten sa om henne. På flere tidspunkt eskalerte voldsutøvelsen i den grad at Astrid mente det var rettmessig å konfrontere kjæresten. Han reagerte da med å unnskyldte seg og ga lovnader om endring, noe Astrid trodde på. Likevel fortsatte forholdet å utvikle seg i samme negative retning. Astrid forsøkte å gjøre det slutt gjentatte ganger, uten å klare å gjennomføre dette. Kjæresten kunne i disse situasjonene eksempelvis true med å skade seg selv for å unngå et endelig brudd. Astrid kjente seg tynget av et ansvar for relasjonen og av omsorg for kjæresten. Hun var gjennom forholdet opptatt av hvordan hun selv burde handlet for å forbedre relasjonen, slik at omfanget av volden minsket og de normale periodene ble lengre.

Kjærestens reaktive sinn, sammen med den psykiske voldsutøvelsen, skapte sterk frykt hos Astrid. Hun var redd for voldspotensialet som hun var overbevist om at kjæresten kunne realisere, både på bakgrunn av egne erfaringer med han og observasjoner av aggresjon rettet mot andre. Astrid husket at frykten resulterte i at hun forsøkte å tilpasse seg kjæresten gjennom lydighet og å imøtekomme kravene hans. Hun følte seg etter en tid fullstendig fanget i forholdet, og sluttet helt å utøve motstand dersom han var voldelig. Følelser av skam og skyld stoppet henne også fra å fortelle noen av de hun stod nær om hva hun opplevde i forholdet.

Astrid trodde at både venner og familie merket at det var noe som ikke stemte ved forholdet, men ingen forsøkte aktivt å gripe inn før helt på slutten. I ettertid har hun tenkt at en intervensjon mest sannsynlig ikke ville hatt effekt, da hun ikke ville vært mottakelig for støtte fordi hun følte seg så fanget og på én måte alltid ønsket å være med kjæresten, i håp om at de ville ha det fint sammen. Dagen forholdet tok slutt var det den direkte og intensive støtten fra et familiemedlem, som uten å vite om volden forstod at Astrid tok skade av relasjonen, som gjorde bruddet mulig. Det endelige bruddet skjedde flere måneder etter hun fikk de første tankene om at hun ønsket å avslutte forholdet.

Astrid formidlet i intervjuet at hun har det godt i dag og at hun har erfaringene fra det voldelige forholdet på avstand. Hun har brukt tid på å reflektere over denne perioden. Dette har blitt gjort blant annet gjennom å søke hjelp for å håndtere emosjonelle problemer relatert til tillitt, kropp og seksualitet, som hun forstod som direkte følger av voldserfaringene. Hun er åpen om det tidligere forholdet med nåværende partner.

Benedikte

Benedikte er en kvinne i tjuetårene, med samboer. Ved intervju tidspunktet var hun akkurat ferdig med et femårig universitetsstudium og hadde fått jobb. Da hun var 16 år gammel var hun i et voldelig forhold som varte i om lag to år.

På begynnelsen av videregående skole ble Benedikte og venninnene hennes under tilfeldige omstendigheter kjent med noen jevnaldrende gutter fra et annet sted. Benedikte fikk særlig god kontakt med én av disse guttene. De fortsatte kontakten via sosiale medier til de etablerte et avstandsforhold. Dette ble Benediktes første kjæreste. Etter sommeren flyttet han til samme sted som Benedikte bodde på og begynte i klassen hennes. Benedikte satte pris på oppmerksomheten kjæresten ga henne, og hun følte seg sett. De snakket mye sammen og var ofte med venner. Forholdet opplevdes slik som hun mente et parforhold skulle være. Venner og familie ga riktignok uttrykk for at de mente noe skurret med kjæresten, men Benedikte avviste innsigelsene og beskyttet heller forholdet. Med dette unnskyldte hun hans avvikende atferd. Etter hvert opphørte de kritiske kommentarene.

At forholdet ikke var et avstandsforhold lengre markerte et skifte i relasjonen for Benedikte. Kjæresten begynte stadig oftere å kontrollere henne. Han begynte med å kreve innsyn i bruken av sosiale medier og fortsatte med å bestemme hvem hun kunne ha kontakt med, hva hun skulle ha på seg og hvordan hun skulle fremstå, både når de var alene og når de var sammen med andre. Han overbeviste henne om at vennene hennes ikke likte henne lenger og ikke ville henne vel. Benedikte mistet dermed kontakten med vennene sine, og tilbrakte etter hvert mesteparten av tiden sin med kjæresten. Parallelt med denne utviklingen, begynte han å tvinge Benedikte til å gjøre ting mot hennes vilje, som å bære gjenstander eller vaske for han, men også å delta i seksuelle aktiviteter hun ikke ønsket å være med på. Han begynte i tillegg å utøve fysisk vold mot henne. Tvang og vold kunne komme sporadisk, uten at hun nødvendigvis forutså disse reaksjonene. Benedikte opplevde at hva hun gjorde ikke betød noe, kjæresten utøvde vold uansett.

Kjæresten brukte typisk ulike voldsformer om hverandre, og Benedikte fortalte i intervjuet at det var vanskelig å skille disse fra hverandre i dag. Han kunne lugge, dytte og ta kvelertak på henne under krangler og deretter gi henne skylden for det som skjedde. Han kunne også holde henne nede for å utføre seksuelt samleie med henne. Hun husket også en episode der hun ble dyttet ned trappen. Minnene fra psykisk voldsutøvelse var sterkest.

Kjæresten skjelte henne stadig ut dersom hun ikke gjorde som han sa, eller gjorde noe som ikke passet han. Han kunne si ydmykende, seksualiserende og truende ting om henne, og hun opplevde at han brøt henne ned.

Benedikte følte på sterk frykt under forholdet. Kjæresten truet med grov fysisk vold, ikke bare mot henne, men også mot de som stod henne nær. Dette kunne han gjøre for å få Benedikte til å gjøre noe for han, eller for å hindre henne i å varsle andre om volden hun ble utsatt for. Benedikte var sikker på at han kunne handle på truslene sine og var lenge opptatt av å gjøre som kjæresten ba om. Hun fortalte i intervjuet at hun var redd for livet sitt.

Etter at kontrolleringen og voldsbruken økte i omfang, prøvde Benedikte flere ganger å slå opp. Kjæresten kunne enten overtale henne om å trekke det tilbake, nekte å avslutte forholdet, eller true med å skade seg for å hindre gjennomføring av brudd. Etter ett bruddforsøk selvskadet han seg i en den grad at det krevdes medisinsk behandling. Slik atferd utløste følelser av ansvar for både forholdet og kjæresten, noe som resulterte i at han fikk flere sjanser. Benedikte klarte å gjennomføre bruddet etter langvarig praktisk planlegging. Dette skjedde i sammenheng med skolebytte og sletting av alle digitale kontaktmuligheter, noe som ga det Benedikte opplevde som en nødvendig avstand.

Da Benedikte ved intervjutidspunktet reflekterte over forholdet, var hun tydelig på at den psykiske volden hun ble påført var vanskeligere å prosessere enn den fysiske. Det fysiske var lettere å håndtere siden det etterlot bevis på kjærestens avvikende voldsutøvelse i form av blåmerker og andre skader. Hun fikk derimot aldri bevis på de psykologiske grenseoverskridelsene. Den psykiske volden resulterte derfor i en følelse av usikkerhet og tanker om at hun selv var skyldig, eller at hun bare overreagerte. Disse tankene og følelsene satte seg så dypt at Benedikte fortsatt kan kjenne på dem i dag.

Benedikte møtte sin nåværende partner kort tid etter bruddet med ekskjæresten. Hun var åpen med ham om sine relasjonserfaringer. Benedikte sa at hun opplevde at samboeren var støttende i hennes håndtering av etterreaksjonene hennes, spesielt med det å prosessere skyld og skam hun satt igjen med etter eksforholdet. Hun mente at samboeren har vist henne hvordan et vanlig forhold skal være. Benedikte fortalte at hun klarte å gjenoppta kontakten med noen av vennene hun mistet under det tidligere forholdet. Hun fremhevet i intervjuet at hun i dag ser på erfaringene med det voldelige forholdet som både syke og absurde.

Caroline

Caroline er en kvinne i tjuetårene som er i fast jobb og har samboer. Hun er den eneste informanten som har erfaringer med partnervold i to separate forhold. Før disse var hun i et mindre seriøst, men positivt og normalt forhold, som stod i sterk kontrast til de to andre.

Som 15-åring var Caroline preget av personlige og helsemessige utfordringer. Hun møtte da en jevnaldrende gutt fra en annen landsdel, på en arena begge tilhørte. Caroline kjente på spenning og det å bli sett. De ble raskt et par, med avstand, der de regelmessige besøkte hverandre. Den første volden, en episode med seksuell tvang etter at Caroline avviste et ønske om sex fra kjæresten, skjedde et halvt år inn i forholdet og kom overraskende på Caroline. Hun la ikke merke til noen faresignaler i forkant. Etter voldsdebuten spurte hun seg hvorvidt volden kun var et engangstilfelle og om slik relasjonsdynamikk var normal. I resten av forholdet utøvde kjæresten fysisk og seksuell vold ved alle møter. Han kunne fysisk tvinge seg til sex, ta kvelertak, slå med flat hånd og psykisk mishandle Caroline. Kjæresten ble også stadig mer sjalu og mistroisk. Caroline måtte alltid være tilgjengelig på sosiale medier og fortelle om all sosial kontakt. Kjæresten brukte disse plattformene til å kjeft på henne mens de var fra hverandre. Caroline opplevde seg brutt ned.

I begynnelsen av forholdet unnskyldte kjæresten voldsepisodene, uttrykte anger og skyldte på kontrolltap. Senere sa han at alt kunne vært unngått dersom Caroline oppførte seg bedre, noe Caroline trodde på. Eksempelvis ble volden forklart med at Caroline var slem eller en dårlig kjæreste, noe som ga skyldfølelse og dårlig samvittighet. Kjæresten hadde en vanskelig familiebakgrunn, noe som Caroline selv brukte som forklaring på volden og årsak til at det var synd på han, ikke henne. I skolesammenheng fikk Caroline kommentarer på skader på kroppen fra volden, men siden disse ikke ble fulgt opp, bare opphørte, tolket hun situasjonen som at det hun ble utsatt for ikke betydde noe. Hun tenkte for seg selv at forholdet muligens var likt alle andre forhold.

Mot slutten av forholdet befant Caroline seg på reise, mer utilgjengelig for kjæresten enn vanlig. Hun innså at flere aspekter ved forholdet var gale og at hennes egne følelser også burde telle. Hun fikk derfor et ønske om brudd, men visste ikke hvordan hun skulle gjøre det, da hun ville sikre at det ble gjort respektfullt. Da Caroline kom hjem gjorde i stedet kjæresten det brått slutt med henne. Hun kjente på lettelse over bruddet, men også sinne. Dette, som så mye annet i forholdet, skjedde på kjærestens premisser. Forholdet varte i ni måneder.

Det andre voldelige partnerforholdet varte fra hun var 18 til 20 år gammel. Caroline hadde i forkant av dette forholdet et sterkt ønske om å få ny kjæreste og hadde lett etter dette på digitale datingplattformer. Her ble hun kjent med en mann som var et par år eldre. De møttes få ganger før de bestemte seg for å bli kjærester. Caroline flyttet raskt inn i leiligheten hans. Den psykiske volden var i dette tilfellet til stede helt fra innledningen av forholdet. Kjæresten bestemte regler for hvordan Caroline skulle oppføre seg, særlig når det gjaldt sosial kontakt. Et vendepunkt i voldsutviklingen var da kjæresten begynte å utøve materiell, fysisk og seksuell vold i tillegg til den psykiske. Han kunne kjeft på henne mens han ødela gjenstander i huset, så nært Caroline at hun ble truffet av skårene. Hun ble slått og sparket under konflikter mellom dem, én gang med slik kraft at hun mistet bevisstheten. Ved en anledning brøt han ned dører da hun fysisk prøvde å flykte fra ham. Kjæresten satte i tillegg tydelige krav om sex, og Caroline kjente på frykt for konsekvensene dersom hun ikke adlød.

De kraftige sinneutbruddene kunne utløses av små uenigheter, eller bare av noe han betraktet som feil ved Caroline. Hun kjente derfor stadig på en følelse av frykt for den vedvarende voldstrusselen. Hun utøvde aldri motstand i de seksuelle situasjonene, men hun kunne forsøke å beskytte kroppen sin eller å flykte under de fysiske voldsomme episodene. Hun var dypt inne i skyldfølelse og troen på at hun ikke var verdt noe uten kjæresten, noe han ofte sa. Caroline tenkte det godt kunne være slik alle forhold var, siden det var andre ganger hun ble utsatt for partnervold. I samboerskapet følte hun seg sosialt isolert, psykisk nedbrutt og deprimert. Hun betraktet aldri det å slå opp som en mulighet. På et tidspunkt tenkte hun at selvmord var eneste mulighet for å unngå volden.

Også dette forholdet ble avsluttet av kjæresten, men her som konsekvens av at Caroline avviste et forslag om seksuell utforskning utenfor hennes grenser. Bruddet skjedde raskt og var et uforventet oppbrudd i det hun trodde skulle vare. Hun ble overrasket over hvor lite kjærighetssorg hun følte på.

Erfaringene svekket Carolines tillitfølelse i nære relasjoner. Før intervjuet reflekterte hun mye over blindhet for vold, lengsel etter fine stunder og skyldfølelse. Hun trakk frem at det er umulig for mennesker utenfor slike reaksjoner å forstå hvordan partnervold oppleves. Hun kan likevel irritere seg over meningsløsheten ved erfaringene og noe skyldfølelse henger igjen. Likevel mener hun at erfaringene kan ha gjort henne mer bevisst på egne grenser, samt styrket hennes empatiske evner og selvstendighet. Hun har vært åpen om erfaringene med den nåværende samboeren som hun ser for seg en fin fremtid med.

Dagny

Dagny er en kvinne i tjuårene som går på et femårig universitetsstudium. Hun kom inn i et voldelig forhold da hun var 17 år gammel. Forholdet varte i omtrent halvannet år.

Mot slutten av det andre året på videregående skole møtte Dagny en gutt fra klassen over på en fest. Dagny syntes at aldersforskjellen gjorde møtet spennende. Gutten bodde et stykke unna, og kontakten mellom dem fortsatte en periode gjennom sosiale medier, på skolen og på andre fester. Plutselig, uten å snakke med Dagny, publiserte gutten på Facebook at de to var i et forhold. Dagny ble overrasket, men aksepterte det. Dette ble dermed hennes første kjæreste. Etter sommerferien begynte kjæresten å jobbe på et sted nært der familien til Dagny bodde, og han ble dermed for det meste boende hos dem den høsten.

Allerede før forholdet ble etablert, la Dagny merke til at kjæresten var svært opptatt av kontakten hennes med andre gutter. Tendensen ble sterkere da de ble sammen, og han ble økende sjalu og mistroisk overfor Dagny. Hun måtte opplyse om hvem hun kommuniserte med på skolen og på sosiale medier og forsikre om at hun ikke løy. Dagny oppfattet dette overdrevne fokuset som et sært trekk ved kjæresten, men også som noe sjarmerende. Hun forklarte sjalusien med kjærestens tidligere erfaringer med utroskap. Dagny ble også påvirket av opplevelsen av at hennes sosiale miljø hadde et positivt inntrykk av kjæresten.

Sjalusien økte i løpet av det første halvåret. Kjæresten hadde større behov for informasjon og handlet mer inngripende. Han kunne eksempelvis slette både meldinger og kontakter fra hennes digitale kommunikasjonsplattformer. Da han flyttet inn, virket denne atferden å avta noe, noe Dagny mente kunne skyldes at han hadde fått bedre oversikt over livet hennes. Overvåkingen og kontrolleringen eskalerte imidlertid i løpet av høsten, og samtidig kom psykisk og fysisk vold tydelig inn i forholdet. Kjæresten begynte å true Dagny for at hun skulle svare på spørsmål om hennes kontakt med gutter. Truslene kunne handle om at han selv skulle spørre guttene det gjaldt, som ville vært ydmykende for Dagny, eller at han ville slå opp dersom hun ikke var ærlig. Utspørring og trusler ble typisk ledsaget av sinneutbrudd og ulike voldsformer. Han kunne kjeft på henne mens han brøt henne ned med ydmykende utsagn, slå i veggene for å skremme henne, bøye fingrene hennes bakover på en svært smertefull måte eller slå henne på kroppen med det som var tilgjengelig. Dagny ble svært redd for volden. Hun ble overbevist om at de negative situasjonene i forholdet var hennes feil og at hennes oppgave var å forebygge volden ved å selv tilpasse seg.

Kjæresten ønsket sterkt å være alene med Dagny og uttrykte at hun ikke burde være sammen med andre. Dersom de likevel var ute sammen, kunne kjæresten komme med beskyldninger mot henne foran andre, noe som ble etterfulgt av vold når de var alene igjen. Siden Dagny ville unngå krangler med kjæresten, ønsket hun etter hvert ikke å initiere kontakt med andre. Hun ble dermed mer isolert og tilbrakte mer og mer tid med kjæresten.

Kjæresten flyttet tidlig det neste året, og Dagny så ham kun noen helger innimellom. Dagny fortalte at dette markerte et skifte i forholdet, siden kontakten deres i hovedsak foregikk over sosiale medier og at voldsutøvelsen endret seg deretter. Kjæresten hadde tilgang til alle profilene hennes og overvåket Dagnys kommunikasjon. Dersom han mente noe var uakseptabelt, kjeftet og truet han henne som før. Dagny merket i denne perioden også en endring i seg selv. Hun ble lei av hvordan kjæresten handlet overfor henne som om han var berettiget til det og hvordan han unnskyldte volden. Hun forsøkte å konfrontere han med at de kranglet for mye, men kjærestens atferd endret seg ikke. Dermed kom de første ønskene om brudd. På den annen side gjorde avstanden mellom dem at Dagny lettere kunne ignorere kjærestens voldelige atferd. Eksempelvis kunne hun skru av varsler på mobilen og ignorere kjeftingen hans. Et annet hensyn var hva andre ville tenke om bruddet. Ingen andre visste hva som skjedde innad i forholdet og ville ikke forstått årsaken til et brudd.

Dagny reiste bort på sommeren dette året og var mye opptatt. I denne perioden forsøkte hun flere ganger å avslutte forholdet, men kjæresten aksepterte det ikke. Dagny fortalte at hun i denne tiden oppførte seg kald og unnvikende overfor kjæresten og at kontakten mellom dem var redusert. Hun fikk endelig gjennomført bruddet da kjæresten etter sommeren tilstod at han hadde vært utro. Dagny sa i intervjuet at hun på dette tidspunktet hadde mistet alle følelser for kjæresten og ikke brydde seg i særlig grad. Hun avsluttet med dette forholdet, dro fra stedet og kuttet all kontakt med ham.

Dagny fortalte i intervjuet at hun nå lever i et godt samboerskap. Hun og kjæresten har vært sammen i flere år, men han vet ikke om hennes erfaringer med partnervold. Mangelen på åpenhet ble begrunnet med at hun selv ikke forsto opplevelsene sine på tidspunktet de ble sammen. Dagny innså først at hun hadde blitt utsatt for vold etter en samtale med en venninne som hadde opplevd en lignende relasjonsdynamikk. Utenom denne relasjonen, har Dagny vært lite åpen om voldserfaringene, både under og etter forholdet. Hun har tenkt mye på hvordan venner ville reagert dersom de visste. Erfaringene påvirker henne fortsatt, og hun frykter også at det å ta opp tidligere intime relasjoner kan skape dårlig stemning i forholdet.

Ella

Ella er en kvinne i begynnelsen av tjuårene som jobber fulltid. Ved tidspunktet for intervjuet var hun på et tidlig stadium av et nytt forhold. Den forrige parrelasjonen hennes var voldelig. Denne varte i omtrent seks måneder og ble avsluttet under ett år i forkant av denne studiens datainnsamling. Før denne erfaringen hadde hun hatt én tidligere kjæreste.

I tiden før det voldelige forholdet var Ella på aktiv utkikk etter kjæreste fordi mange av vennene hennes var i forhold og dette virket fint. Tidlig på året møtte hun en noe eldre gutt gjennom felles venner, som ifølge Ella sa alt det hun ønsket å høre på det tidspunktet. Hun merket seg likevel noen trekk ved gutten som gjorde henne veldig skeptisk til hvor godt de kunne passe sammen som par. Ella tok dette opp med gutten etter noen få møter, men da anklaget han henne for å ikke gi ham en sjanse. Ella valgte å fortsette å møte ham og deretter tok det bare et par uker før de ble ansett som et par. Relasjonen begynte som et avstandsforhold, men Ella flyttet raskt inn til kjærestens leilighet som lå i en annen landsdel.

Ella fortalte i intervjuet at samboerskapet representerte begynnelsen av et mareritt. Dynamikken mellom henne og kjæresten endret seg fullstendig og relasjonen ble preget av psykisk vold. Kjæresten var svært sjalu og mistroisk over Ella, og han utøvde overvåking av hennes sosiale kontakt, bestemte strenge sosiale restriksjoner, ga henne seksualisert tilsnakk, samt kjeftet og beskyldte henne stadig for utroskap. Ella trodde på alt kjæresten sa og tok både på seg skylden for kjærestens sinne, men også ansvaret for at forholdet skulle fungere. Senere i forholdet kunne hun etter hvert utøve motstand og konfrontere kjæresten. Dette skjedde i noen tilfeller der hun forsto at han oppførte seg irrasjonelt overfor henne. I intervjuet sa hun likevel at hun med tiden endret væremåten sin for å tilpasse seg kjærestens sinne, ettersom hun opplevde en økende redsel for hva han kunne gjøre mot henne.

Ella beskrev også hvordan forelskelsen hun opplevde i forholdet virket inn i hennes tanker om situasjonen. Følelsene for kjæresten utgjorde en viktig årsak til at hun ble lenger enn hun egentlig ville. Hun fortalte om hvordan hun kunne kjenne på sterk forelskelse i et øyeblikk og i neste øyeblikk føle på tomhet. Denne ustabiliteten gjorde det vanskelig å bestemme seg for å avslutte forholdet. Ella sa at hun allerede to måneder inn i forholdet begynte å miste følelser for kjæresten. Parallelt med dette hadde hun begynt å reise spørsmål ved om kjærestens atferd var normal.

De sosiale restriksjonene kjæresten etablerte førte til at Ella tilbrakte mye tid alene i hjemmet, der hun følte seg isolert og nedstemt. Samtidig fikk hun med dette rom til å tenke selvstendig og kritisk om aspekter ved forholdet. Hun oppdaget at kjæresten løy om viktige tema hele tiden, en atferd hun med tiden begynte å forstå som svært avvikende. Ella opplevde også en svært skremmende og alvorlig voldsepisode. Under denne episoden utøvde kjæresten for første gang fysisk vold mot henne og ødela ting i leiligheten på en slik måte at hun også ble skadet. Han truet henne med våpen og med å selvskade. Voldsepisoden ble avgjørende for at tankene om brudd til slutt ble til handling. Ella trodde at det var alvorlighetsgraden som fikk henne til å åpne øynene for det hun ble utsatt for.

Ella trakk også frem hvordan noen av hennes relasjoner spilte en rolle i avgjørelsen om å avslutte forholdet. Under forholdet stilte foreldrene til Ella seg kritiske til noen sider ved kjæresten, noe Ella tok med i betraktningen da hun selv vurderte forholdet. Det var imidlertid ingen som aktivt intervenerte for å bryte opp forholdet. Ella sa at dette kan ha vært resultat av at hun så tydelig snakket om sin forelskelse og at familien ikke ville ødelegge for henne. En tid inn i forholdet åpnet Ella seg opp for en venninne med lignende erfaringer, men heller ikke hun forsøkte å få Ella ut av relasjonen, da alvorlighetsgraden ble vurdert som lavere enn det Ella i ettertid forsto den som. Kontakten med venninnen virket likevel inn i forståelsen av det voldelige forholdet, siden hun fikk bekreftelse på at relasjonsdynamikken var usunn.

Riktige praktiske betingelser og avstand var forutsetninger for at bruddet kunne gjennomføres. Ella sørget for at kjæresten ikke skjønnte at hun skulle dra og flyktet fysisk fra stedet. Dette ble gjort for å sikre at han ikke kunne normalisere situasjonen og overtale henne til å snu i avgjørelsen. Selv om Ella nå forsto alvorret i noen av erfaringene, kunne kjæresten fortsatt få henne til å ville å bli i forholdet igjen. Ella sa at kjæresten var god til å utnytte sårbarhetene i henne, eksempelvis de sterke følelsene og omsorgen hun følte overfor ham.

Ved intervju tidspunktet kjente Ella på anger over at hun ikke stolte mer på seg selv da hun oppdaget tidlige varseltegnene på at noe var galt med forholdet. I etterkant av dette forholdet har hun opptatt av retten til å ta egne valg, noe hun følte at hun ble frarøvet i perioden med ekskjæresten. Hun sa at hun kan bli svært berørt når hun tenker på det hun har gått gjennom og merker at det er utfordrende å gå inn i en ny relasjon nå. Ella tror likevel at det hele har bidratt til å gjøre henne til en sterkere person og at hun har en økt bevissthet rundt hva vold omfatter, samt hvilke konsekvenser det gir. Dette ville hun videreformidle, for å forhindre at noen utsettes for det samme.

Overordnede områder for meningskonstruksjon

Analysen viser at det foregikk en kompleks prosess av meningskonstruksjon i dynamikken mellom det normale og unormale i parrelasjonene. Én del av kompleksiteten kommer frem i at de samme erfaringene kunne spille en rolle i elementene til flere av områdene for informantenes meningsdannelse. Vi vil likevel gjøre et analytisk skille mellom disse områdene. Vi ønsker å separere områdene mest mulig fra hverandre i den påfølgende teksten. Formålet med dette er å kunne behandle hvert av meningselementene hver for seg og dermed formidle kompleksiteten i prosessen på en oversiktlig måte. Med dette vil vi vise betydningen prosessen hadde i normalitetsopplevelsen, samt den tilknyttede forståelsen til informantene av parrelasjonene. Vi finner at prosessen kan deles etter tre overordnede områder for meningskonstruksjon: *Personlige kognisjoner*, *Den sosiale relasjonen* og *Parforholdet*. Disse vil presenteres inngående med hensyn til funnene våre om hvordan de er sentrale i konstruksjonen av en normalitetsopplevelse for unge i voldelige parforhold.

Personlige kognisjoner – Normaliteten som forventes

Funnene våre tilsier at deltakernes kognisjoner om seg selv og forholdene ble et personlig utgangspunkt for hvordan de skapte mening av det de opplevde som noe normalt og med det for konstruksjonen av en normalitetsopplevelse rundt forholdene. Personlige kognisjoner utgjør dermed ett av de tre områdene for den kontinuerlige prosessen av konstruksjon i dynamikken mellom det normale og unormale i informantenes forhold. Med personlige kognisjoner menes de tankene og forventningene til seg selv, partneren og forholdet, som var meningsbærende for informantene i deres forståelse av volden og relasjonen. Vi finner likhetstrekk i informantenes beskrivelser av tanker og forventninger som de tok med seg inn i relasjonen, men som også endret seg under og etter kjærestere relasjonen. Kognisjonene skapte en forventning om en normalitet og formet informantenes reaksjon på det som ikke svarte til forventningene. Informantene forstod samtidig forholdene ut ifra normaliteten de forventet og vektla derfor det positive mer enn det negative og unormale i relasjonene. Med dette ble en normalitetsopplevelse konstruert.

Uerfarenhet og usikkerhet. Det kom frem av datamaterialet at informantene hadde forventninger om normale og fine forhold, men hva dette spesifikt innebar var mer uklart for dem, og de var usikre på hvordan de skulle forstå parrelasjonene og volden. Analysen viser at informantenes oppfatninger av sitt eget grunnlag for å kunne vurdere normaliteten ved intime

relasjoner var med på å forme hvordan de forstod det de ble utsatt for. Denne var kjennetegnet av tanker om seg selv som uerfarne, med snevert kunnskaps- og erfaringsgrunnlag. Opplevelser som ikke passet med deres forventede normalitet i parforhold møtte deltakerne med tvil og bortforklaringer.

En generell tendens fra narrative var at alle i retrospekt poengterte mangelen på sikkerhet i å vite at det de ble utsatt for i forholdene, var avvikende og uakseptabelt. Caroline, som er illustrerende for materialet, sa om den første fysiske og seksuelle volden: *«Jeg ble veldig overrasket og litt sånn: 'Okei, er det bare én gang? Eller hva? Er det vanlig?' Jeg var jo ganske ung, så jeg hadde ikke så veldig mye erfaring med at det kanskje ikke var helt normalt.»*. Som sitatet kan tydeliggjøre opplevde deltakerne å ha lite grunnlag for å vurdere hva som var vanlig. Dette påvirket deres bilde av volden og gjorde dem usikre på hvordan de skulle gjøre mening ut av den. Astrid sa likeledes om sin opplevelse av ufrivillig sex: *«Det eneste jeg visste var at hvis vi skulle gjøre det, så skulle vi i hvert fall ha kondom. Så det var jeg veldig obs på, da. Så vi hadde nå bare sex, egentlig, sånn som han ville. Jeg visste ikke at jeg kunne si nei, at det var greit å si, at dette har jeg ikke lyst til.»*. Som utsagnet til Astrid kan understreke, var også handlingsrommet i møte med volden uklart og deltakerne aksepterte generelt volden som en form for noe som måtte være vanlig i parrelasjoner.

Et gjentakende tema i alle narrative er deltakernes manglende referanser og erfaringer med vold og intime relasjoner da de innledet parforholdene. Med få referanser på hva som kjennetegnet vanlige parforhold var kjærestereelasjonene ukjent grunn. Følgende bemerkning fra Astrid kan være illustrerende for tendensen i materialet: *«Jeg hadde ingen tidligere erfaringer å sammenligne med, ikke sant. Så jeg visste ikke hvordan det egentlig skulle være, eller hvordan man var sammen når man var kjæreste»*. Deltakerne viste til hvordan de selv hadde opplevd sitt erfarings- og kunnskapsgrunnlag for intime relasjoner som mangelfullt.

Deltakernes opplevelse av referansegrunnlaget sitt som snevert gjaldt både fra personlige erfaringer, samt det å ikke ha snakket med venner om temaet. Typisk for narrative forklarte for eksempel Ella: *«For jeg trodde jo det var sånn det skulle være. Så, det sa jeg jo ikke til noen.»*. Dette tydeliggjøres også i et sitat fra Caroline: *«Da også hadde jeg gått litt tilbake til den tanken om at kanskje det bare skal være sånn. Siden nå er det jo andre personen jeg møter, kanskje det er mye mer vanlig enn jeg tror? Og kanskje alle har det sånn, men at man ikke snakker om det da.»*. Informantenes opplevelse av å ha manglende

vurderingsgrunnlag, i kombinasjon med det å ikke prate med andre om det, påvirket hvordan de forstod volden. Med manglende referanser på noe annet ble volden lett forklart som en normal del av parforhold.

De få referansene på hva som var vanlig ble trukket frem som grunnlaget for utfordrende følelser. Deltakerne fortalte om at det hadde gjort dem usikre på hvordan de skulle oppfatte relasjonene og gjorde at de stilte seg selv spørsmål om hva de ble utsatt for: Var det vold og var det uakseptabelt eller ikke? Vi vil trekke frem en eksemplifiserende tankerekke fra Benedikte om dette. Hun sa: *«Om det jeg hadde opplevd på en måte var dumt, eller om det var bare jeg som hadde overreagert, og det tenker jeg fortsatt på - var det egentlig galt det jeg hadde opplevd? ... Det er derfor jeg syntes det var lettere hvis det på en måte var mye mer fysisk. [...] Men alt det psykiske, det var egentlig det som var verst, for det kunne jeg jo ikke bevise. Og, det var jo det som trakk meg ned mye mer enn et blåmerke.»*. Utdraget er med på å illustrere en tendens i alle narrative. Deltakerne tvilte på om deres aksept for det de ble utsatt for av kjærestene var riktig, men var usikre på disse følelsene og tankene. Som Benedikte, trakk alle deltakerne frem den psykiske volden som den verste å bli utsatt for da den ikke ga tydelige skader og dermed var vanskeligere å definere som vold. Mye av den grenseoverskridende atferden fra kjærestene var likevel ikke fysiske overgrep. Den hyppige psykiske volden de opplevde økte dermed deres allerede eksisterende usikkerhet til hvordan de skulle forstå det de opplevde.

Oppsummert viser analysen at informantenes kunnskaps- og erfaringsgrunnlag om vold og intime relasjoner påvirket deres forståelse av det de ble utsatt for. Vi finner at dette skjedde gjennom de relaterte personlige kognisjonene om hvordan forhold skulle være. Deltakernes forsøk på å skape en mening ut av erfaringene sine som normale bunnet i en personlig usikkerhet rundt sitt eget vurderingsgrunnlag. Deltakernes uerfarenhet var derfor del av det som satte i gang konstruksjonen av normalitet rundt forholdet. Samtidig medvirket uerfarenheten til opprettholdelsen av denne konstruksjonen ved at de aldri var sikre på om det var galt.

Tyngden av det positive. Alle informantene brukte tid på å fortelle om det som hadde utgjort positive og fine sider ved relasjonene. Analysen viser at kognisjonene som var knyttet til de positive erfaringene under relasjonene påvirket måten informantene skapte mening av partnervolden. I konstruksjonen av en normalitet rundt forholdene tok informantene mer

hensyn til meningen de skapte av de mer vanlige og positive aspektene og så dermed i større grad bort fra det unormale, avvikende og negative ved forholdene.

Vi finner at øyeblikkene i forholdene der partnervolden ikke var til stede eller tydelig, opptok mye plass i informantenes representasjon av forholdene. Dette utdraget fra Carolines intervju er illustrerende for funnet: «*Vi hadde jo noen fine kvelder som var sånn, normale holdt jeg på å si. Hvor vi spilte tv-spill eller så på film eller sånne vanlige ting.*». Alle deltakerne fortalte om hvordan forholdene ikke kun hadde bestått av vold, og de beskrev lengre perioder der de hadde forstått forholdene som normale. Denne tosidigheten ved partnerrelasjonene spilte inn på usikkerheten i hvordan de skulle forstå partnervolden. Datamaterialet viser at deltakernes meningsskapning derfor var preget av et tydeligere fokus på de øyeblikkene som ga dem en opplevelse av å være del av en normal og positiv relasjon, slik de hadde forventet da de innledet den.

Fokuset til informantene på det positive i forholdene vises særlig ved spørsmål om hvorfor de ble værende til tross for voldsutøvelsen. Caroline forklarte for eksempel: «*Det er jo med sånne mennesker veldig, veldig fint når det er fint. [...] At man jakter rusen av å ha det fint med den fine personen. Og at man ser litt bort fra alt det andre, kanskje?*». Utsagnet er reflekterende for tendensen av at det positive i forholdene var én grunn i at deltakerne ble værende til tross for partnervolden. Viktig er at informantene dermed forflyttet fokuset på potensialet de trodde relasjonen hadde. Dette hadde også innflytelse på hvordan de reagerte på lovnader om endring fra kjærestene, noe som var vanlig etter voldshendelser i alle narrativene. Et særlig klart eksempel på denne trenden er følgende beskrivelse fra Ella: «*Så begynte han å snakke fint til meg igjen, og fikk meg under armen sin igjen, og da var plutselig alt greit. Da trodde jeg på han. [...] Så tok det to dager, så var det på den igjen*». Jo mer etablert volden var i relasjonene, jo mer aksepterte deltakerne den uten å ta like mye hensyn til usikkerheten rundt hvordan de skulle forstå den. Håpet om at det ikke kom til å vedvare, forsterket av lovnader og sjarm fra kjærestene, gjorde at deltakerne ga tilgivelse til tross for gjentakelser.

Deltakerne fortalte i sammenheng med sitt fokus på det positive om hvor viktig det ble å oppnå disse øyeblikkene. Deltakernes beskrivelser om hva tosidigheten i forholdene gjorde med dem kan fremheves med et utsagn fra Caroline: «*Det er liksom ingenting annet som betyr noe. For det blir hele livet ditt å prøve å gjøre den personen glad da, for at dere skal kunne ha det fint.*». Analysen viser at informantene handlet ut ifra hvor mye tyngde det positive og

normative hadde i hva de tenkte om og forventet av forholdet og seg selv. Dermed tok informantene selv på seg mye av ansvaret for å oppnå den relasjonen de hadde forventet seg.

Sammenfattet viser analysen at oppmerksomheten til deltakerne på å skulle oppnå en mer positiv relasjon til kjæresten var en fortsettelse til hvordan det som de oppfattet som det egentlige normale, ble mer tydelig enn volden. Som det ovennevnte sitatet illustrerer, mistet de andre erfaringene dermed betydning. Det generelle funnet i analysen kan dermed oppsummeres til at forventningene informantene hadde da de innledet forholdene kan knyttes til tanker og bekymringer rundt det positive senere i relasjonene. Disse tankene og bekymringene opptok kognisjonene til deltakerne. Dette var dermed en viktig del av det som både dannet og opprettholdt konstruksjonen av normalitet rundt forholdene.

Den sosiale relasjonen – Individet og forholdet i en sosial kontekst

Analysen vår viser at flere deler av normalitetskonstruksjonen var betinget av at partnerforholdene utspilte seg i en sosial kontekst. Vi bemerket ovenfor at alle deltakerne fortalte om hvor viktig det var for dem hva personer i deres sosiale miljø tenkte om forholdene. Måten personer i deres sosiale omgivelser reagerte på forholdenes samspill brukte deltakerne som sosiale referanser for hvordan de skulle gjøre mening av voldsrelasjonen. Vi vil imidlertid understreke at betydningen av andres meninger lå i informantenes fortolkninger av disse, ikke nødvendigvis i faktiske uttalelser fra andre. Av dette kommer to sider ved betydningen av den sosiale konteksten for parforholdene frem: På den ene siden betydde andres meninger mye for deltakerne, samtidig som deltakerne selv styrte hvilken rolle de spilte. På den andre siden dannet den sosiale konteksten i tillegg ikke bare et utgangspunkt for om det de ble utsatt for var normalt, men også for hvordan de selv forholdt seg til relasjonen og volden.

Det sosiale rundt parforholdene både påvirket og ble påvirket av konstruksjonen av normalitet, og vi angir derfor dette som ett område for meningsdannelse. Den sosiale relasjonen er dermed ett av de sentrale områdene for meningsdannelsen som foregikk i dynamikken mellom det unormale og normale i forholdene.

Betydningen av hva andre mener og gjør. Datamaterialet viser at deltakerne under forholdene var oppmerksomme på hva personene i deres sosiale omgivelser gjorde og hvilke meninger dette kunne reflektere. En tendens i datamaterialet er at deltakerne var opptatt av det

de oppfattet som den gjeldende meningen i det sosiale miljøet. Vi finner at dette spilte inn på normaliteten rundt forholdene i at det ble opprettholdende for meningskonstruksjonen som informantene allerede hadde dannet seg.

Analysen viser at sentrale deler av normaliteten rundt forholdene ble konstruert i innledningsfasen. Allerede her hadde informantene vært oppmerksomme på hva som var vanlig i det sosiale miljøet. Deltakerne fortalte om at de hadde ønsket seg kjæresteforhold som vennene hadde. Ella sa for eksempel: *«Jeg så jo, liksom, vennene mine hadde jo det, og det så jo så koselig ut, og jeg ville jo òg ha det, liksom»*. Idealet om å være sammen med noen ble følgelig et insentiv for å etablere den intime relasjonen. Flere av deltakerne trakk spesifikt frem at de i ettertid så hvordan de med ønsket om ett type kjæresteforhold hadde latt seg sjarmere og overtale til å akseptere utviklingen av voldsdynamikken. Ønsket om å ha det vennene hadde bidro dermed til utviklingen av normalitetskonstruksjonen.

Andres meninger om en selv og forholdet spilte også en rolle når volden ble vanskelig å akseptere. Illustrerende er for eksempel et utsagn fra Dagny: *«Nei jeg kan jo ikke slå opp med han i russetida fordi da tenker jo alle at jeg gjør det for å være singel i russetida, og det blir jo også på en måte sett litt ned på.»*. Det ble viktigere for deltakerne hva andre tenkte om dem, enn ønsket om å slå opp ut ifra hvor utfordrende det opplevdes å bli utsatt for volden.

Fortolkningen av miljøets meninger bidro også til normalitetskonstruksjonen på andre måter. Deltakerne fortalte at det typisk kom få tydelige reaksjoner på forholdene fra de sosiale omgivelsene deres. Dette gjaldt også dersom kjærestene hadde kjeftet eller vært truende overfor informantene foran andre. Et sitat fra Dagny er særlig eksemplifiserende: *«Nei, det er det, jeg følte ikke det var noen spesielle reaksjoner. Virket som om han gjorde rett, at hvis jeg hadde stått og pratet med noen så hadde han rett til å bli så sjalu og sur.»*. Vi finner at informantene tolket andres signaler som bekreftende for at det de ble utsatt for var normalt, til tross for at de ikke kunne få en direkte bekreftelse av denne tolkningen i tydelige utsagn fra venner eller kjente.

Det kommer videre frem en tendens av at informantene opplevde andres meninger om kjæresten som utelukkende positive, særlig reflektert i et sitat fra Dagny: *«Man tenker jo at, jaja da var det kanskje meg da, da burde jeg kanskje ikke ha spilt det opp sånn, når alle sammen syns han var så snill»*. Sitatet er i tillegg representativt for effekten vi finner av denne tendensen i informantenes fortolkning av andres meninger. Analysen viser at diskrepansen

mellom eget ubehag av å bli utsatt for vold og det positive synet de trodde andre hadde på relasjonen kunne utløse skyldfølelse og heller endring i atferd enn en forståelse av volden som uakseptabel.

Vi ble i sammenheng informantenes tolkning av signalene oppmerksomme på hvordan de kom frem til hva personene rundt dem mente. Ofte var tolkningen basert i få eller ingen reaksjoner fra det sosiale miljøet. Trenden reflekteres i det ovennevnte sitat fra Dagny, men kom også tydelig frem i et utsagn fra Caroline: «*De slutta å spørre på skolen. Da tenkte jeg at det ikke er noe vits å fortelle om det. Hvis ingen bryr se, så spiller det jo ingen rolle. Kanskje det skal være sånn?*». Sitatene er underbyggende for trenden av at det enten var mangelen på reaksjoner, eller opphøret av reaksjoner fra det sosiale miljøet som ga dem grunn til å tro at det de ble utsatt for var normalt og akseptabelt.

I at deltakerne var oppmerksomme på manglende, eller et opphør av reaksjoner fra det sosiale miljøet på forholdenes utspill, viser analysen også et annen viktig aspekt. Kritikkk utenfra kunne ha ingen eller kun en mindre, svekkende effekt for normalitetskonstruksjonen til deltakerne. Dette kom eksempelvis tydelig frem i et sitat til Benedikte: «*Men, alle rundt så at det var noe som skurret. De spurte litt, men de sluttet ganske fort.*». Sitatet er først og fremst illustrerende for tendensen til opphøret av reaksjoner. Samtidig reflekteres kontrasten vi finner i deltakernes og enkelte av personene i det sosiale miljøet sitt kritiske syn på forholdene. Den svake effekten til kritikkk kan tilbakeføres til denne kontrasten. Vi finner at normalitetskonstruksjon ofte allerede stod sterkt hos deltakerne når personer rundt dem stilte kritiske spørsmål til samspillet i forholdene. Dette gjorde at kritikken derfor enten ikke ble tatt imot, eller at deltakerne reagerte med å forsvare forholdene.

Sammenfattende sagt ligger dermed én del av betydningen andres meninger hadde for informantenes konstruksjon i hvordan manglende, få, eller avtakende reaksjoner fra de sosiale miljøene ble tolket. Det ble for deltakerne forstått som at det de ble utsatt for var akseptabelt og normalt. Dersom det derimot ble uttrykt kritikkk mot forholdene, hadde disse liten effekt på konstruksjonen da deltakerne allerede hadde en normalitetsoppfattelse av forholdene. Opphørte de kritiske reaksjonene ble de igjen en sosial referanse på forholdenes normalitet. Andres meninger, både kritiske og manglende, ble på denne måten bekreftende for informantenes opplevelse av forholdene som normale.

Et parforhold å forsvare. Som beskrevet over, finner vi at deltakerne kunne være svært oppmerksomme på hvordan parforholdene så ut for personene i deres sosiale miljø. Deltakerne ble videre opptatt av hvordan de kunne påvirke andres oppfattelse av forholdene gjennom å fremstille relasjonsdynamikken på bestemte måter i den sosiale konteksten. Dette hadde igjen en virkning på hvordan informantene selv erfarte og forholdt seg til de voldelige parforholdene og spilte derfor en rolle i deres normalitetskonstruksjon.

I sammenheng med beretninger om innspill fra personer i det sosiale miljøet til informantene, finner vi at alle informantene refererte til hvordan de beskyttet forholdet mot kritiske personer i det sosiale miljøet. Benedikte fortalte for eksempel: *«Jeg husker foreldrene og venninnene mine, med en gang vi ble i lag, så spurte de jo [...] Så unnskyldte jeg det alltid, jeg gjorde jo det nesten ett år. [...] Jeg syntes jo det var litt vanskelig da. At jeg måtte bevise at han var normal. For jeg syntes jo han var det i starten.»*. Dette illustrerer spesielt bra den beskyttende reaksjonen deltakerne hadde på kritikk mot forholdene. Samtidig kan sitatet understreke hvordan det plaget informantene dersom de opplevde at andres oppfattelse stod i kontrast til meningen de selv hadde skapt av sine erfaringer.

Vi finner at beskyttelsen av forholdene foregikk på flere måter. Med sitatet fra intervjuet med Benedikte illustrerte vi deltakernes mer direkte forsøk på å fremheve forholdenes normalitet for andre. Analysen viser dog også det vi vil presentere som mer indirekte former for beskyttelse. Vi vil derfor trekke frem noe Dagny sa i sammenheng med at moren hadde overhørt en voldsepisode: *«Og da så sa hun jo bare sånn: 'Du trenger ikke være sammen med han, du kan slå opp'. Og så spurte hun om han noen gang hadde vært voldelig mot meg da, men da sa jeg jo bare nei. [...] Det var enklere å bare si nei. [...] Ja jeg sa det jo ikke til noen, det var jo bare, ja, et ikke-tema.»*. Utsagnet er eksemplifiserende for det generelle funnet av at deltakerne nedregulerte innsynet personene i de sosiale miljøene hadde i forholdene og volden.

Analysen viser at det å fortelle lite eller ingenting om volden og det unormale i forholdene til andre ble beskyttende for både normaliteten av partnervolden og for forholdene i seg selv. Dette kom tydelig frem i et utsagn fra Benedikte: *«Jeg kunne jo ikke si dette til noen. Så da måtte jeg være med han et halvår til. [...] Og så kunne jeg ikke si fra til foreldrene mine heller. For det var jo på en måte min feil at de hadde passet på han»*. Vi finner at deltakerne stoppet seg selv fra å fortelle andre at de over tid hadde blitt mer usikre på om volden de erfarte var akseptabel. Flere av deltakerne følte de måtte stå for hvordan de tidligere

hadde fremstilt forholdene for deres sosiale omgangskrets og følte ansvar for hvordan deres sosiale nettverk derfor hadde behandlet kjærestene. Analysen viser at dette igjen bidro til hvordan forholdene ble beskyttet mot andres meninger.

Vi vil videre nevne et annet funn i datamaterialet som kan knyttes til at deltakerne fortalte lite om partnervolden til sine nærmeste. Analysen viser at deltakerne fikk mindre kontakt med sitt sosiale nettverk under parforholdene. Deltakerne beskrev at kjærestene trakk dem unna deres sosiale nettverk. Vi finner særlig to utgangspunkt i hvordan dette foregikk. Det ene var i form av direkte, eksplisitte forbud, tydelig beskrevet av Benedikte for eksempel: *«Vi var jo i en alder da vi brukte å dra ut. Jeg var jo i en stor jentegjeng. Men jeg fikk ikke lov til å være med dem lenger, fordi de var horer, ifølge han.»*. Det andre utgangspunktet kan illustreres med et sitat fra Dagny: *«Han skulle jo være eneste vennen liksom, og på en måte da overtalte meg om at de ikke behandlet meg bra eller noe sånt, at de var falske mot meg, men så var de jo egentlig aldri det.»*. Den andre måten det ble mindre sosialt samvær på var ved at deltakerne opplevde at relasjonen til andre ble mer negativ over tid i tilknytning av de voldelige parforholdet og de derfor selv ikke oppsøkte kontakt lengre.

Vi vil understreke funnet om at deltakerne i noen situasjoner også kunne oppleve at en beskyttelse av forholdene ikke var nødvendig. De opplevde generelt at de sosiale aktørene i liten grad forsøkte å intervensjonere når deltakerne prøvde å være åpne om volden og heller nedtonet hendelsene. Dette var til tross for at deltakerne var nært tilknyttet skole-, jobb eller andre sosiale nettverk. Et representativt sitat kan være fra intervjuet med Ella: *«Hun sa, liksom, aldri at du må slå opp med han, hun sa bare at det er jo kanskje litt i startfasen [...]. Hun var betryggende og sa: 'Det går sikkert over, han høres ut som en fin person på det fine du sier'»*. Sitatet er reflekterende for hvordan flere av deltakerne oppfattet andres nedtoninger av hendelsene dersom informantene valgte å fortelle noe om forholdene.

Samtidig reiste alle informantene spørsmål om hvorvidt mangelen på reaksjoner fra personene i de sosiale miljøene deres, var resultat av at de selv hadde gitt dem liten mulighet til å intervensjonere. Astrid sa dette tydelig i kontekst av fokuset på sin egen passivitet: *«Jeg gjorde jo egentlig ingenting. Det var jo det som var veldig dumt. Og jeg sa det ikke til noen heller. Og så var det vel litt det at når jeg faktisk sa det til noen venninner, så tror jeg ikke de helt skjønnte hva de skulle gjøre med det, heller. Så det ble liksom, det var ingenting som skjedde, egentlig.»*. Utsagnet er typisk for den generelle tendensen i narrativene: Informantene

opplevde at de selv hadde påvirket hvordan det sosiale miljøet reagerte ved muligheten de selv ga dem til å reagere.

Med bakgrunn i de ovennevnte funnene viser datamaterialet dermed at beskyttelsen av forholdene i den sosiale konteksten virket inn som et bidrag i opprettholdelsen av den konstruerte normaliteten. Andres kritiske spørsmål eller eventuelle forsøk på intervensjon forsterket deltakernes forsøk på å fremstille forholdet som normalt. Samtidig ble beskyttelsen en måte å unngå kritiske spørsmål eller intervensjoner på, gjennom å minske innsynet andre hadde i volden og forholdene. Interaksjonen mellom informantene og deres sosiale miljø ble dermed kjennetegnet av en passivitet som var med å opprettholde meningen av voldserfaringene normale og akseptable.

Parforholdet – Samspillet og voldsrelasjonen mellom partene

Datamaterialet viser at flere meningsbærende momenter for informantene og deres oppfatning av forholdet sprang ut fra faktorer i samspillet mellom partene i relasjonen. Partnervolden ble etter hvert en normal, akseptert og karakteristisk del av forholdene. Samspillet innad i forholdene utviklet seg til etablerte mønstre over tid. Denne utviklingen og mønstrene som dannet seg påvirket hvordan informantene gjorde mening av volden og relasjonen.

Et sentralt funn på tvers av narrativene er måten volden ble en del av samspillet: Alle deltakerne opplevde en gradvis økning av vold og poengterte i tilbakeblikk hvordan dette gjorde det utfordrende å markere den som uakseptabel, da de ikke opplevde noe distinkt vendepunkt. Når volden etter hvert eskalerte var den blitt en vanlig del av relasjonen de hadde til kjæresten. I tillegg var relasjonen ofte kjennetegnet av psykisk voldsutøvelse, som typisk ble opplevd som langt mer diffus enn andre former, lenge før fysisk vold ble introdusert.

Datamaterialet viser overordnede trekk som var gjennomgående hos deltakerne, både ved den psykiske og fysiske volden. Voldsutøvelsen førte til at kjærestene fikk en økende kontroll- og maktposisjon over informantene. Informantene utviklet reaksjonsmønstre ut ifra den posisjonen de fikk. Samspillsmønstrene og volden som var del av dem påvirket altså for det første hvordan informantene forholdt seg til partnervolden. For det andre ble informantenes forståelse av sin egen posisjon i samspillet et grunnlag for at de så på seg selv som bidragsyttere til volden. Rollen de hadde i forholdet ble derfor et utgangspunkt for

hvordan de gjorde mening ut av volden de ble utsatt for, som noe normalt eller som noe unormalt de selv hadde skyld i.

Analysen viser dermed at voldsrelasjonen og dynamikken den bygget opp mellom deltakerne og kjærestene gjennom flere sentrale element skapte en form for normalitet. Vi presenterer derfor parforholdet som det siste hovedområdet for informantenes meningskonstruksjon rundt partnervolden. Dette området for informantenes forståelse av sine erfaringer og opplevelse av normalitet skilte seg noe ut. Meningsdannelsen som hadde utgangspunkt i voldsrelasjonen og samspillet ga ikke nødvendigvis samme type normalitetsopplevelse som elementene i de andre områdene. Informantene fortalte ikke om en normalitet ut ifra normen eller andres relasjoner, men heller om en tilvenning der volden var blitt en vanlig del av deres relasjon.

Den gradvise volden. Et sentralt fellestrekk ved datamaterialet er at oppfatning og opplevelse av volden senere i forholdet, var formet av hvordan det relasjonelle samspillet i parforholdet hadde utviklet seg i begynnelsen. Voldsutviklingen forgikk alltid gradvis. Fra et retrospektivt perspektiv fortalte deltakerne at de ikke hadde sett volden komme. Som nevnt tidligere, finner vi at dette til dels var fordi deltakerne fokuserte på de fine og vanlige øyeblikkene i relasjonen. Voldsutøvelsen utviklet seg i tråd med at relasjonen ble mer etablert: I takt med at informantene bevegde seg dypere inn i relasjonen med kjærestene, ble mer unormale trekk i kjærestenes ønsker og atferd økende tydelige, omfattende og inngripende.

I sammenheng med de tidlige endringene i forholdene kan en generell tendens trekkes frem: Vi finner at alle deltakerne fortalte om kontrollering og overvåking som den første grenseoverskridende atferden til kjærestene. Vi kan illustrere dette kjennetegnet ved voldsutviklingen med et utdrag fra intervjuet med Benedikte: *«Det startet jo med at han var veldig kontrollerende, og mer og mer og mer og mer. Det startet enkelt med at han hadde passordet på Facebook og begynte å lese gjennom meldingene mine [...] Og så fikk jeg ikke lov til å ha Snapchat, så det måtte jeg slette.»* Benediktes beskrivelser er representative for funnene på tvers av narrativene. Alle deltakerne beskrev kjærestene som sjalu, at de raskt ble opptatt av hvem informantene hadde kontakt med og regulerte denne kontakten.

Informantenes beretninger kjennetegnes av økt nærkontakt med kjærestene etter en tid i forholdet. Flere ble samboere. Dette ser også ut til å ha økt og tydeliggjort kontrollforsøkene.

Dette reflekteres tydelig i et utsagn fra Caroline: *«Så da flyttet vi sammen i en leilighet. Og det var egentlig ikke før det at det begynte å gå dårlig der. Da ble han veldig streng med når han syns jeg burde være hjemme.»*. Tendensen er at samboerskapene ofte markerte en økt intimitet i forholdene, og det var noe de ønsket. Samtidig finner vi at kontrolleringen ofte eskalerte i sammenheng med hyppigere nærkontakt. Den normale og ønskede utviklingen av parrelasjonen var altså ledsaget av en utvikling av voldsrelasjonen.

Alle deltakerne beskrev hvordan de tidlig hadde bemerket endringer i kjærestene. Samtidig fortalte alle om hvordan de syns det var utfordrende å markere den tidlige atferden til kjærestene som uakseptabel. Dagny forklarte det for eksempel med en naturlig mistro og frykt for utroskap: *«Da tenkte jeg fortsatt sånn: 'Ja det er vel på grunn av eksen da og sånn'»*. Dagny sin forklaring er illustrerende for lignende tankene de andre deltakerne husket å ha gjort seg omkring kjærestenes atferd. Tidlige endringer i samspillet i retning av uakseptabel eller unormal kontrollering og overvåking ble bortforklart som normale trekk. Deltakerne opplevde at samspillet formet seg etter kjærestenes behov for informasjon og kontroll og måtene de forsøkte å oppnå det på. Analysen viser at denne omformingen av samspillet da igjen bidro til etableringen av kontrollen og overvåkingen som en vanlig del av relasjonene.

I kontekst av beretninger om begynnelsen av den grenseoverskridende atferden til kjærestene, er det sentralt å trekke frem hvordan kontrolleringen og overvåkingen kunne utløse andre negative samspillsmønstre. Deltakerne fortalte i sammenheng med kjærestenes endringer i behov, om hvordan dette førte til konsekvenser dersom disse ikke ble møtt. Dette kan eksemplifiseres med sitat fra Benedikte: *«Så hvis jeg snakket med en kompis i klassen så fikk jeg kjeft. Og da kunne jeg på en måte bli straffet med at jeg måtte bære sekken hans til eller fra skolen. Det måtte jeg ofte. [...] Ja, så han bestemte hva jeg skulle ha på meg, hvem jeg skulle snakke med, det var jo ikke så mange, det var hvis han likte noen.»*. Sitatet er reflekterende for trenden vi finner på tvers av narrativene om hvordan kontrollen fra kjærestene ble et utgangspunkt for annen vold og dermed veiledende for hvordan informantene burde forholde seg til dem.

Som presentert finner vi i utviklingen av voldrelasjonen flere viktige fellestrekk på tvers av narrativene. Det var kontrollerende og overvåkende atferd fra kjærestene deltakerne trakk frem i deres forståelse av hvordan volden ble introdusert i forholdene. Sentralt er at alle deltakerne fortalte om hvordan endringene i kjærestenes atferd hadde vært vanskelige å se før

i ettertid. Endringene var subtile og tilknyttet parforholdenes grunnleggende utvikling til å bli intime kjæresteforhold. Dette gjorde det vanskeligere for deltakerne å oppfatte den som unormal og uakseptabel før voldsrelasjonen var en veletablert del av forholdene. Analysen viser da også at den tidlige utviklingen av samspillet, ledsaget av voldsutviklingen, var bestemmende for det senere etablerte samspillet og med det makten til kjærestene over deltakerne.

Normaliteten i det som gjentas. Alle deltakerne beskrev hvordan gjentatt voldsutøvelse etter hvert ble en vanlig del av relasjonen de hadde til kjærestene sine. Normaliteten rundt volden hadde dermed et utgangspunkt i hva som ble det hverdagslige relasjonelle samspillet. Etableringen av disse samspillsmønstrene finner vi at påvirket informantenes posisjon i enkeltinteraksjonene, men også mer generelt i forholdene. Analysen viser at dette skapte faste posisjoner for informantene og kjærestene, som påvirket hvordan de forstod volden og forholdet.

Vi finner at de tidlige endringene i kjærestenes atferd mot informantene senere utgjorde grunnleggende deler av voldsutøvelsen og da spesielt den psykiske. Alle deltakerne markerte kontrollen kjærestene fikk over dem som grunnleggende i hvordan de forstod voldsrelasjonen og hvordan de forholdt seg i den. Astrid sa i refleksjon om kjærestenes kontroll: *«Jeg føler kanskje at det var da han hadde mest kontroll, da, når vi var hjemme hos han, bare jeg og han. Da visste han jo hvor jeg var, og ja, da kunne han liksom gjøre det han ville. [...] Det var ikke noe problem for han å få viljen sin.»*. Sitatet er eksemplifiserende for følgende tendens: Kjærestenes kontrollutøvelse i relasjonens utviklingsfase førte til en senere kontroll, eller i videre forstand en dominans, over informantene. Samspillsmønstrene som hadde etablert seg i utviklingsfasen av forholdene, la presedens for rollefordelingen senere i relasjonen.

En gjennomgående trend i materialet er at den etablerte relasjonsdynamikken, preget av forventninger og frykt for både psykisk og fysisk vold, påvirket atferden til informantene. Astrid sa under intervjuet: *«Jeg endte jo opp til slutt med å ikke si noe, heller, liksom. [...] Jeg tror jeg egentlig bare var generelt redd for han, og hva han kunne gjøre, fordi jeg hadde sett så mye han hadde gjort, da.»*. Sitatet er spesielt reflekterende for hvordan deltakerne av frykt for vold godtok kjærestenes atferd og at trusselen om vold ikke ga dem noen andre muligheter. Deltakernes resignasjon som følge av at de ikke opplevde noe annen mulighet kan understrekes med et utdrag fra intervjuet med Caroline: *«Jeg ble jo veldig redd. [...] Jeg låste*

meg inn på badet et par ganger og litt sånn. Men etter hvert så gir man bare opp.». Vi finner at voldseskalasjonen gjorde det vanskeligere for deltakerne å bryte samspillmønstrer: Til tross for motstand opphørte ikke volden. I frykt for ny og verre vold, aksepterte deltakerne derfor heller kjærestenes atferd. Voldsrelasjonens posisjoner, som en vanlig del av samspillet, ble dermed styrket, selv om informantene opplevde frykt og ubehag rundt den.

Deltakernes aksept av volden vises i datamaterialet som bidrag til at den ble en vanlig del av samspillet. Alle informantene fremhevet at det vanlige samspillet var spesielt preget av den psykiske voldsutøvelsen. Vi finner at frykten ble en grunnleggende del av informantenes opplevelse av å bli utsatt for psykisk vold. Caroline forklaring er spesielt fremhevende: *«Det blir jo til slutt veldig lite snakking. At man bare sitter der fordi du vil ikke si noe, som kanskje gjør den andre sint da.»*. Som sitatet illustrerer opplevde deltakerne å måtte passe på at de ikke brøt ut av det etablerte samspillet med kjærestene. Underkastelse ble dermed deres rolle i de vanlige interaksjonsmønstrene.

Analysen viser at den psykiske volden, som deltakerne opplevde av å ha blitt utsatt for, ofte var tilknyttet tidligere utøvelse av fysisk vold. Vi finner dermed at selve måten volden ble utøvd på virket senere opplevelse av volden og dens rolle i forholdene. Dette kom særlig frem i hvordan det seksuelle samkvemmet mellom partene endret seg etter de etablerte samspillmønstrene. Caroline forklarte: *«Fordi du tenker at hvis jeg sier nei nå så blir det sikkert annen vold. Det blir jo til at man har sex bare for å slippe det. Og da blir jo det også en form for seksuell vold.»*. Utsagnet er reflekterende for det flere av deltakerne beskrev: At kjærestenes behov og følelser var viktigere enn hvordan informantene opplevde forholdene. Understrekende for dette er også et sitat fra Benedikte: *«Og da sa han at jeg måtte slutte å gråte, fordi det følte ut som at han voldtok meg. Den setningen husker jeg ganske godt da.»*. Analysen viser at relasjonene foregikk etter kjærestenes premisser, ut ifra samspillet som var satt etter deres voldsutøvelse.

I funnet om at deltakerne opplevde å ha en underkastende posisjon i forholdene, vil vi trekke frem hva vi finner om påvirkning dette hadde på deltakerne. Et utdrag fra intervjuet med Ella er spesielt illustrerende her: *«Nei, han holdt meg ikke fast. Men, jeg følte meg så liten at jeg hadde ikke noe mer å si i noen situasjon, så jeg bare lå der. Så jeg følte egentlig at, det er jo ikke en voldtukt, men jeg var ikke okei med det.»*. Informantene opplevde å måtte legge til side sin egen forståelse og oppfatning av hva som var akseptabelt. Voldsutøvelsen endret seg altså ut ifra hvordan interaksjonene mellom partene fortsatte etter det etablerte

mønsteret. Den fysiske volden var ikke lenger nødvendig for at informantene skulle underkaste seg, de så ingen andre muligheter. Voldsrelasjonen var dermed en tydelig og derfor normal del av relasjonene til tross for ubehaget informantene opplevde tilknyttet den.

Analysen viser med disse funnene at voldens gjentakelse påvirket samspillet og informantenes posisjon i forholdene. Det gjentatte samspillet mellom partene i voldsrelasjonen bidro til å etablere dem som vanlige deler av forholdene. Deltakerne så voldsrelasjonen tydelig gjennom frykten og kontrollen de opplevde kjærestene hadde over dem. Dette gjorde dog at de så den som en vanlig del av forholdene sine, der de selv hadde en tydelig etablert posisjon. Ved at voldsrelasjonen og samspillet var veletablerte deler av relasjonen deres til kjærestene, så deltakerne ingen muligheter til å bryte ut av rollen de hadde. Dette var til tross for at informantene ikke nødvendigvis lagde mening ut av volden som noe normalt, som ved de andre områdene for konstruksjonen av normalitet. Volden ble istedenfor opprettholdt av hvordan den ble en normal del av selve relasjonen, og normaliteten den fikk gjennom det.

Rollen som den feilaktige. Vi finner altså en tendens til spesifikke mønstre for samspill i datamaterialet. Disse ble et utgangspunkt for hvordan informantene opplevde sin posisjon i relasjonen og definerte med dette tydelige roller for hver av partene. Informantens rolle stod i motsetning til kjærestenes rolle, som den mer dominerende og bestemmende part. Analysen viser at denne rollefordelingen også utgjorde ett av bidragene i normalitetskonstruksjonen rundt volden. Deltakernes oppfattelse av sin egen rolle i forholdene ble grunnlag for hvordan de så på seg selv og sine handlingsmuligheter. Kjærestens uttrykte sannhet ble sett på som mer gyldig enn informantens. Alle fortalte om hvordan de etter hvert forstod seg selv som bidragsytere eller utløsende for volden. Vi finner at denne forståelsen av volden som selvforskyldt ble sentral i meningen deltakerne tilskrev det de ble utsatt for.

Særlig kjærestenes psykiske voldsutøvelse utgjorde en sentral del av samspillet mellom partene. Analysen viser at denne volden var med å påvirke hvordan informantene forstod seg selv og i videre forstand handlingsrommet sitt i forholdene. Alle deltakerne fortalte hvordan kjærestenes atferd og vold var ødeleggende for hvordan de oppfattet sin egenverdi i forholdet. Et eksemplifiserende sitat i den sammenheng er fra Astrid: *«At han alltid skulle påpeke ting med meg som egentlig ikke var så fint. Som jeg tror var litt for å bryte meg ned, for at jeg ikke skulle, liksom, gå til noen andre.»*. Utsagnet er typisk for refleksjonen til deltakerne rundt den psykiske volden: At den kan ha vært målrettet for å bryte

dem ned. Det kommer frem på tvers av narrativene at den psykiske volden hadde påvirket alle informantene til å ha lavere selvtillit, spesielt knyttet til sin egen handlingskraft og verdi.

Analysen viser at den nedbrutte selvtilliten deltakerne fikk som følge av å ha blitt utsatt for langvarig psykisk voldsutøvelse hadde effekt på normaliteten rundt forholdene. Caroline sa under intervjuet: *«Det kan godt hende jeg hadde prøvd å ta livet mitt etter hvert, hvis vi hadde vært sammen veldig mye lengre. [...] Det var ikke vits å gjøre noen ting. Man kom seg liksom ikke unna. Da virket det jo som om alle var sånn.»*. Vi vil med denne beskrivelsen understreke hvordan deltakerne etter hvert fikk et syn på det voldelige forholdet som deres normalitet. Alle deltakerne beskrev lignende opplevelser av håpløshet. Ut ifra deres bilde på seg selv og mulighetene de knyttet til denne, var et forhold med partnervold deres realitet og dermed normalitet.

Vi nevnte tidligere funnene om at deltakerne fortalte om følelsen av et ansvar for å oppnå mer vanlige og fine øyeblikk med kjærestene. Vi finner i analysen av samspillet at deltakernes rolle var kjennetegnet av denne ansvarsfølelsen. Dette reflekteres særlig i Astrid sine beskrivelser: *«Jeg ville at, jeg skulle liksom være litt sånn flink, da, på en måte. Og at han skulle være fornøyd med meg. At jeg skulle være god nok. [...] Det var alltid sånn, unnskyldninger, da. Han hadde aldri gjort noe feil, liksom. Det var aldri hans feil at ting hadde blitt som det ble, og han var jo så glad i meg, og vi måtte jo være i lag.»*. Sitatet er illustrerende for den generelle tendensen: Deltakerne fikk pålagt skyld av kjærestene, men tok også på seg denne og ønsket selv å oppfylle forventningene fra både dem selv og kjæresten om hvordan de burde oppføre seg.

En gjentakende trend i beskrivelsene var at kjærestene i sin rolle i samspillet hadde uttrykt forventninger til informantenes oppførsel. Deltakerne fortalte om at kjærestene til tross for at de ofte unnskyldte seg, forklarte volden med noe informantene hadde gjort. Dagny sa: *«Han skulle forklare og unnskyldte og bortforklare og sånn, og begrunne, og kanskje det egentlig ikke var hans skyld, men det var min skyld ... -det var han veldig flink til å si.»*. Beskrivelsen er reflekterende for materialets trend av at kjærestene gjentatte ganger på en direkte måte hadde skyldt på deltakerne selv for volden de utsatte dem for. Benedikte sa også: *«Etter hvert ble det mer at det var min skyld fordi jeg var alltid uenig i ting, fordi jeg ville jo ikke gjøre det han ville, eller hvorfor jeg ikke bare kunne gjøre som han sa, så ville det vært lettere.»*. I tillegg til påføringen av skyld kommer her også den indirekte trusselen frem som

vises på tvers av narrativene: Dersom deltakerne underkastet seg kjærestene og aksepterte sin rolle i samspillet, ville voldsepisodene opphøre.

Datamaterialet viser at skyldfølelse er et sentralt element i forståelsen av volden, noe som tematiseres av alle deltakerne. Et fellestrekk er at deltakerne etter hvert skyldte på seg selv for alle negative interaksjoner. Dette reflekteres for eksempel i et sitat fra Dagny: «*Jeg visste at jeg ikke burde ha gjort sånn og sånn og at det kanskje var litt i grenseland og sånn. Visste jo at han ikke likte det. [...] Og at jeg fikk veldig dårlig samvittighet, da, for at nå var det jeg som hadde gjort noe galt, for at jeg ikke hadde gjort det som han sa.*». Beskrivelsen viser hvordan deltakerne i løpet av forholdene ble så bevisst over sin egen rolle i samspillet med kjærestene, at de alltid følte på skyld etter nye voldsepisoder. Carolines følgende kommentar kan understreke hvordan denne skyldfordeling etter hvert var så nærliggende at deltakerne ikke gjorde opp egne vurderinger om hvordan ting egentlig hadde foregått: «*Jeg tror jeg var så langt inne i det at akkurat da var jo alt min skyld uansett.*». Vi finner at rollefordelingen medførte en forståelsesramme som definerte det normale i forholdene. Alt det unormale ble dermed tilskrevet informantenes egen utilstrekkelighet.

Samspillsmønstrene, med volden i dem, hadde altså ført til opplevelsen av faste roller for informantene og kjærestene. Analysen viser at disse hadde blitt et utgangspunkt i meningen som ble tilskrevet erfaringene med partnervold. Gjennom kjærestens og deres egne forventninger til seg selv i forholdet, samt kjærestens påminnelser om rollefordelingen fikk deltakerne indusert en følelse av å være skyldig i de fleste av forholdets konflikter. Å leve i disse rollene medførte at det ble etablert mønstre for forståelse av ulike situasjoner i forholdet og at samspillet som kom ut av det ble det normale. Rollefordelingen ble så etablert i forholdene at den gjorde det utfordrende for deltakerne å se den som noe annet enn normal. Et sitat fra Ella er særlig reflekterende for dette: «*Jeg innså ikke at det var feil gjort av han, for jeg trodde jo det var min feil. Og da fikk jeg jo dårlig samvittighet, og jeg følte det var min feil.*». De negative situasjonene i forholdene ble altså av informantene tilskrevet dem selv i den grad at det ble utfordrende å innse om kjærestens atferd eller relasjonen som helhet var unormal. Fokuset ble på om de oppfylte hva som var forventet av dem ut ifra det normale samspillet i deres voldelige forhold.

En brist i normalitetskonstruksjonen

Vi har presentert hvordan informantene dannet seg en normalitet rundt forholdene som hadde betydning for deres forståelse av å ha blitt utsatt for vold av kjærestene sine. Analysen viser i tillegg at normalitetskonstruksjonen rundt relasjonene hadde opprettholdende effekt, både for volden og for relasjonene i seg selv. Det må likevel tas i betraktning at datamaterialet baserer seg på voldelige forhold som har tatt slutt, samt at alle deltakerne ved tilbakeblikk fortalte om hvordan de nå så på forholdene som unormale. Et sentralt kjennetegn ved alle narrativene er dermed at normaliteten rundt forholdene bristet. Vi vil her presentere funn fra analysen som vi knytter til dette overordnede trekket ved datamaterialet. Her vil bristen i normalitetskonstruksjonen nyanseres som en prosess. Med tanke på denne bristen vil vi beskrive betydningen av deltakernes holdningsendringer i løpet av forholdene, effekten av avstand og støtte, og hvordan normalitetsbristen var del av bruddene.

En tendens i narrativene er at dynamikken i forholdene endret seg over tid. Dette til tross for at deltakerne beskrev hvor veletablerte volds- og samspillsmønstre var. Vi finner at informantene mot slutten av forholdene ikke reagerte like mye på volden og sjarmen til kjærestene. Eksemplifiserende for dette er et sitat fra Ella: *«Jeg tror at oppe i hodet mitt, så hadde jeg slått opp for en god stund siden. Så, jeg hadde bare mistet alle følelsene. Så, jeg brydde meg liksom ikke.»*. Samspillsmønstrene, dog veletablerte, mistet etter hvert betydning. Deltakerne ble mer likegyldige til volden. Dette tydeliggjøres også spesielt av Benedikte: *«Uansett om han tok kvelertak på meg, eller lugget meg, eller holdt meg fast, så reagerte jeg ikke. For jeg hadde jo opplevd det før, og var ikke redd.»*. Analysen viser at voldsutøvelsen etter hvert var blitt en så normal del av relasjonene, at frykten for den avtok og med det betydningen for informantenes underkastelse i forholdene.

Datamaterialet viser at endringen i hvilken effekt volden hadde på informantene i de fleste narrativene kunne knyttes opp mot at deltakerne kort tid etter avbrøt forholdene. Endringen kan på den ene siden altså regnes som en sentral faktor i brudd av relasjonene. Vi vil likevel poengtere at denne endringen også kunne knyttes opp mot håpløsheten informantene beskrev i sammenheng med at volden ble en normal del av forholdene. Det tidligere nevnte sitatet fra Caroline om hvordan den etablerte voldsrelasjonen gjorde at hun ikke så andre utveier enn å ta livet sitt og ikke så et brudd som en mulighet, kan eksemplifisere dette. Et annet relevant sitat er fra intervjuet med Dagny: *«Hvis han var sur så var det jo bare å slå av varslene på telefonen og bare la han skrive alle de stygge meldingene*

til han roet seg». Likegyldighet ble en måte å håndtere og leve med det voldelige samspillet på, heller enn å slå opp. Analysen viser dermed at skiftet i informantenes forhold til volden i seg selv ikke nødvendigvis var nok for en brist av normaliteten og et eventuelt brudd. Den viser dog likevel at alle informantene etter hvert endret hvordan de forholdt seg til kjærestene og at dette påvirket maktbalansen i forholdene og måten truslene til kjærestene påvirket dem.

I veien mot bruddene finner vi at avstand til kjærestene og volden spilte en rolle. Benedikte og Ella presenterte eksempelvis begge avstand som en nødvendighet for bruddet. Denne avstanden var fysisk i noen av narrativene og mer tankemessig i andre. Det var ulike årsaker til avstandsøkningen. Et eksemplifiserende utsagn er fra Dagny: *«Nei, jeg tror det egentlig utsatte at det ble slutt fordi da, da slapp jeg på en måte å være med han, men samtidig da så, var det jo da jeg så at det her er jo ikke greit.»*. Avstand til kjærestene og den fysiske voldsutøvelsen gjorde at deltakerne ikke var like fanget i normalitetskonstruksjonen rundt forholdene. Sitatet kan dog også understreke hvordan avstanden likevel kunne være opprettholdende for normaliteten, i at den gjorde det lettere å akseptere og leve med volden. Caroline fortalte likeledes om avstandens effekt: *«Mens jeg var borte og på en måte hadde fått det veldig på avstand, så begynte jeg å tenke veldig at alt var, egentlig var veldig merkelig da. At jeg kanskje ikke hadde det så veldig bra. Så jeg også hadde begynt å tenke på det at kanskje vi skulle gjøre det slutt, men ikke visste helt hvordan ... hvordan man skulle gjøre det da.»*. Utsagnet er understrekende for en annen trend: Flere av deltakerne forstod med mer avstand at forholdene var unormale, men opplevde ikke at de hadde handlingsrom til å gjennomføre et brudd.

Avstanden til forholdene og volden var ikke nødvendigvis fysisk. Flere av deltakerne fortalte om at de innså unormaliteten ved forholdene da de så vold utøvd mot andre. Dette kan reflekteres i et utsagn fra Dagny: *«Fordi at jeg skjønnte ikke selv at jeg var i et dårlig forhold. [...] Det var på en måte, egentlig når en venninne kom utfor det samme, at jeg selv liksom så at, ja det her har jo jeg også opplevd.»*. En mental avstand, gjennom å få et annet perspektiv på volden, var betydningsfull i likhet med fysisk avstand til volden. Vi finner dermed at det å se for seg den samme volden påført noen andre kunne fortsette prosessen av normalitetsbristen.

Flere funn viser altså at prosessen bak normalitetsbristen i stor grad var knyttet til endringer i informantene selv. Med tanke på de faktiske avbrytelsene av forholdene, finner vi at ønskene om et brudd og gjennomføringen av dem, også måtte komme fra deltakerne selv.

Samtidig la flere av deltakerne vekt på støtten de hadde opplevd å få fra venner eller familie. Analysen viser at støtte fra andre i det å slå opp var et viktig element for å klare å gjennomføre dem, til tross for at bruddene hadde utspring i normalitetsbristen hos deltakerne selv. Dette ble tydelig sagt av for eksempel Astrid: *«Jeg prøvde jo flere ganger å komme meg ut av det. Men det som til slutt gjorde at jeg faktisk fikk det til, det var når jeg snakket med broren min om det. Og det var han som, liksom, overtalte meg, da. Han satt med meg i rommet når jeg snakket med han i telefonen, han gutten. Bare, liksom, holdt meg gående.»*. Et utsagn fra Ella kan også trekkes frem i den sammenheng: *«Jeg visste liksom ikke helt hva som var rett eller galt, da, før jeg begynte å fortelle litt og litt, og folk bare: 'Dette er ikke normalt, Ella'. Og så begynte jeg å åpne øynene mine. Så, jeg måtte liksom kjenne det skikkelig på kroppen selv, da, før jeg fant ut av at det her, det skal ikke være sånn.»*. Sitatet reflekterer likeledes at støtte var sentral i avbrytelsen av forholdene. Likevel kan også tendensen nyanseres ut ifra sitatet: Vi finner i alle narrativene tegn til at det ikke var nok at andre reagerte på forholdene, men deres bekreftelse spilte for deltakerne en rolle i prosessen av en brist i normaliteten rundt forholdene.

Vi finner at deltakernes opplevelse av agens i bruddene påvirket hvordan bristen utviklet seg videre. Utsagnet fra Ella er særlig illustrerende: *«Det at han ikke skulle ha muligheten til å la meg bli. Det var jo egentlig det. Å ta valget mitt selv. [...] Det hadde alltid vært hans valg, i det halve året, men dette var valget mitt.»*. Sitatet er representerende for at deltakernes innsikt i unormaliteten i det de hadde blitt utsatt for ble ledsaget av et behov for å aktivt bryte ut av det etablerte samspillsmønsteret med kjæresten. Vi finner at deltakernes agens i å bryte ut av relasjonene og dermed de etablerte samspillene med kjærestene, var viktig for dem og bidro til normalitetsbristen.

Til tross for at alle forholdene ble avbrutt og at dette var del av en brist i konstruksjonen av normalitet, finner vi at innsikten i unormaliteten av forholdene kom gradvis. Usikkerheten til om det de hadde opplevd var unormalt og uakseptabelt fortsatte en tid etter bruddene. Bekreftelsen på at det hele tiden hadde vært unormalt utløste sterke følelser hos flere av deltakerne. Et utsagn fra Benedikte er særlig reflekterende her. Hun fortalte at det var viktig for henne å fortelle andre om partnervolden etter bruddet og sa i den sammenheng: *«Det var på en måte min mekanisme for at det skulle gå greit. Og kanskje få bekreftelse på at det var galt. Fordi jeg følte ofte at jeg kanskje bare hadde funnet på det her selv, og kanskje at jeg var dum. [...] Så begynte jeg egentlig å forstå hva som hadde skjedd, og det var da det på*

en måte da det ble litt ille for meg, for da forstod jeg hva som hadde skjedd med meg.». At innsikt i hva en hadde blitt utsatt for utløste negative følelser kan videre tydeliggjøres med et sitat fra Caroline: *«Jeg synes jo det var veldig urettferdig da jeg etter hvert skjønnte at alle andre ikke har det sånn. Så følte det jo ganske meningsløst.»*. Sitatet reflekterer de negative følelsene alle deltakerne beskrev i sammenheng med at de innså at normaliteten de hadde skapt rundt erfaringene sine var en form for illusjon.

Det må nevnes at alle deltakerne i sine beskrivelser, poengterte hvor vanskelig de hadde opplevd det å bryte ut av denne typen forhold. Benedikte sa til oss: *«Hvis det hadde skjedd nå, og det hadde vært barn og hus og sånne ting i bildet, jeg tror ikke jeg hadde kommet meg ut av det. [...] Jeg vet ikke hvordan jeg ville klart det i dag. Jeg tror jeg ville klart det like dårlig. For å være ærlig. Jeg tror det er så lett å bli trykket ned.»*. Et annet sentralt utsagn i den sammenheng er fra Caroline: *«Hvorfor man ikke bare kan slå opp, eller det er jo bare å reise eller dra eller gjøre det slutt. Men, det føles ikke sånn når man står i det da. [...] Ingen andre kan helt skjønne hvordan det er. Uten at man står i det selv da. [...] Man ser ikke noe annet enn den personen. Du blir jo ganske fanget, i det.»*. Med utsagnene kan et viktig funn fra analysen understrekes: Deltakerne beskrev alle hvordan de først klarte å bryte normaliteten fullstendig når de var ute av relasjonen. Sitatene viser også at deltakerne, til tross for sin innsikt i de voldelige forholdene, så det som en mulighet å på nytt bli fanget i lignende relasjoner og samspill.

Oppsummert viser analysen at normalitetsbristen på mange måter var en prosess, lignende den opprinnelige konstruksjonen, som bidro til informantenes ønske om å bryte ut av forholdene. Denne endringen var ofte tilknyttet avstand til den etablerte voldsrelasjonen, enten fysisk eller mentalt. Analysen viser likevel at bruddene ikke nødvendigvis innbar at informantene forstod fullstendig hva de hadde blitt utsatt for. Vi finner at bruddets gjennomføring ikke skjedde i noen av forholdene ene og alene fordi normaliteten var bristet: Alle deltakerne hadde vært avhengig av ytterligere innsikt i unormaliteten eller støtte fra andre for å bryte ut av sin posisjon i forholdene. Samtidig kom det frem at samspillet med kjærestene opplevdes komplisert og fangende. Til tross for deltakernes innsikt og erfaringer med partnervold, mente de at det til og med for dem ville vært mulig å på nytt kunne havne i et slikt forhold.

Diskusjon

Med utgangspunkt i det teoretiske og empiriske rammeverket som ble presentert i de innledende kapitlene i oppgaven, vil vi i dette kapitlet drøfte våre funn om hvordan den kognitive normalitetskonstruksjonen ble bygget opp og hvordan den virket inn på de unge voldsutsatte. Funnene, utledet fra en fortolkende og fenomenologisk analyse av retrospektive beretninger, vil bli diskutert ved å sette dem opp mot eksisterende litteratur på fagområdet. Vi vil med dette gå inn på karakteristika ved voldsdynamikken, psykologisk tematikk som kan relateres til de tre områdene for normalitetskonstruksjon og brist i denne, samt presentere konseptene normalitet og unormalitet som en teoretisk og empirisk oppsummering. Til slutt vil vi drøfte og vurdere begrensninger samt implikasjoner ved studien vår.

Som svar på problemstillingen, *hvilken betydning har opplevelsen av normalitet i unge menneskers forståelse av egne erfaringer med partnervold*, indikerer resultatene at normalitetskonstruksjon tydelig har virket inn i informantenes forståelse av sine voldelige forhold. Videre vises at betydningen av den kognitive konstruksjonen er skiftende over tid og i ulike kontekster. På den ene siden har normaliteten vist seg å kunne være en robust faktor med stor påvirkningskraft på opprettholdelse av de voldelige forholdene. På den annen side har konstruksjonen også vist seg dynamisk og justerbar, sårbar for å bryte, slik at de relasjonelle avvikene fremstår tydeligere for informantene. En brist i normalitetskonstruksjonen utløste likevel ikke alltid brudd i relasjonene. Dette peker i retning av at normaliteten alene ikke sørger for opprettholdelse av de voldelige forholdene. Noen av forholdene ble også avsluttet lenge før informantene oppnådde fullstendig innsikt i det unormale. Dette viser til at konstruksjonen også kunne fortsette å prege informantene i deres retrospektive meningsskapende prosesser knyttet til de voldelige forholdene de tidligere var del av.

Volden

Litteraturen indikerer at partnervold hos populasjonen vi har studert i hovedsak består av mindre alvorlige former for voldsutøvelse. Dersom det foreligger alvorlige former for fysisk voldsutøvelse, er dette typisk innenfor relasjoner kjennetegnet av gjensidig voldsdynamikk (Archer, 2000, s. 660; Pape, 2003, s. 2019). Vi fant imidlertid et mer komplekst voldsbilde i alle informantenes narrativer, bestående av både mindre alvorlig, men også grov psykisk, fysisk og seksuell partnervold. Beretningene representerte i tillegg

relasjonsdynamikk forenlig med kjønnsasymmetrisk intimterrorisme, heller enn toveisvold, etter Graham-Kevan og Archers (2003, s. 1264) dikotomi. Videre fant vi at nærmest all voldsutøvelsen i narrativene kunne sorteres under Kelly og Johnsons (2008, s. 476) vold med tvang- og kontrolleringselementer-kategori. De empiriske tendensene fra vårt datamateriale peker dermed i retning av at en ikke kan redusere ungdomspartnervolden til et noe mer simpelt eller mindre alvorlig fenomen enn den en ser hos mer etablerte, voksne par. Ungdommeligheten som preger informantenes historier bør derfor ikke betraktes som en formildende faktor i menneskers opplevelse av fenomenet partnervold. Studien viser med dette at konstruksjonen av normalitet potensielt kan ha stor innvirkning på forståelsen av et bredt spekter av voldelig relasjonsdynamikk som foregår innenfor unge parforhold.

Personlige kognisjoner

Analyseresultatene våre kan indikere at området som innebærer de personlige kognisjonene til informantene, er bygget opp av to elementer. Det første meningselementet er basert i funnene om usikkerheten til informantene og hvordan de tilknyttede kognisjonene påvirket deres persepsjoner og vurderinger av relasjonsdynamikken. Analysen viser til informantenes unge alder og mangel på relasjonelle erfaringer, i tillegg til informantenes bevissthet over dette som grunnlag for usikkerheten. Det andre elementet omhandler måten positive og mer normale aspekter ved forholdet ble tillagt mer betydning enn de øvrige i informantenes helhetlige vurdering av parrelasjonen. Disse to elementene kan settes i et teoretisk rammeverk av konstruktivisme (Alnes, 2015; Gergen, 2009, s. 5) og økologi (Bronfenbrenner, 1977, s. 513). Sett fra et slikt teoretisk perspektiv kan det fremheves hvordan informantenes forståelse av situasjonen var fullstendig subjektiv, formbar og under kontinuerlig påvirkning fra de kontekstuelle betingelsene som var gjeldende for informanten. Med denne innfallsvinkelen tydeliggjøres hvordan individets kognitive prosesser muliggjør det å konstruere en opplevelse av normalitet rundt avvikende opplevelser. Det sistnevnte elementet, om den skjeve vektleggingen av det mer positive og dermed akseptable i forholdene, understreker at det er individet som skaper mening ut av erfaringer. Det kan dermed videre indikere at det er de subjektive meningsstrukturene som betyr noe for mennesker, ikke det konkrete og fysiske som har foregått. Dette passer med fenomenologisk tradisjon (Moran, 2002, s. 4). Hos informantene i denne studien ble forholdet en førsteprioritet og grunnleggende i deres meningsskaping av sin tilværelse. Dette kan ha stimulert emosjoner som har drevet frem de kognitive prosessene som bidrar i opprettholdelsen av normaliteten.

Tendensen kan sees i sammenheng med den eksisterende forskningen på hvordan for eksempel følelser av forpliktelse kan bidra i å bevege toleransegrensen for vold (Arriaga et al., 2016, s. 50).

Meningselementet som omhandler informantenes mangel på kunnskap om, og erfaring med, kjæresteforhold, er i liten grad beskrevet i den eksisterende litteraturen. Ut ifra våre informanters vektlegging av dette aspektet ved relasjonene, er elementet imidlertid noe som bør tas høyde for i studier av voldelige parforhold hos unge. Funnene som viser til dette elementet, aktualiserer flere områder i den aktuelle forskningslitteraturen. Det første er utviklingspsykologien, herunder unges utfordringer med å løse utviklingsoppgaver som omhandler å utforske og etablere nye typer relasjoner (Steinberg & Morris, 2001, s. 94). Informantene fortalte om problemstillinger de ikke visste hvordan de skulle ta stilling til da de ble del av parforhold. Eksempler på disse var hva slags atferd som med sikkerhet kunne regnes som vold og hvordan en avgjør hvorvidt premisene for samvær innad i forholdet er normale eller ikke. Temaene var verken berørt i skolen, helsetjenesten, eller diskutert i særlig grad i familien eller ungdomsmiljøet. Informantene opplevde at de hadde et svakt kompetansegrunnlag i denne sammenhengen. Usikkerhet oppstod som en følge av dette, og informantene begynte å tvile på sin opplevelse. De hadde en oppfatning om at volden de ble utsatt for var feil, men mangelen på klare referanser ga dem følelsen av å ikke ha holdepunktet for å karakterisere opplevelsen som voldelig. Med denne empiriske tendensen tydeliggjøres problemene med å forstå den lite håndgripelige kompleksiteten ved voldsfenomenet (Leen et al., 2013, s. 161; Wemrell et al., 2019).

Andre viktige aspekter er kjærestenes uttrykk av dominans og hvordan informantene responderte på dette. Med den empirisk understøttede økningen i sosial sensitivitet som oppstår i ungdomstiden (Sommerville, 2013, s. 124), kan kjærestenes dominerende og psykiske voldsutøvelse ha forsterket usikkerheten og selvbevisstheten som informantene opplevde. Informantene fortalte om hvordan de tidlig kunne kjenne på usikkerhet rundt hvorvidt det de ble utsatt for av kjæresten var uakseptabelt, men at de ikke stolte nok på sine egne reaksjoner og tolkninger på grunn av den opplevde lave kompetansen og uerfarenheten. Siden de selv ikke hadde etablert noen absolutte grenser for hva som ikke var normalt eller akseptabelt, ble kjærestens premisser betraktet som valide. Dette skjedde på bakgrunn av den opplevde forskjellen i kompetanse og erfaring, som førte til at kjærestene ble betraktet som en autoritet. Kjærestenes meninger ble dermed tillagt større betydning og troverdighet, en kjent

empirisk tendens fra sosialpsykologien (Cialdini & Goldstein, 2004, s. 595). Internalisering av kjærestens forklaringsmodeller ble en naturlig følge, som videre kunne fasilitere prosessen mot at den voldelige kjæresten og deres forhold ble ansett som normalt.

Usikkerheten om hva som var berettiget og hva som var uakseptabelt skapte i flere tilfeller ubehag. Alle informantene uttalte at de derfor foretrakk å bli utsatt for grov fysisk vold over psykisk vold. De så i den førstnevnte konteksten tydeligere offer- og utøverroller. Den konkrete voldshandlingen var også lettere å identifisere sikkert som vold. Annen type voldsutøvelse utløste derimot mer usikkerhet og ble derfor mer diffus og uforståelig. Med psykisk vold ble det mer nærliggende å forklare situasjonen overfor seg selv med at en var en provokatør og dermed hadde all skylden for voldshendelsen. Partnerne kommuniserte også ofte at nettopp det var faktum. Disse opplevelsene og forklaringene til informantene kan en kjenne igjen fra litteraturen om voldsdynamikk, psykisk vold, og mer spesifikt latent vold (Isdal, 2000, s. 67). Funnet illustrerer hvordan det usynlige og vanskelig definerbare kan bidra til at den voldsutsatte beveger seg dypere inn i den konstruerte normaliteten ved å ha utfordringer med å markere den som avvikende, og dermed godta den eller gi seg selv skylden for den.

Den sosiale relasjonen

Med bakgrunn i synet på mennesker som grunnleggende sosiale og relasjonelle vesener (Gergen, 2009, s. 5) blir viktig å utforske konteksten, relasjonene utspilte seg i, for å forstå funnene fra analysen. Dette omfatter konsekvensene av informantenes tolkning av og hensyn til de respektive sosiale miljøene. Funn fra analysen viser at informantene vektla hvordan deres sosiale nettverk vurderte dem, og at de brukte de sosiale omgivelsene som rettesnor for egne avgjørelser knyttet til de voldelige forholdene. Informanter fortalte om sosialt etablerte idealer og normer, som at det var ønskelig å ha kjæreste, og at en ikke burde slå opp i russetiden grunnet at det kunne tolkes som uttrykk for promiskuitet. Dette utgjorde gjeldende standarder som informantene brukte i sin forståelse av hva som var normalt, og hva som ikke var det. Disse funnene er i stor grad i samsvar med forskningslitteraturen presentert under teorikapittelet. Eksempelvis støtter våre funn opp under den utviklingspsykologiske empiriske tendensen til at ungdommer i økt grad søker bekreftelse og tilhørighet i miljøet med jevnaldrende (Steinberg & Morris, 2001, s. 93). Likeledes viser konkrete empiriske korrelasjoner hvordan det sosiale miljøet kan utgjøre en risikofaktor for partnervold hos ungdom (Leen et al., 2013, s. 165). Funnene er også i tråd med litteraturen om prinsippene for

kognitiv representasjon av erfaringer (McNamara, 1999, s. 114) og videre hvordan opplevelsen av normalitet alltid konstrueres i en kontekst (Svartdal, 2020; Wehrle, 2015, s. 129).

Informantene viste også til hvordan de tolket mangel på intervensjon fra miljøet, ved avdekking av avvikende hendelser, som en referanse til at de selv ikke kunne reagere for negativt på opplevelsene. En av informantene brukte miljøets konsensus om at kjæresten var en bra person som mal for hvordan hun selv kunne tolke de negative erfaringene hun hadde med ham. Med denne malen ble det nærliggende å plassere skyld hos informanten selv og forklare egne intuitive reaksjoner som irrasjonelle overreaksjoner. Her demonstreres gruppe- og selvpsykologiske prosesser som justerer ens forståelse av omverdenen (Allen et al., 2015, s. 1575; Tajfel, 1974, s. 69). Slike prosesser ligger til grunn for rekonstruksjonen av representasjonen av avvikende erfaringen, slik at de kan oppfattes som normale (Goodfriend & Arriaga, 2018).

Et annet område av sosialpsykologi og selvpsykologisk teori som aktualiseres med denne empirien, er behovet for å bli ansett som en sterk og konsistent person, som evner å handle intensjonelt og autonomt (Cialdini & Goldstein, 2004, s. 602). Noen informanter fortalte om følelsen av at de forpliktet seg når de gikk inn i forholdet og at de burde kunnet forutse problemene som oppstod. Forpliktelse har i forskningen på partnervold blitt identifisert som en mulig viktig faktor for styrkning av normalitetsopplevelsen og i forlengelse av dette, å bli værende i forholdet (Arriaga et al., 2016, s. 50; Dare et al., 2013, s. 48). Dette samsvarer med resultatene fra vår analyse. Én informant trakk eksempelvis særlig frem under intervjuet at familiemedlemmer hadde investert i kjæresten hennes. Å skulle avslutte forholdet med ham ble vanskeligere på grunn av dette. Hun ønsket ikke å fremstå som ustabil og ville heller ikke kaste bort tiden og ressursene som andre hadde satt inn i forholdet.

Vårt datamateriale er noe ulikt annen forskning på åpenhet rundt egenopplevd partnervold. Sylaska og Edwards (2014, s. 3) fant eksempelvis at majoriteten av partnervoldsutsatte forteller om voldserfaringene til minst én sosial nærkontakt og at yngre alder assosieres med ytterligere åpenhet. Flere av informantene i vår studie kjente på skam under forholdene over det de ble utsatt for og ønsket ikke at noen skulle ha innsyn i det som foregikk. I motsetning til indikasjonene i den ovennevnte litteraturen var det lite kommunikasjon om volden mellom dem og deres sosiale miljø. Informantene opplevde selv å

være med på å dekke over partnerens avvikende atferd. Informantene i vår studie uttrykte alle at de hadde vært opptatt av å beskytte seg selv og kjæresten gjennom å opprettholde en fasade rundt parforholdet for å unngå at de negative aspektene ble kjent. Dette er et motiv som kan ha vært med på å drive normalitetskonstruksjonen og forholdet videre. Åpenheten om volden kom typisk ikke før forholdet hadde vært over i en stund, og først da fungerte de sosiale innspillene som nyanserende og forsterkende for normalitetsbristen.

Parforholdet

Dynamikken som oppstår mellom partene i et parforhold utgjør noe mer enn hver parts individuelle atferd, noe som understreker nødvendigheten av å studere selve paret (Dokkedahl & Elklit, 2019, s. 310; Muftić et al., 2007, s. 341). Dette kan også reflekteres i våre informanternes narrativer. Det ble eksempelvis beskrevet hvordan dynamikken og maktforholdet i forholdet endret seg ettersom informantenes frykt- og tilpasningsreaksjoner overfor kjæresten avtok. Endringen var typisk relatert til en stadig voksende brist i normalitetskonstruksjonen. Elementene innenfor dette området viser hvordan en form for normalitet rundt volden ble bygget opp innad i parforholdet. Gjennom en gradvis integrering av kontrollering og direkte voldelig atferd i relasjonsdynamikken, som utviklet seg til en skjevfordeling av makt og gjentatte voldsepisoder, ble voldsdynamikken den nye normalen for informantene. Denne normaliteten var ikke avhengig av et sammenligningsgrunnlag i form av sosial kontekst, men ble konstruert mer lokalt i parforholdet. Viktige faktorer for at denne normaliteten skulle konstrueres, var det gradvise ved voldsutviklingen, det omfattende samværet, kontrolleringen og isoleringen som foregikk i forholdene. Spesielt den psykiske formen for partnervoldsutøvelse viste seg å ha størst innvirkning på den kognitive representasjonen av forholdet.

Spesielt det gradvise i utviklingen av voldsdynamikk i informantenes parforhold, gjorde det mulig at grensene for normalitet lettere kunne strekkes. I takt med at informantene beveget seg dypere inn i relasjonen med kjærestene, med økende romantiske følelser, forpliktelse og omsorg, ble volden mer omfattende og inngripende. Toleransen til informantene økte stadig, slik at større og større avvik kunne aksepteres. Flere av informantene fortalte at dette gjorde det vanskelig å skille ut hendelser som spesielt avvikende. Dersom de etter en tid likevel identifiserte varseltegn eller opplevde noe som avvikende, var de allerede dypt investert i relasjonen, og volden hadde gjerne blitt en del av den normale dynamikken de levde i. Dette er en tendens som tidligere er beskrevet i litteraturen, for eksempel av Arriaga

og kolleger (2016, s. 50). For flere av informantene skjedde det en brå eskalering i alvorlighetsgraden ved voldsutøvelsen fra kjæresten, men reaksjonene deres var dempet, uteble, eller kom først i ettertid. I intervjuene ble dette begrunnet med at rollene i relasjonsdynamikken allerede var etablert. Noen av informantene i studien begynte å vurdere hvorvidt de selv var den avvikende parten i forholdet. Relasjonsdynamikken de opplevde var ekstrem, samtidig med at de forsøkte å forklare overfor seg selv, eller ble fortalt av kjæresten, at forholdet deres var normalt. Med disse betraktningene fremheves styrken i den kognitive normalitetskonstruksjonen.

En annen felles tendens i datamaterialet er at alle narrativene var preget av en rask økning i samværet med kjæresten. Den reduserte avstanden mellom partene dannet trolig kontekster som innebar nye muligheter til ytterligere utøvelse av kontroll. Til tross for at det å være ungdom medfører færre formelle forpliktelser enn etablerte voksnes parforhold, og de dermed har større mulighet til å leve et separat liv fra partneren (Marcus, 2017, s. 113), bodde fire av fem informanter i samme husstand som kjæresten, eksempelvis hos foreldrene til informantene. For å oppnå mest mulig kontroll over informantene, begrenset partnerne deres sosiale kontakt med andre. I noen tilfeller forsøkte kjærestene å skape et fiendebilde av det sosiale miljøet rundt, noe som kunne føre til at informantene selvisolerte seg, da de trodde at omgivelsene ville være lite støttende. De fikk som konsekvens også færre nyanserende innspill i meningsskapingen av voldserfaringene fra andre aktører enn partnerne. Undersøkelsen peker dermed i retning av at ungdommeligheten ved parforhold ikke nødvendigvis medfører den antatte friheten og mulighetene for avstand fra en voldelig partner, slik deler av litteraturen egentlig indikerer.

Informantene beskrev forsøk på å tilfredsstille kontrollbehovet til kjærestene for å hindre at annen vold skulle forekomme, en tendens som sammenfaller med Isdals (2000, s. 67) begrep latent vold. I tillegg til å være preget av frykt på grunn av trusselen om vold, fant vi også at faktisk psykisk voldsutøvelse var hyppig forekommende hos alle informantene. Dette stemmer overens med generelle forekomsttall på feltet som tydeliggjør at psykisk vold er den vanligste volden i intime relasjoner (Dokkedahl et al., 2019). Spesielt denne voldsformen virket å resultere i at informantene overtilpasset seg i relasjonen. Informantene tok med dette på seg skyld i voldsepisoden, ansvar for relasjonen og underkastet seg partnerens vilje. Debuten for disse tendensene kom ofte tidlig i forholdene, slik at rollene som ble skapt typisk preget relasjonen helt til den ble avsluttet. Som etablert empirisk

sammenheng i forskningen, opptrådte kontrollerende relasjonsdynamikk sammen med høyfrekvent, skadelig og eskalerende vold (Graham-Kevan & Archer, 2003, s. 1262).

Flere fortalte om at de flere ganger forsøkte å forlate forholdet uten å lykkes, noe som svekket deres syn på egen autonomi og agens, og det tydeliggjorde diskrepansen mellom intensjon og faktisk handling. Dette kunne føre til følelser av maktesløshet og styrking av stabiliteten i normalitetsopplevelsen, da rollene bestod og voldsdynamikken bare fortsatte. En slik syklus, som det ble fortalt om i studien, er i tråd med generelle voldsteorier (Katerndahl et al., 2010, s. 2) og litteratur som spesifikt omhandler agens (Harris & Dobson, 2015, s. 146; McCleary-Sills et al., 2016, s. 224) og normalisering av partnervold (Goodfriend & Arriaga, 2018; Nicholson og Lutz, 2017, s. 478). Denne stabiliteten ble også del av konstruksjonen av normalitet som tok plass innad i parforholdet.

Normalitet og unormalitet

Som en oppsummering av de samlede resultatene i en teoretisk sammenheng, vil vi i denne seksjonen ta for oss konseptene normalitet og unormalitet. Disse vil drøftes som resultat av de psykologiske prosessene og de relasjonelle og kontekstuelle betingelsene som er presentert og diskutert tidligere. Gjennom oppgaven har vi fremhevet det dynamiske forholdet mellom normalitet og unormalitet og hvordan det kun er den subjektive oppfatningen til informantene som har hatt betydning for deres atferd som del av parforholdene. Normaliteten bestod både i det illusoriske ved å vurdere sin situasjon som normal, relativt til omgivelsene, men også det vanemessige ved kontinuiteten av den avvikende dynamikken som foregikk innad i forholdet. Opplevelsen av denne normaliteten hos informantene førte til at stadig mer grenseoverskridende voldsdynamikk ble akseptert.

Summen av de enkelte voldshendelsene ble ikke tilstrekkelig grunn til å betrakte relasjonsdynamikken som avvikende, fordi fortolkningen av disse episodene skjedde innenfor den etablerte normalitetskonstruksjonen. Informantene tilpasset seg den nye voldelige normalen og rollene som ble utviklet innad i relasjonen, ikke som et aktivt valg, men som resultat av psykologiske prosesser som foregikk i bakgrunnen. Her inngår eksempelvis kognitive prosesser forsterket av følelser av forpliktelse, ansvar, omsorg, skam og skyld. Informantene beskrev hvordan det følte ut som de under forholdet levde i en boble og at de vår så inne i det at eksterne forståelsesmodeller ble utilgjengelige for dem. Alle informantene oppdaget varseltegn på unormalitet lenge før planlegging av brudd ble initiert, når partnerne utviste tydelig grenseoverskridende atferd. Dette demonstrerer hvordan

normalitetskonstruksjonen kunne svekkes av avvikende opplevelser, men at denne typen brist lett kunne dekkes over, slik at den kognitive konstruksjonen ble opprettholdt.

Når normalitetskonstruksjonen bristet fullstendig, hadde informantene nådd et metningspunkt for hva som kunne innlemmes i det normale. Dette kunne for eksempel skje som resultat av akkumulasjon av så mange negative erfaringer at ens romantiske følelser overfor partneren ble mindre sterke. På denne måten fikk de emosjonelle drivende faktorene redusert kraft i styrkingen av de psykologiske prosessene i den kognitive rekonstruksjonen av voldserfaringer. Hos noen informanter handlet ikke den fullstendige bristen om akkumulasjon, men om enkeltopplevelser. Visse erfaringer overskred en tydelig terskel av det informantene opplevde som objektiv alvorlighetsgrad, noe som medførte at de med sikkerhet kunne karakterisere erfaringen som avvikende. En annen del av prosessen mot en brist var at informanten fikk tilgang på et utenfra-perspektiv. Dette kunne skje gjennom at deltakerne observerte at partneren utøve samme type avvikende atferd overfor en annen person og med dette forsto det grenseoverskridende i voldsdynamikken de selv levde i. Felles for flere av informantene var at avstand spilte en rolle i prosessen mot brist av normalitet. Avstand, både fysisk og tidsmessig, gjorde at informantene lettere kunne ta inn over seg helheten og prosessene i de relasjonelle erfaringene og ikke bare vurdere enkeltelementene. De retrospektive refleksjonene i datamaterialet fremhever dette: Samtlige informanter fortalte på intervju-tidspunktet at det var vanskelig å forstå at de tidligere hadde trodd så sterkt på normalitetsillusjonen som ble beskrevet.

Innsikten som oppstod ved brist i normalitetskonstruksjonen kunne i noen tilfeller føre til håpløshet, avmakt og igangsetting av mestringsmekanismer der en tilpasset seg situasjonen og unngikk å utøve motstand. Bristen kunne likevel også gjøre at informantene mobiliserte ressurser, motivasjon og agens hos seg selv. Med bristen ble flere muligheter synlige, og informanten begynte typisk den praktiske planleggingen for å gjennomføre bruddet. Dette beskriver avslutningen på de voldelige forholdene hos de fleste av informantene. Informantene gikk altså først gjennom en prosess av konstruksjon, samt beskyttelse og tilpasning av konstruksjonen ettersom det oppstod mindre brister i konstruksjonen. Deretter økte normalitetsbristen typisk i omfang og betydning for informantene. Til slutt ble normalitetskonstruksjonen dekonstruert i den grad at opplevelsene bare kunne representeres med unormalitet i retrospekt.

Narrativene i studien har med dette fremhevet det dynamiske aspektet ved konstruksjonen av normalitet, en subjektiv opplevelse som avhenger av aktive psykologiske prosesser for å opprettholdes og som er betinget av at det også eksisterer unormalitet (Eriksen, 2006, s. 15; Wehrle, 2015, s. 129). Studien har også gjort tydelig at normalitet her har flere betydninger: Normalt i form av det dagligdagse, internaliserte og forventede (Goodfriend & Arriaga, 2018; Wemrell et al., 2019) og normalt i form av det en anser som normalt og adaptivt, med konteksten som referansekilde (Svartdal, 2020; Wehrle, 2015, s. 129).

Etter volden

Som resultat av å leve i en voldelig relasjonsdynamikk, fant vi at informantene opplevde at de hadde blitt skadet på en rekke måter som er dokumentert i eksisterende forskningslitteratur og offentlige rapporter (Meld. St. 15 (2012–2013), s. 75; Zlotnick et al., 2006, s. 270). Eksempelvis gjorde de relasjonelle erfaringene som helhet det vanskelig for informantene å etablere nye intime relasjoner, de fysiske grenseoverskridelsene hadde gjort at forholdet til deres egen kropp og seksualitet ble anstrengt. Den kroniske frykten og vigilsen de hadde opplevd gjorde noen av dem mer engstelige eller usikre på å ta valg, og andre vanskelige følelsesmessige reaksjoner gjorde at følelseslivet flatet ut i perioder. Noen informanter fortalte også om symptomer som ligner posttraumatiske stressreaksjoner. Skadene fra de relasjonelle erfaringene indikerer at opplevelsene med partnervold var svært smertefulle for informantene og at de psykologiske prosessene som holdt dem der, herunder konstruksjon av normaliteten, må ha vært kraftfulle. Informantenes beretninger om de personlige konsekvensene av volden understreker også størrelsen på samfunnsproblemet og relevansen knyttet til fenomenet partnervold i vårt samfunn.

Begrensninger og implikasjoner

For å kunne gi et helhetlig bilde av vår studies analyseresultat og vurdere deres betydning og videre implikasjoner, ser vi det som nødvendig å også vurdere eventuelle begrensninger ved undersøkelsen. Særlig ett aspekt ved studien kan i den sammenheng trekkes frem. Fokuset til studien vår var på den voldsutsattes perspektiv. Dermed undersøker og drøfter vi kun den ene partens personlige forståelse av ekskjæresten og eksforholdet. Med konstruktivismen som del av den teoretiske bakgrunnen for oppgaven, forutsettes også eksistensen av en annen subjektiv sannhet, som ligger hos den andre parten i forholdet (Alnes, 2015). Opplysninger fra den andre parten kunne potensielt beriket datamaterialet. Det er

mulig at disse kunne gitt en enda mer nyansert forståelse av de relasjonelle konseptene som omtales i sammenheng med relasjonsdynamikken, men også de intrapsyriske prosessene som utvikles i en relasjonell kontekst.

Til tross for at vårt fokus på kun én av partene kan regnes som begrensning, må det likevel sies at en slik bredere tilnærming ikke nødvendigvis hadde vært relevant for vår problemstilling. Målet til studien var å undersøke informantens egenkonstruerte forståelse, både slik de forsto erfaringene i tiden partnervolden pågikk og slik de i ettertid har skapt mening av erfaringene som en tidligere del av livet. Studien og kildene til informasjon bør derfor betraktes som én enkelt synsvinkel med et spesifikt fokusområde, heller enn et forsøk på å produsere en objektiv og deskriptiv presentasjon av hendelser og personer. Et utvidet fokus på begge partene ville dermed vært utenfor rammene til denne spesifikke studien, både med tanke på vår problemstilling, samt rammene til det overordnede forskningsprosjektet. I tillegg må det også tas i betraktning at en slik bredere gjennomføring av studien ville vært utfordrende med hensyn til rekruttering, samt for intervjualliansen som dannes med informantene. Vi vil derfor argumentere at fokuset på én av partene har gitt oss et verdifullt innblikk i de voldsutsattes opplevelser og forståelse av volden de ble utsatt for og samspillsdynamikken de var del av.

Et annet aspekt som burde nevnes er begrensningene knyttet til måten resultatene fra studien kan anvendes empirisk, utover å gi en dybdeforståelse av det aktuelle utvalget. Studien er basert på et relativt homogent utvalg, bestående av relativt få informanter. Alle er unge voksne kvinner, heterofile og tilhørende majoritetsbefolkningen i Norge. Informantene hadde allerede definert seg som voldsutsatte, da de selv initierte kontakten for å delta i studien. Dette tilsier at funnene ikke kan generaliseres bredt og vise til allmenne tendenser, noe som kan betraktes som begrensning ved studien. Samtidig var dette ikke en intensjon med studien. Vi ønsket å undersøke partnervold innenfor analysemetoden IPA sin teoretiske forankring, der utvalget skal representere et perspektiv, mer enn en populasjon (Smith et al., 2009, s. 49). Vår kvalitative studie bør derfor forstås som et dybdeinnblikk i en liten, men viktig del av fenomenet partnervold. Til tross for begrensningene tilnærmingen vi har valgt medbringer, har vi gjennom fokuset på intervjuene med våre fem deltakere fått et nært og personlig innblikk i et komplekst fenomen bygget opp av et samspill og flere underliggende prosesser. Vi har i tillegg hatt det større utvalget til det overordnede forskningsprosjektet som bekreftende bakteppe for tendenser vi har funnet. Det samme personlige innblikket i

kompleksiteten ville man trolig ikke fått til gjennom en kvantitativ studie med et større og muligens mer representativt utvalg.

En begrensning som likevel er gjeldende med tanke på generaliseringskvaliteten ved studien, ligger i at alle informantene våre var kvinner som hadde blitt utsatt for partnervold i ung alder. Vi forsøkte å rekruttere både kvinner og menn som informanter, men kun kvinner tok kontakt innenfor den tidsrammen vi hadde for rekruttering. En liknende undersøkelse med menn som ble utsatt for partnervold i ung alder kan dermed være nyanserende for funnene våre og implikasjonene deres.

Studien vår må forstås ut ifra sine begrensninger som medføres i måten den ble gjennomført, men også i sine styrker som kan trekkes ut av det samme. Med et dybdeperspektiv på de voldsutsattes opplevelser og forståelser av volden og normaliteten de samtidig opplevde i forholdene, har vi kunnet avdekke kompliserte prosesser av meningskonstruksjon som foregår i forholdene. Dette kan være stimulerende for videre forskning på normalitetskonstruksjonen i unges voldelige parforhold og dens rolle i opprettholdelse og brudd av disse.

Konklusjon

Partnervold hos unge mennesker er et betydelig helse- og samfunnsproblem som gjerne blir undervurdert. Denne studien søker å fremme forståelsen av det komplekse samspillet i slike voldsrelasjoner. Våre funn indikerer at unge voksne som utsettes for partnervold opplever en normalitet under relasjonene. Denne konstruerte normaliteten er vesentlig i opprettholdelsen av forholdene. Usikkerhet spiller en stor rolle, og kunnskap om dette kan være relevant i kontekst av opplysnings-, forebyggende eller behandlingsarbeid.

Opplevelsen av normalitet hos mennesker utsatt for partnervold er i liten grad studert i litteraturen. Unges voldelige parrelasjoner blir beskrevet som preget av færre formelle bindinger og dermed som mindre seriøse enn voksnes. Likeledes skal graden og utøvelsen av vold være mindre alvorlig. Denne studien har imidlertid vist at unge, til tross for grunnleggende ulikheter fra voksnes parforhold, også utsettes for grov partnervold og at det foregår liknende kognitive prosesser i den unge voldsutsatte som hos voksne. Et sentralt funn i studien vår er at det foregår en betydningsfull kognitiv meningsdannelse i dynamikken mellom det normale og unormale i disse forholdene. Meningsdannelsen har stor påvirkning på de voldsutsattes opplevelse, forståelse og dermed videre atferd i forholdene. Disse elementene fører til at de voldsutsatte selv beskytter forholdene og opprettholder dem, tilpasser seg samspillsmønstrene med partneren og opplever å være fanget til tross for få økonomiske eller andre forpliktende bindinger. Flere av disse aspektene står i kontrast til eksisterende litteratur.

Normalitetskonstruksjonen og brist i denne spiller en sentral rolle både i ønsket om og gjennomføringen av brudd i parforholdet. Dette er også viktig forståelsen av volden som avvikende. Normalitetsopplevelsen hos de unge voldsutsatte har vist seg å både være påvirket av og resiprokt påvirke utviklingen og opprettholdelsen av voldsrelasjonen. Denne konstrueres i en komplisert prosess som foregår parallelt og på tvers av flere områder for meningsdannelse. Herunder tilhører særlig personlige kognisjoner hos den voldsutsatte; den sosiale konteksten og den voldsutsattes tolkning av hva som er normriktig ut ifra den; relasjonsdynamikken med partneren; og hvordan den voldsutsatte tilpasser seg denne dynamikken. Utviklingspsykologiske aspekter knyttet til ungdomstiden er også av betydning for konstruksjonen. Samspillet innad i prosessen ser ut til å være bestemmende for tyngden denne normalitetskonstruksjonen har for unge menneskers forståelse av voldsrelasjonen.

Bristen av normalitetskonstruksjonen er en lignende komplisert prosess som oppbygning av dette. Valget om å bryte ut må komme fra den voldsutsatte selv. Her viser det seg også at å få innsikt i det unormale ikke er ensbetydende med å slå opp. Fullstendig innsikt og oppløsning av normalitetskonstruksjonen tar ofte lang tid etter at relasjonen er avsluttet.

Referanser

- Allen, J. P., Uchino, B. N., & Hafen, C. A. (2015). Running with the pack: Teen peer-relationship qualities as predictors of adult physical health. *Psychological Science*, 26(10), 1574-1583. <https://doi.org/10.1177/0956797615594118>
- Alnes, J. H. (2015, 12.05.2015). *Konstruktivisme - filosofi*. Store norske leksikon. Hentet 1.10.2020 fra [https://snl.no/konstruktivisme - filosofi](https://snl.no/konstruktivisme_-_filosofi)
- American Psychological Association (APA). (2020). *Style and Grammar Guidelines*. Hentet 1.10.2020 fra <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines>
- Archer, J. (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 126(5), 651-680. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.5.651>
- Arriaga, X. B., Catezpa, N. M., & Daly, C. A. (2016). Personal standards for judging aggression by a relationship partner: How much aggression is too much? *Journal of Personality and Social Psychology*, 110(1), 36-54. <https://doi.org/10.1037/pspi0000035>
- Arriaga, X. B., & Schkeryantz, E. L. (2015). Intimate relationships and personal distress: The invisible harm of psychological aggression. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 41(10), 1332-1344. <https://doi.org/10.1177/0146167215594123>
- Baldwin, M. W. (1995). Relational schemas and cognition in close relationships. *Journal of Social and Personal relationships*, 12(4), 547-552. <https://doi.org/10.1177/0265407595124008>
- Bandura, A. (2006). Toward a psychology of human agency. *Perspectives on psychological science*, 1(2), 164-180. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2006.00011.x>

- Barter, C., Stanley, N., Wood, M., Lanau, A., Aghtaie, N., Larkins, C., & Øverlien, C. (2017). Young people's online and face-to-face experiences of interpersonal violence and abuse and their subjective impact across five European countries. *Psychology of Violence, 7*(3), 375-384. <https://doi.org/10.1037/vio0000096>
- Bonomi, A. E., Anderson, M. L., Rivara, F. P., & Thompson, R. S. (2007). Health outcomes in women with physical and sexual intimate partner violence exposure. *Journal of Women's Health, 16*(7), 987-997. <https://doi.org/10.1089/jwh.2006.0239>
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American psychologist, 32*(7), 513-531. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.32.7.513>
- Burkitt, I. (2016). Relational agency: Relational sociology, agency and interaction. *European Journal of Social Theory, 19*(3), 322-339. <https://doi.org/10.1177/1368431015591426>
- Capaldi, D. M., & Kim, H. K. (2007). Typological approaches to violence in couples: A critique and alternative conceptual approach. *Clinical psychology review, 27*(3), 253-265. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.09.001>
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse, 3*(2), 231-280. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.3.2.231>
- Capezza, N. M., & Arriaga, X. B. (2008). You can degrade but you can't hit: Differences in perceptions of psychological versus physical aggression. *Journal of Social and Personal relationships, 25*(2), 225-245. <https://doi.org/10.1177/0265407507087957>
- Christie, D., & Viner, R. (2005). ABC of Adolescence: Adolescent development. *BMJ, 330*(7486), 301-304. <https://doi.org/10.1136/bmj.330.7486.301>
- Chung, D. (2007). Making meaning of relationships: Young women's experiences and understandings of dating violence. *Violence against women, 13*(12), 1274-1295. <https://doi.org/10.1177/1077801207310433>

- Cialdini, R. B., & Goldstein, N. J. (2004). Social influence: Compliance and conformity. *Annual review of psychology*, *55*, 591-621.
<https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.142015>
- Dardis, C. M., Edwards, K. M., Kelley, E. L., & Gidycz, C. A. (2017). Perceptions of dating violence and associated correlates: A study of college young adults. *Journal of interpersonal violence*, *32*(21), 3245-3271.
<https://doi.org/10.1177/0886260515597439>
- Dare, B., Guadagno, R., & Nicole Muscanell, M. (2013). Commitment: The key to women staying in abusive relationships. *Journal of Interpersonal Relations, Intergroup Relations and Identity*, *6*, 58-64.
- DiClemente, C. C., & Prochaska, J. O. (1998). Toward a comprehensive, transtheoretical model of change: Stages of change and addictive behaviors. I W. N. Miller & N. Heather (Red.), *Applied clinical psychology. Treating addictive behaviors*. (s. 3-24). Plenum Press. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-1934-2_1
- Dokkedahl, S., & Elklit, A. (2019). Understanding the Mutual Partner Dynamic of Intimate Partner Violence: A Review. *Partner Abuse*, *10*(3), 298-335.
<https://doi.org/10.1891/1946-6560.10.3.298>
- Dokkedahl, S., Kok, R. N., Murphy, S., Kristensen, T. R., Bech-Hansen, D., & Elklit, A. (2019). The psychological subtype of intimate partner violence and its effect on mental health: protocol for a systematic review and meta-analysis. *Systematic reviews*, *8*(1), Artikel e198. <https://doi.org/10.1186/s13643-019-1118-1>
- Dutton, D. G., & White, K. R. (2012). Attachment insecurity and intimate partner violence. *Aggression and violent behavior*, *17*(5), 475-481.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.07.003>
- Elklit, A., Murphy, S., Jacobsen, C., & Jensen, M. K. (2018). Clinical and personality disorders in a Danish treatment-seeking sample of intimate partner violence

- perpetrators. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 62(11), 3322-3336. <https://doi.org/10.1177/0306624X17741603>
- Eriksen, T. H. (2006). Innledning - I de enøydes land. I T. H. Eriksen & J.-K. Breivik (Red.), *Normalitet* (Vol. 2, s. 9-24). Universitetsforlaget.
- European Union Agency for Fundamental Rights (EUAFR). (2014). *Violence against women, an EU-wide survey: Main results*.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- Festinger, L. (1962). Cognitive dissonance. *Scientific American*, 207(4), 93-102.
<https://doi.org/10.1038/scientificamerican1062-93>
- Flick, U. (2004). Triangulation in qualitative research. I U. Flick, E. von Kardorff, & I. Steinke (Red.), *A companion to qualitative research* (s. 178-183). Sage.
- Foshee, V. A., Reyes, H. L. M., Ennett, S. T., Suchindran, C., Mathias, J. P., Karriker-Jaffe, K. J., Bauman, K. E., & Benefield, T. S. (2011). Risk and protective factors distinguishing profiles of adolescent peer and dating violence perpetration. *Journal of Adolescent Health*, 48(4), 344-350. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2010.07.030>
- Gergen, K. J. (2009). *Relational being: Beyond self and community*. Oxford University Press.
- Goodfriend, W., & Arriaga, X. B. (2018). Cognitive Reframing of Intimate Partner Aggression: Social and Contextual Influences. *International journal of environmental research and public health*, 15(11), Artikel e2464.
<https://doi.org/10.3390/ijerph15112464>
- Graham-Kevan, N., & Archer, J. (2003). Intimate terrorism and common couple violence: A test of Johnson's predictions in four British samples. *Journal of interpersonal violence*, 18(11), 1247-1270. <https://doi.org/10.1177/0886260503256656>

- Harris, A., & Dobson, A. S. (2015). Theorizing agency in post-girlpower times. *Continuum*, 29(2), 145-156. <https://doi.org/10.1080/10304312.2015.1022955>
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Kommuneforlaget.
- Katerndahl, D. A., Burge, S. K., Ferrer, R. L., Becho, J., & Wood, R. (2010). Complex dynamics in intimate partner violence: A time series study of 16 women. *Primary care companion to the Journal of clinical psychiatry*, 12(4), 1-24. <https://doi.org/10.4088/PCC.09m00859whi>
- Kelly, J. B., & Johnson, M. P. (2008). Differentiation among types of intimate partner violence: Research update and implications for interventions. *Family court review*, 46(3), 476-499. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2008.00215.x>
- Langdrige, D. (2004). *Introduction to research methods and data analysis in psychology* (2. utg.). Pearson Education.
- Lawson, J. (2012). Sociological theories of intimate partner violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22(5), 572-590. <https://doi.org/10.1080/10911359.2011.598748>
- Leen, E., Sorbring, E., Mawer, M., Holdsworth, E., Helsing, B., & Bowen, E. (2013). Prevalence, dynamic risk factors and the efficacy of primary interventions for adolescent dating violence: An international review. *Aggression and violent behavior*, 18(1), 159-174. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.11.015>
- Marcus, R. F. (2017). *Intimate Partner Violence* (1. utg.). Palgrave Macmillan.
- Matheson, F. I., Daoud, N., Hamilton-Wright, S., Borenstein, H., Pedersen, C., & O'Campo, P. (2015). Where did she go? The transformation of self-esteem, self-identity, and mental well-being among women who have experienced intimate partner violence. *Women's health issues*, 25(5), 561-569. <https://doi.org/10.1016/j.whi.2015.04.006>

- McCleary-Sills, J., Namy, S., Nyoni, J., Rweyemamu, D., Salvatory, A., & Steven, E. (2016). Stigma, shame and women's limited agency in help-seeking for intimate partner violence. *Global public health, 11*(1-2), 224-235.
<https://doi.org/10.1080/17441692.2015.1047391>
- McNamara, T. P. (1999). Single-code versus multiple-code theories in cognition. I R. J. Sternberg (Red.), *The nature of cognition* (s. 113-135). Mit Press.
- Meld. St. 15 (2012-2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*. Justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/1cea841363e2436b8eb91aa6b3b2d48e/no/pdfs/stm201220130015000dddpdfs.pdf>
- Moffitt, T. E., Robins, R. W., & Caspi, A. (2006). A couples analysis of partner abuse with implications for abuse-prevention policy. *Criminology & Public Policy, 1*(1), 5-36.
<https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2001.tb00075.x>
- Moran, D. (2002). *Introduction to phenomenology*. Routledge.
- Muftić, L. R., Bouffard, L. A., & Bouffard, J. A. (2007). An exploratory analysis of victim precipitation among men and women arrested for intimate partner violence. *Feminist Criminology, 2*(4), 327-346. <https://doi.org/10.1177/1557085107306429>
- Nicholson, S. B., & Lutz, D. J. (2017). The importance of cognitive dissonance in understanding and treating victims of intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 26*(5), 475-492.
<https://doi.org/10.1080/10926771.2017.1314989>
- Pape, H. (2003). Vold og krenkelser i unge menneskers parforhold. *Tidsskrift for Den norske legeförening*(15), 2016-2020.
- Reid, K., Flowers, P., & Larkin, M. (2005). Exploring lived experience. *The Psychologist, 18*(1), 20-23.

- Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2011). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*. Sage.
- Røgeberg, O. (2018, 31. august). *Fire av fem nordmenn bruker sosiale medier*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/artikler-og-publikasjoner/fire-av-fem-nordmenn-bruker-sosiale-medier#:~:text=Bruk%20av%20sosiale%20medier%20daglig%20eller%20nesten%20daglig%2C%20etter%20aldersgrupper,-2015&text=I%202015%20var%20det%2010,mellom%2035%20og%2044%20%C3%A5r>
- Smette, I., Stefansen, K., & Mossige, S. (2009). Responsible victims? Young people's understandings of agency and responsibility in sexual situations involving underage girls. *Young*, 17(4), 351-373. <https://doi.org/10.1177/110330880901700402>
- Smith, J., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. Sage.
- Somerville, L. H. (2013). The teenage brain: Sensitivity to social evaluation. *Current Directions in Psychological Science*, 22(2), 121-127. <https://doi.org/10.1177/0963721413476512>
- Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual review of psychology*, 52(1), 83-110. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.83>
- Stonard, K. E., Bowen, E., Lawrence, T. R., & Price, S. A. (2014). The relevance of technology to the nature, prevalence and impact of adolescent dating violence and abuse: A research synthesis. *Aggression and violent behavior*, 19(4), 390-417. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.06.005>
- Straus, M. A., & Douglas, E. M. (2004). A short form of the Revised Conflict Tactics Scales, and typologies for severity and mutuality. *Violence and victims*, 19(5), 507-520. <https://doi.org/10.1891/vivi.19.5.507.63686>.

- Svartdal, F. (2020, 22.06.2020). *Normalitet*. Store norske leksikon. [https://snl.no/normalitet -
psykologi](https://snl.no/normalitet-_psykologi)
- Sylaska, K. M., & Edwards, K. M. (2014). Disclosure of intimate partner violence to informal social support network members: A review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse, 15*(1), 3-21. <https://doi.org/10.1177/1524838013496335>
- Tajfel, H. (1974). Social identity and intergroup behaviour. *Information (International Social Science Council), 13*(2), 65-93.
- Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. (1). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. https://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2016/08/vold_og_voldtekt_i_norge-NKVTS.pdf
- Wehrle, M. (2015). Normality and Normativity in Experience. I M. Doyon & T. Breyer (Red.), *Normativity in Perception* (s. 128-139). Palgrave Macmillan.
- Wemrell, M., Stjernlöf, S., Aenishänslin, J., Lila, M., Gracia, E., & Ivert, A. K. (2019). Towards understanding the Nordic paradox: A review of qualitative interview studies on intimate partner violence against women (IPVAW) in Sweden. *Sociology Compass, 13*(6), Artikkel e12699. <https://doi.org/10.1111/soc4.12699>
- World Health Organization (WHO). (2002). *The world report on violence and health*. http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf
- Zapor, H., Wolford-Clevenger, C., & Johnson, D. M. (2018). The association between social support and stages of change in survivors of intimate partner violence. *Journal of interpersonal violence, 33*(7), 1051-1070. <https://doi.org/10.1177/0886260515614282>
- Zlotnick, C., Johnson, D. M., & Kohn, R. (2006). Intimate Partner Violence and Long-Term Psychosocial Functioning in a National Sample of American Women. *Journal of interpersonal violence, 21*(2), 262-275. <https://doi.org/10.1177/0886260505282564>

Appendiks A

Plakat for rekruttering av deltakere

HAR DU BLITT UTSATT FOR PARTNERVOLD OG VIL DELE DIN ERFARING?

Vi er en gruppe profesjonsstudenter i psykologi ved NTNU som ønsker å snakke med deg som tidligere har opplevd fysisk eller psykisk vold i et parforhold.

Vi er interesserte i å høre om erfaringer fra kvinner og menn **som er mellom 18 og 25 år**

Formålet med forskningsprosjektet er å undersøke hvordan partnervold oppleves og håndteres av unge i voldelige parforhold. Med din unike kunnskap håper vi å kunne bidra til å øke kompetansen på temaet, og dermed hjelpe andre unge som befinner seg i lignende situasjoner.

Intervjusamtalen vil ta en til to timer .

Vi blir sammen enige om hvordan intervjuet vil foregå. Vi er åpne for intervjuer over telefon eller Skype.

Alle personidentifiserbare opplysninger vil anonymiseres før materialet anvendes i forskning.

Ta kontakt ved interesse eller spørsmål:
anne.iversen@ntnu.no

Trenger du noen å prate med?

Vi er ikke en hjelpesentral, men det finnes flere tilbud over både chat og telefon.

Vold- og overgrepslinjen: 116 006 (døgnåpent)

Kirkens SOS chat: www.soschat.no

Appendiks B

Intervjuguide

Dette forskningsprosjektet ønsker å undersøke hvordan partnervold oppleves av de som påføres vold av sine kjærester, og det er i denne anledningen at vi ønsker å snakke med deg. I løpet av intervjuet vil vi sannsynligvis få opplysninger om kjæresten din som kan være av fortrolig art. Vi vil be deg, så langt det lar seg gjøre, om å ikke gi oss opplysninger om kjæresten din som kan bidra til at han/hun identifiseres. Når det er sagt, vil vi selvfølgelig følge forskningsetiske retningslinjer om anonymitet, og vi vil anonymisere eventuelle personidentifiserbare opplysninger før vi lagrer og anvender dette materialet i forskning. Det betyr at ingen av dere – dvs. verken du eller kjæresten din - skal kunne gjenkjennes når vi bruker dette materialet i vår forskning.

Videre, og som nevnt i informasjonsskrivet som du har fått, har du rett til å trekke deg fra dette intervjuet når som helst, dvs. både i løpet av intervjuet og etter at intervjuet er gjennomført. Det eneste du trenger å gjøre er å kontakte Anne Iversen (kontaktopplysninger står på informasjonsskrivet, og vi vil sende deg en ny mail med dette informasjonsskrivet). I tillegg: Vi tar opp denne samtalen slik at vi kan bevare nøyaktigheten i dine opplevelser og beskrivelser. Er det greit? Før vi begynner selve intervjuet, har du noen spørsmål rundt dette?

Demografi

Personlige opplysninger, sammenlignbare data

Kan du fortelle litt om deg selv?

- Alder, utdanning, sivil status ol

Hadde du erfaringer med vold før denne dette forholdet? Evt hvilke?

- Familie og/eller tidligere kjærester?
- Egne og/eller andres?

Relasjonen

Praksis og prosess: handlinger, roller, håndtering, opplevelser

Kan du fortelle om begynnelsen av forholdet?

- Hvordan/hvor møttes dere?
- Hvor gamle var dere?
- Hva var det med han som var så spesielt?
- Hvordan utviklet forholdet seg?

Hvordan kom volden inn i relasjonen?

- Den første: hvordan var det den første gangen han utøvde vold mot deg?
 - o Før, underveis og etterpå
 - Hva ledet opp til den episoden?
 - Hva gjorde han?
 - Hva gjorde du?
 - Hvordan reagerte du på dette?
- Den vanlige:
 - o Før, underveis og etterpå
 - Hva var de vanligste formene for vold som han utøvde?
 - Fysisk, psykisk, seksuell, økonomisk
 - Variasjoner i volden (grov eller ikke)
 - Hvilke situasjoner ledet vanligvis til vold?
 - Alkohol, sjalusi ol.
 - Hva gjorde han etterpå?
 - Unnskyldte seg, rettfærdiggjorde volden, gråt?
 - Hvordan reagerte/håndterte du dette?
 - Hva, hvordan ol.
 - Hvor ofte skjedde dette?
 - Ulik hyppighet for ulike former for vold?
 - Jevnlig, syklisk – eller episodisk?
- Den spesielle (?): Er det en voldshendelse som du husker spesielt?
 - o Før, underveis og etterpå
 - Hva skjedde?
 - Hva gjorde denne spesiell?
- Den siste:

- Før, underveis og etterpå
 - Husker du den siste volden? Hva skjedde?
 - Hvorfor ble dette den siste?
- Hvordan avsluttet du forholdet? Kan du fortelle om denne prosessen?
 - Hvordan foregikk dette?
 - Enkelt brudd eller redsel?
 - Andres hjelp?
- Er det noe som kunne ha fått deg til å bli i forholdet?
 - Hvilke elementer?

Konsekvensene av volden

Selvforståelse, endringer

Hvordan ser du på dette forholdet nå i dag?

- Relasjonen
- Volden
- Årsaksforklaringer – hvorfor skjedde dette?

Har denne relasjonen forandret deg på noen måter?

- Evt. hvordan
- Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvilke tanker har du knyttet til å skulle gå inn i et nytt forhold?

- Er i ett forhold allerede?
- Endret syn eller ikke?

Hvis du sammenligner den jenten/kvinnen du var når du gikk inn i den voldelige relasjonen med den jenta/kvinnen du er i dag – har du endret deg?

- Ev. hvilke endringer?

Fremtid

Selvforståelse + endringer på lang sikt

Hvem er du nå?

- Fremtidsutsikter, planer og drømmer

Avslutning

Vi har snart vært gjennom spørsmålene våre – er det noe vi ikke har spurt om som du synes er viktig for å forstå din opplevelse?

- Hva, hvorfor viktig?

Er det noen ting du er redd for at vi skal misforstå?

- Ting du har sagt, beskrevet el.
- Handlinger og roller til deg eller din tidligere partner

Etterreaksjoner – det kan godt være at du får reaksjoner, vonde følelser ol.

- Hjelpeinstanser – vi sender en oversikt på mail etter dette intervjuet.

Takk for at du ville delta i denne undersøkelsen og dele erfaringer!

